

Valsts kanceleja

Eiropas Sociālā fonda projekts Nr. MK VK 2010/14 ESF
„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana
strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”

Esošās situācijas analīze ietekmes izvērtēšanas jomā

1. nodevuma ziņojums

Rīga, 2011

Dokumenta autori:

- Sandra Brīgsa, Projekta vadītāja
- Anda Laķe, Apmācību vadītāja – Projekta vadītāja vietniece

Kontaktpersona:

Ivo Rollis, Projekta direktors

"Corporate & Public Management Consulting Group" SIA

Alūksnes iela 5 – 21, LV – 1045, Rīga

Tel.: (+371) 67 876 811

Fakss: (+371) 67 871 206

E-pasts: cpm@cpmconsulting.eu, ivo.rollis@cpmconsulting.eu

Lietotie apzīmējumi

ANAP	Apvienoto Nāciju Attīstības Programma
ESAO	Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības Organizācija
IA	Ietekmes Izvērtējums
VK	Valsts Kancelejas Darbinieks
MD	Ministrijas Darbinieks
NVO	Nevalstiskās Organizācijas Pārstāvis
PD	Pašvaldību darbinieks
SP	Sociālo Partneru Pārstāvis

Saturs

Lietotie apzīmējumi	3
Ievads	5
1. Strukturēto padziļināto klātienēs interviju un fokusgrupu diskusiju norises metodoloģiskie pamatprincipi	6
2. Strukturēto padziļināto klātienēs interviju datu analīze. Kopsavilkums	8
2.1. <i>Informanta profesionālā pieredze un ietekmes novērtējuma kompetences</i>	8
2.2. <i>Izpratne par novērtējuma būtību, mērķiem un novērtējuma metodiskajiem raksturojumiem</i>	8
2.3. <i>Priekšstati par sekmīga ietekmes izvērtējuma īstenošanas priekšnosacījumiem</i>	22
3. Fokusgrupu diskusiju analīze. Kopsavilkums	34
3.1. <i>Informantu profesionālās pieredzes raksturojums</i>	34
3.2. <i>Galvenās politikas ietekmes novērtējuma īstenojuma problēmas. Strukturālo reformu konteksts</i>	35
4. Politikas dokumentu analīze. Kopsavilkums	45
4.1. <i>Ekonomikas ministrija</i>	45
4.2. <i>Finanšu ministrija</i>	48
4.3. <i>Iekšlietu ministrija</i>	51
4.4. <i>Izglītības un zinātnes ministrija</i>	53
4.5. <i>Kultūras ministrija</i>	55
4.6. <i>Labklājības ministrija</i>	57
4.7. <i>Satiksmes ministrija</i>	59
4.8. <i>Tieslietu ministrija</i>	61
4.9. <i>Veselības ministrija</i>	61
4.10. <i>Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija</i>	64
4.11. <i>Zemkopības ministrija</i>	66
4.12. <i>Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāts</i>	67
5. Pašvaldību plānošanas dokumenti	68
6. Eventuālās mācību vajadzības politikas ietekmes izvērtējuma īstenojuma jautājumos un priekšlikumi rokasgrāmatas struktūrai	70
7. Secinājumi	73
8. Ieteikumi	75
Pielikums Nr.1. Strukturēto padziļināto klātienēs interviju informantu saraksts	77
Pielikums Nr.2. Strukturēto padziļināto klātienēs interviju vadlīnijas	79
Pielikums Nr.3. Fokusgrupu diskusiju sastāvs	81
Pielikums Nr.4. Fokusgrupu diskusiju vadlīnijas	82
Pielikums Nr.5. Politikas dokumentu izvērtēšanas kritēriji	84
Pielikums Nr.6. Politikas dokumentu analīze atbilstoši kritērijiem	86

Ievads

Latvija var ierindot sevi starp valstīm, kas 20.gadsimta 90. gadu vidū aktīvi iesaistījās ESAO valstu pieredzes ietekmes izvērtēšanā apgūšanā un ieviešanā. Ārvalstu donoru iniciēto projektu ietvaros tika apgūti pirmie ietekmes izvērtēšanas (IA) soļi likumdošanas seku analizē, plānojot Latvijas potenciālo ietekmes izvērtēšanas sistēmas struktūru. Saeimas aktivitāšu rezultātā Latvija, pārsvarā iespaidojusies no Lielbritānijas pieredzes, pārņēma obligāto anotāciju pieredzi. Kopējā sadarbībā ar valdību tika veiktas izmaiņas MK iekšējās kārtības noteikumos un PHARE projektu ietvaros tika veiktas ierēdņu pieredzes apmaiņas braucieni, kā arī apmācības. Beidzoties ES projektu finansējumam, Valsts kanceleja uzsāka ilgstošu sadarbību ar ANAP, projekta ietvaros izveidojot pamatus pašreizējai ietekmes izvērtēšanas sistēmai un ierosinājums MK kārtības rullim. Tika turpināta arī ierēdņu apmācība ietekmes izvērtēšana, izveidojot izvērtēšanā iesaistīto pušu sadarbības tīklu un organizējot pilotprojektu rīcībpolitiku ex-ante un ex-post analizē.

Institucionālā sistēma ietekmes izvērtēšanas veikšanai Latvijā, salīdzinājumā ar citām ES valstīm, ir pietiekoši attīstīta un progresīva. Diemžēl, izbeidzoties donoru finansējumam un mainoties politiskajai situācijai, uzsvars valdības darbā tika pārnests uz citām prioritātēm. Pēdējos 10 gados valsts pārvaldē ir notikusi liela kadru mainība un daudzi valsts administrācijas darbinieki ar zināšanām ietekmes izvērtēšanas jomā ir mainījuši savu nodarbošanos.

Projekta *“Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”* ietvaros ir paredzēts veicināt ietekmes izvērtēšanas instrumenta izmantošanu gan rīcībpolitiku izstrādāšanā, gan arī reformu ieviešanas uzraudzībā, stiprinot atbildīgo institūciju administratīvo kapacitāti. Projekta vispārīgais mērķis ir nostiprināt valsts pārvaldes darbiniekos uzskatu par ietekmes izvērtēšanu kā filozofiju politikas plānošanā un veicināt tās izmantošanu uz pierādījumiem balstītu lēmumu pieņemšanā.

Projekta pētnieciskā daļa ir balstīta metanovērtēšanas metodoloģiskajos pamatprincipos un ir vērsta uz Latvijas politikas ietekmes novērtēšanas sistēmas attīstības mērķu identificēšanu un to sasniegšanas novērtējumu. Lai raksturotu un analizētu esošo situāciju ietekmes izvērtējuma jomā, tika **pētīta politikas plānošanā iesaistīto valsts un pašvaldību atbildīgo amatpersonu pieredze un priekšstati, kā arī ietekmes izvērtējumu kvalitāte ministriju izstrādātajos politikas dokumentos.** Kā piemērotākās datu ieguves metodes izvēlētas tika izvēlētas strukturētās padziļinātās klātienēs intervija un fokusgrupu diskusija. Metožu izvēle balstās uz pieņēmumu, ka uz izvērtējuma procesā iesaistīto personu pieredzes vēstījuma pamata ir identificējamās pastāvošās ietekmes izvērtēšanas prakses iezīmes.

Strukturēto padziļināto klātienēs interviju mērķis bija noskaidrot pastāvošās ietekmes izvērtējuma prakses daudzveidību, specifiku un atšķirības Valsts kancelejā, ministrijās un pašvaldībās. **Fokusgrupu diskusiju mērķis** bija pētīt viedokļu attīstību un dinamiku jautājumos par ietekmes izvērtējuma problēmām valsts pārvaldē un eventuāli sagatavojamā praktiskā metodiskā materiāla par ietekmes izvērtējumu saturu.

Politikas dokumentu analīzes mērķis bija noteikt, cik lielā mērā praksē veiktie izvērtējumi atbilst vispusīgi veiktam ietekmes izvērtējumam un kādas ir galvenās nepilnības instrumenta pielietojumā.

Balstoties uz pašreizējās situācijas izpēti, tiks izveidota rokasgrāmata ietekmes izvērtēšanā un apmācību kursi, kas dos iespēju valsts pārvaldes darbiniekiem paplašināt redzes lauku un ietekmes izvērtēšanas pielietojamību ikdienas lēmumu argumentācijā.

1. Strukturēto padziļināto klātienes interviju un fokusgrupu diskusiju norises metodoloģiskie pamatprincipi

Intervijām un fokusgrupām tika izmantota mērķtiecīgā izlase. Kvalitatīvās metodoloģijas specifika, kā arī padziļinātās intervijas un fokusgrupu diskusijas metodiskās iespējas paredz detalizētu informantu atlases kritēriju izstrādi, atbilstoši pētījuma mērķiem. Kopumā pētnieciskie jautājumi paredz iegūt datus, kuri atspoguļo to personu viedokļus un izpratni par novērtējuma kopumā un politikas ietekmes izvērtējuma praksēm, kuras pašas ir saistītas ar šī fenomena izpausmēm. Padziļinātās intervijas bija vērstas uz pieredzes un zināšanu diagnosticēšanu, bet fokusgrupu diskusijas - uz problēmu aktualizāciju un ieteikumu (Rokasgrāmatas izstrādei) precizēšanu. Gan interviju, gan fokusgrupu diskusiju pamatā bija daļēji strukturēts tematisku vadlīniju kopums ar precīzi definētiem tēmu lokiem, par kuriem intervijas/fokusgrupu diskusijas gaitā noteikti jāiegūst informantu pieredzes atspoguļojums izteikumos. Intervijas/fokusgrupu diskusiju gaitā jautājumi tika formulēti atbilstoši informanta/-u pieredzei un vispārējai intervijas/fokusgrupu diskusijas gaitai. Abu metožu ietvaros jautājumus iespējams tipoloģizēt *atslēgas* jautājumos un *eventuālajos* jautājumos, kur pēdējie variējās atkarībā no informanta pieredzes un paustā viedokļa.

Interviju un fokusgrupu diskusiju teksts tika reģistrēts audioierakstā. Dziļo interviju transkripcijas tika veiktas, ievērojot „vārds vārdā” tehniku jeb procedūru. Analizējot transkripcijas tekstu, bija konstatējamas runas un rakstu valodas jēgas neatbilstības, kuras datu analīzes gaitā tika pārvarētas, paralēli strādājot gan ar transkripciju, gan audio ierakstu tekstu.

Iegūto kvalitatīvo datu analīze tika īstenota, fokusējoties uz informantu izteikumu nozīmju analīzi. Tā tika veikta, izmantojot 3 pakāpju analīzes ceļu: tematiskā/nozīmju kodēšana – nozīmes/jēgas sabiezinājums (*condensation*) – nozīmes/jēgas interpretācija. Tika izmantota atvērtā nozīmju kodēšanas tehnika, kur informantu izteikumi tiek kategorizēti atbilstoši pētnieka problēmas konceptuālajai izpratnei.

Ar nozīmes un jēgas *sabiezinājumu* pētījuma ietvaros tiek saprasta plašā tekstuālā materiāla „saspiešana” jeb īsināšana, piemērojot informantu izteikumiem kategorijas atbilstoši izteikuma galvenajai tēmai. Lai to īstenotu, nepieciešams veikt sekojošas darbības:

- izlasīt visu (visas) intervijas/fokusgrupu diskusijas tekstu, lai iegūtu teksta satura kopuma sajūtu;
- pētnieks nosaka dabiskās „nozīmes vienības” tekstā, kuras izteicis subjekts;
- notiek informanta paustā izteikuma nozīmes tematizācija, atbilstoši pētnieka izpratnei.

Ja teksta nozīmju kodēšana/kategorizācija un sabiezinājums noved pie teksta redukcijas jeb samazinājuma, tad interpretācija, gluži pretēji – sākotnējo tekstu paplašina. Pētījuma ietvaros ar *interpretāciju* tiek saprasts rezultējošu formulējumu veidošana, balstoties uz oriģinālajiem izteikumiem. Pētījuma rezultātos (kopsavilkumā) datu analīzes gaitā informantu viedoklis tiks atspoguļots anonīmi, norādot tikai tā piederību aktoru grupai – Valsts Kancelejas darbinieks, ministrijas darbinieks, pašvaldību darbinieks, nevalstiskās organizācijas pārstāvis, sociālo partneru pārstāvis. Kopsavilkuma daļā aiz informantu izteikumu citātiem norādīta informanta piederība noteiktajai aktoru grupai.

Strukturēto padziļināto klātienēs interviju metodiskās norises raksturojums

Izlasses apjoms: 25 informanti (informantu saraksts **Pielikumā nr.1**).

Izlasses sastāvs: 2 Valsts kancelejas darbinieki; 18 ministriju darbinieki; 5 pašvaldību darbinieki¹.

Interviju vidējais ilgums 1h 12 min. Interviju norises vieta – informanta darba vieta.

Sākotnēji definētais strukturēto padziļināto klātienēs interviju tēmu loks jeb vadlīnijas, no kurām tika atvasināti atslēgas jautājumi, bija sekojošs :

- Informanta profesionālā pieredze un ietekmes novērtējuma kompetences
- Izpratne par novērtējuma būtību un mērķiem, priekšstati un zināšanas par katra novērtējuma veida procedūras un metodiskajiem raksturojumiem
- Priekšstati par sekmīga ietekmes novērtējuma īstenošanas priekšnosacījumiem
- Viedoklis par eventuālajām mācību vajadzībām politikas ietekmes novērtējuma zināšanu un prasmes attīstībai

Strukturēto padziļināto klātienēs interviju pilnas vadlīnijas skatīt **Pielikumā nr.2**. Interviju gaita fiksēta audioierakstos un transkripēta. Lai garantētu interviju informantu anonimitāti, audioieraksti un transkripcijas paliek pētnieku īpašumā. Kopsavilkums par strukturēto padziļināto klātienēs interviju ietvaros iegūtajiem datiem veidots, pamatojoties uz interviju transkripciju materiāliem.

Fokusgrupu diskusijas metodiskās norises raksturojums

Izlasses apjoms: 5 fokusgrupu diskusijas; katrā diskusijā 6-8 dalībnieki (fokusgrupu diskusiju sastāvu skatīt **Pielikumā nr.3**).

1.-4. diskusiju sastāvu veidoja visu ministriju darbinieki un Valsts kancelejas pārstāvji. Dalībnieku atlases kritērijs – pieredze plānošanas dokumentu un/vai tiesību aktu anotāciju un/vai informatīvo ziņojumu sagatavošanā.

5. diskusiju grupu veidoja sociālo partneru un NVO pārstāvji.

Fokusgrupu diskusiju norises ilgums 1h 50min - 2h 30 min

Fokusgrupu diskusiju norises vieta: Valsts administrācijas skola.

Fokusgrupu diskusiju vadlīnijas, no kurām tika atvasināti diskusijas jautājumi, bija sekojošas:

- Informanta izvērtēšanai relevantā profesionālā pieredze: pēdējo 3 iesaistes gadījumu raksturojums.
- Viedoklis par galvenajām problēmām, ar kurām sastopas politikas plānotāji, īstenojot novērtējuma pētnieciskās aktivitātes: gatavojot attīstības plānošanas dokumentus, gatavojot tiesību aktu anotācijas, gatavojot informatīvos ziņojumus. Politikas ietekmes izvērtējuma problēmas strukturālo reformu kontekstā.
- Viedoklis par eventuālajām mācību vajadzībām politikas ietekmes izvērtējuma īstenojuma jautājumos.
- Vēlamās zināšanu papildināšanas iespējas politikas ietekmes izvērtējuma jomā

¹ Projekta darba grupas 2011.gada 13.aprīļa sanāksmē (protokols Nr.1, 2011.gada 13.aprīlis) tika saskaņots ar Pasūtītāju, ka piecu strukturēto interviju vietā ar Valsts Kanceleju lietderīgāk būtu organizēt divas, un trīs papildu intervijas ar ministriju pārstāvjiem (15 interviju vietā 18)

- Priekšlikumi Rokasgrāmatas (praktiskā metodiskā materiāla par ietekmes izvērtējumu) struktūrai un saturam.

Fokusgrupu diskusiju pilnas vadlīnijas skatīt **Pielikumā nr.4 un Pielikumā nr.7** - CD datu nesējmatricā ar 5 fokusgrupu audio ierakstiem un to transkripciju.

2. Strukturēto padziļināto klātienē interviju datu analīze. Kopsavilkums

Interviju dati strukturēti un pētījuma rezultāti atspoguļoti atbilstoši vadlīniju tēmām. Katras tēmas un datu analīzes noslēgumā tiks formulēti secinājumi.

2.1. Informanta profesionālā pieredze un ietekmes novērtējuma kompetences

Informanti spēj raksturot savu pieredzi gan attīstības plānošanas dokumentu izstrādes līmenī, gan tiesību aktu izstrādes, ieviešanas un kontroles līmenī. Visi informanti ir bijuši tieši iesaistīti attīstības plānošanas dokumentu izstrādē, tai skaitā pamatnostādņu, koncepciju, programmu, kā arī stratēģiju izstrādē. Viena daļa informantu ir bijuši tiešāk vai pastarpinātāk saistīti ar tiesību aktu anotāciju izstrādi. Informantu pieredze labi atspoguļo sākotnējā (ex-ante) novērtējuma veikšanu attīstības plānošanas dokumentu izstrādes gaitā. Retāk informanti raksturo prakses kur veikts ex-post jeb gala ietekmes novērtējums. Tikai dažos gadījumos informanti raksturo starpposma izvērtējuma prakses. Informantu kompetences ietekmes novērtējuma jomā ir diferencētas – atbilstoši ieņemamajam amatam (skat. Pielikumu nr.1)

2.2. Izpratne par novērtējuma būtību, mērķiem un novērtējuma metodiskajiem raksturojumiem

Informantu grupa, kuru veidoja visu pētījuma datu vākšanas laikā pastāvošo ministriju vadošie (galvenokārt departamentu direktori vai to vietnieki) darbinieki politikas plānošanas un koordinācijas, kā arī stratēģiskās analīzes jautājumos, intervijās atklāja izteikti atšķirīgu pieredzi gan attiecībā uz novērtējuma būtības izpratni, gan terminoloģijas lietojumu politikas novērtējuma jautājumos. Informantu pieredze liecina par to, ka gan ministrijas īstenotās politikas nozares specifika, gan ministrijas saikne ar sociālajiem partneriem, gan ministrijas varas potenciāls citu ministriju vidū rada pamatojumu specifiskas rīcības modeļu un pieredzes attīstībai novērtējuma jomā. Interviju laikā tika ilustrētas atšķirīgas prakses novērtējuma veikšanā dažādās ministrijās un to raksturojumi ļāva konstatēt diferencētas novērtējuma būtības izpratnes. Ministriju darbinieku atšķirīgie viedokļi un izteikumi par novērtējuma piemērojumu viņu darbā apstiprina Valsts kancelejas informantu priekšstatus, ka, lai arī ir radīta tiesiski normatīvā sistēma, kura regulē ietekmes izvērtēšanas piemērojumu gan attīstības plānošanas dokumentu izstrādē, gan tiesību aktu izstrādē un ieviešanā, tomēr katrā konkrētajā novērtējuma piemērojuma gadījumā tā procedūras un metodisko paņēmienu izvēli nosaka virkne faktoru, kuri diferencē novērtējuma kvalitāti.

IA veikšanas priekšnosacījumi tiks analizēti nākamajā kopsavilkuma sadaļā bet šeit precizēsim, kas ir kopīgs un, kas - atšķirīgs ministriju darbinieku izpratnē par ietekmes novērtējumu. Kopēja šīs informantu grupas pieredzes pazīme ir tā, ka IA jēdziens tiek interpretēts, sašaurinot tā nozīmi līdz normatīvajos dokumentos definētajām novērtējuma veidu piemērošanas prasībām. Lielākajā daļā gadījumu informanti uz jautājumu par novērtējuma piemērojumu atbildē iekļauj vispārīgāku vēstījumu par politikas plānošanas dokumentu sagatavošanas kārtību, ko paredz normatīvās prasības.

(...) tātd tas, ar ko mēs ikdienā strādājam ir arī politikas sākotnējais izvērtējums... attīstības plānošanas dokumentu struktūra pati pēc sevis paredz iekļaut situācijas analīzi. Situācijas analīze var notikt atkarībā no dokumenta autoru izstrādātāju darba grupas izvēlētajās metodēs, ..tā var būt gan SVID analīze, gan kaut kāda analīze, kas balstīta uz iepriekš veiktiem pētījumiem, bet varbūt uz speciāli pasūtītiem pētījumiem. [MD]

Šī informantu daļa piemin, ka dokumentu sagatavošanas gaitā tiek piemērotas analītiskas darbības vai izmantoti pētījumu dati, dažkārt tiek pieminēta SVID analīze, tomēr pārsvarā gadījumu informantu izteikumi neatspoguļo priekšstatu par īpašiem metodiskiem paņēmieniem vai pieejām, kuri tiktu piemēroti šajā procesā.

(...) mums ir politikas plānošanas departaments, kurā ir vairākas nodaļas, kur mums notiek gan iepriekšējo darbības virzienu un politikas rezultātu analīze, gan īstermiņa, gan vidēja termiņa plānošana. Tātd, man ir piecas nodaļas, viena nodaļa tieši ir rezultātu analīzes un arī priekšlikumu sniegšanas nodaļa. Protams, cilvēki nedarbojas vieni, bet izmanto Centrālās statistikas pārvaldes datus, Veselības ekonomikas centra datus, tātd izvērtē sasniegumus vai kaut kādas, teiksim, plānošanas kļūdas vai naudas pārpalikumus kopā ar budžeta departamentu. ... jo katru gadu tiek rakstīts jauns ministrijas darba plāns, kas būtu tas gada dokuments, ...ministrijai galvenais uzdevums tomēr ir normatīvo aktu, likumu un politikas plānošanas dokumentu sagatavošana. [MD]

Informanti, raksturojot novērtējuma piemērojumu, norāda, ka būtiski ir tas, ka novērtējums tiek attiecināts gan uz attīstības plānošanas dokumentu izstrādi, gan uz tiesību aktu projektu izstrādi. Minētais gan apliecina informantu zināšanas par Latvijas politikas IA sistēmas pamatprincipiem, gan galvenajiem novērtējuma veidiem, ko tie paredz. Šie informanti savas pieredzes atspoguļojumā apliecina pašapziņu un pārliecību par savu izpratni un kompetenci IA jautājumos.

(...) tur nav nekā sarežģīta: ir divas dažādas sistēmas – pirmā – plānošanas sistēma, otrā – normatīvo aktu izstrādes sistēma. Normatīvajos aktos ex-ante novērtējums vienkārši parāda, kas būs, ja mēs pielietosim šīs normas. Tas izpaužas anotācijas sagatavošanā. Tur nav nekāda plašāka jēdziena, manuprāt. Otrs – plānošanas dokumenti – tāpat: tajos jāapraksta, kas būs, ja mēs ieviesīsim šo politiku. Un pēc politikas veidosim normatīvo regulējumu...[MD]

Lai arī augstāk minētajā citātā nav nosauktas vidējā termiņa un noslēguma novērtējuma formas, tomēr ir minētas novērtējuma prasības gan attiecībā uz plānošanas dokumentiem, gan uz tiesību aktiem.

Tomēr jāatzīst, ka tikai neliela informantu daļa spēj ne tikai nosaukt attīstības plānošanas dokumentu sagatavošanā un tiesību aktu izstrādē piemērojamās IA formas, bet arī pietiekami detalizēti raksturot metodiskos paņēmienus, kā novērtējums tiek piemērots, konkrēti ilustrēt galvenās grūtības novērtējuma piemērošanā, piemēram, raksturot problēmas/situācijas analīzes gaitā nepieciešamo datu ieguves problēmas, precīzu politikas mērķa definēšanas metodisko un politisko nozīmi, mērķim/-iem atbilstošu rezultatīvo rādītāju formulēšanas problēmas, noslēguma novērtējuma dizaina izvēle un tamlīdzīgi.

Ministrijas darbinieku nehomogenitāte attiecībā pret aplūkojamo pieredzi lika meklēt izteikumus paustās pieredzes atšķirību cēloņus, jo, kā minēts, normatīvais regulējums attiecībā uz IA darbību veikšanu ir vienots visām ministrijām, taču šo darbību rezultāts – atšķirīgs. To apliecina arī ļoti neviendabīgā dažādu ministriju ietvaros sagatavotā plānošanas dokumentu kvalitāte tieši ietekmes novērtēšanas paņēmieni piemērojuma kontekstā, kas konstatēta šī projekta ietvaros īstenotās politikas plānošanas dokumentu analīzes ietvaros. Salīdzinot informantu viedokļus arī citos jautājumos, varēja konstatēt vairākas objektīvas pazīmes, kas raksturo tos informantus, kuru

izpratne par IA uzskatāma par pietiekami dziļu un vispusīgu (ir zināšanas par konkrētu novērtējuma veidu pētnieciskās loģikas iezīmēm un novērtējuma nozīmi). Tie ir

- to ministriju darbinieki, kuru kompetencē ir nozīmīgs Eiropas Savienības kopējo politiku īstenošanas īpatsvars,
- ministriju darbinieki, kuri ilgstoši (vairāk kā 2 gadus) strādājuši politikas plānošanas un koordinācijas departamentos.

Paši informanti vairākkārt norāda arī uz subjektīviem parametriem, kas var būt izšķiroši priekšnosacījumi kvalitatīva novērtējuma īstenošanā. Tā ir novērtēšanā iesaistīto ierēdņu augsta atbildība, analīzes prasmes, vispārēja profesionāla motivētība un ieinteresētība.

Atgriežoties pie ministriju darbinieku novērtējuma izpratnes, var secināt, ka kopumā arī ministriju darbinieki, līdzīgi kā Valsts kancelejas pārstāvji, IA darbības saista ar politikas plānošanas aktivitātēm, dažos gadījumos tās identificējot ar politikas plānošanu. Tai pat laikā, var identificēt vairākus izpratnes veidus, kurus nevar raksturot kā tipiskus visai informantu grupai, bet tikai kā raksturīgus konkrētiem informantiem. Visos zemāk minētajos gadījumos informanti akcentē kādu novērtējuma pazīmi vai funkciju kā būtiskāko. Apkopojot dažādu ministriju darbinieku izpratnes, nav iespējams identificēt kādu vienotu, kompleksu izpratni par IA būtību, jo pastāv pietiekami daudz atšķirīgu nosacījumu, kas dažādās kombinācijās veidojuši atbildīgo ierēdņu pieredzes šajos jautājumos. Var teikt, ka no visu respondentu priekšstatiem veidojas savdabīga ietekmes izvērtēšanas izpratnes „mozaīka”. Piemēram, viens no šajā informantu grupā pastāvošajiem izpratnes veidiem ir priekšstats par IA kā politikas veidošanas darbības kontroles un atskaites elementu.

Patiesībā jau šīs lietas mēs darām, sniedzot arī Ministru kabinetā ikgadējās atskaites par plānu un citu rīcībpolitikas dokumentu īstenošanu, jo visos viņos ir gan kvantitatīvie rādītāji, gan atskaite par izpildi, un tad tā jaunā gada sākumā jau redz, kas tur iepriekšējā gadā ir gājis, kas nav, ko varētu pamainīt un nu tādā veidā tas ir darīts... [MD]

Skatījums uz politikas novērtējumu (šajā gadījumā ex-post jeb gala novērtējums) kā atskaites formu liecina par tendenci pārspīlēt vienas novērtējuma funkcijas – kontroles funkcijas nozīmi. Tomēr, lielākajā daļā gadījumu informantu priekšstati par novērtējumu nav saistīti tikai ar tā kontroles funkcijas absolutizāciju. Citā gadījumā informanti novērtējuma galveno būtību saskata faktā, ka ar novērtējuma palīdzību iespējams nodrošināt politikas veidošanas pēctecību.

No sistēmas viedokļa es domāju, ka galvenais, ko novērtējums nozīmē, tas ir politikas veidošanas sistēmas pēctecības nodrošinājums, it īpaši tādā kadru mainības situācijā, kāda tā bija „treknajos gados”. [MD]

Pēctecības nodrošinājums politikas veidošanā arī novērtējuma teorētiku skatījumā (piemēram, Pītera Rossi un viņa pētnieku komandas skatījums) ir būtisks novērtējuma paņēmieni izstrādes un piemērošanas arguments, taču ir tikai viens no raksturlielumiem, kas piemīt novērtējumam politikas veidošanas vidē un neatklāj tā daudzfunkcionālo dabu.

Vēl cita informantu daļa IA asociē ar kompleksu pētniecisku darbību, kas saistīta ar analītiska rakstura informācijas iegūšanu politisko lēmumu vajadzībām un ciešu sadarbību ar sociālajiem partneriem un nevalstiskajām organizācijām šīs informācijas ieguvē. Šāds skatījums ietver salīdzinoši izvērstu un pieredzē balstītu izpratni par novērtējumu kā pētījumu, ar kura palīdzību ne tikai iegūst politikas skarto grupu viedokli un politikas ietekmes vērtējumu, bet arī tiek sniegta būtiska informācija gan politikas plānotājiem, gan sociālajiem partneriem un nevalstisko organizāciju pārstāvjiem, kurus skar atbilstošās plānotās politikas iniciatīvas.

(...) sagatavojot eksporta pamatnostādnes (Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2010.–2016. gadam.² Aut. komentārs) mūsu pētījums ietvēra gan līdzšinējās politikas izvērtējumu, gan arī ieteikumus nākamajam plānošanas periodam. Tas bija tāds liels kopīgs pētījums... it īpaši pēdējos gados, mēs tomēr izejam uz to, lai šīs atskaites nesaturētu tikai sausus ciparus: teiksim, sniegts ir tik un tik pakalpojumu, notikuši tik un tik semināri. Vairāk cenšamies, lai dokumentā būtu vairāk analītiskā daļa, kur parādās arī lietas, kas uzņēmējiem interesē. Domājam, lai tur būtu, piemēram, informācija par to, kādi pakalpojumi visvairāk izmantoti; kas ir lietas, kas neiet tik viegli kaut kādā struktūrfondu finansējuma apgūvē; kur ko vajadzētu izmainīt. ...orientējamies uz to, lai ir gan cipari, gan jau kaut kādi konkrēti ieteikumi ko darīt tālāk... mēs interesējamies gan par uzņēmēja galvenajām problēmām ārējā ekonomiskajā darbībā, gan centāmies sniegt eksporta institucionālās bāzes izvērtējumu, gan raksturojām esošo politikas plānošanas dokumentu efektivitāti. Norādījām tās lietas un aktualitātes, kas būtu jārisina šajā nākošajā politikas plānošanas periodā. Mūsu pētījuma rezultāti konkretizējās šajā jaunajā politikas plānošanas dokumentā...[MD]

Tātad ministriju darbinieku skatījumu uz novērtējuma būtību raksturo tendence akcentēt kādu novērtējuma aspektu gan funkcionālā nozīmē (akcentē kādu no novērtējuma funkcijām), gan metodoloģiski strukturālā nozīmē (akcentē kādu novērtējuma pētnieciskās darbības posmu). Turklāt, dažādu ministriju darbinieki uzsver atšķirīgus aspektus.

Tai pat laikā, MD informantu grupa ļoti vāji reflektē par vienu no būtiskākajām novērtējuma dimensijām – tā pētniecisko dabu, tātad obligāto saistību ar konkrētu metodoloģisku kārtību, kādā tas tiek īstenots un katra novērtējuma soļa ciešo saistību ar visiem pārējiem. Nespēja kompleksi saskatīt novērtējuma pētījuma būtību nav tikai teorētiska rakstura problēma vai ministriju darbinieku erudīcijas jautājums.

Vairākas problēmas, kuras novērtējuma veikšanā saskata paši novērtējuma veicēji, ir saistītas tieši ar vienotas konceptuālas metodoloģiskās pieejas trūkumu novērtējuma darbībās. Piemēram, raksturojot IA veikšanas sarežģītākos soļus un posmus, kas rada visvairāk grūtības, lielākā daļa informantu runā par sarežģītām diskusijām jautājumos par politikas mērķa definēšanu, politikas un darbības rezultātu formulēšanu, to savstarpējās atbilstības nodrošināšanu gan viena dokumenta ietvaros, gan starp dažādiem hierarhiski pakārtotiem dokumentiem. Šīs diskusijas, pēc informantu teiktā, rodas gan starp vairāku ministriju darbiniekiem, gan starp vienas ministrijas darbiniekiem, gan starp ministrijas darbiniekiem un Valsts kancelejas darbiniekiem, gan ministrijas darbiniekiem un ietekmētajām sociālajām grupām. Atbilde šādos gadījumos meklējama visu IA metodoloģiskās struktūras nozīmīgāko soļu savstarpējās iekšējās loģikas analizē. Nav iespējams sekmīgi īstenot vienu ietekmes izvērtēšanas soli, neievērojot tā konceptuālo saikni ar citu. Šī situācija labi raksturota sekojošā izteikumā:

(...) parasti gan starp ministrijām, gan ministrijai un Valsts kancelejai ir daudz strīdu par to, kas ir darbības rezultāts un kas ir politikas rezultāts. Vienmēr apstājamies pie šīs tēmas, jo te daudz dažādu viedokļu. Arī par politikas mērķiem diskutējam. Mums formulējot politikas mērķus jāreķinās ar to, kādus mērķus formulējusi noteiktajam laika periodam Pasaules veselības organizācija...tad mēs formulējam sev politikas mērķi, kas ir nedaudz zemāks, jo zinām, ka nevarēsim sasniegt to, ko PVO cer vidēji sasniegt. Pamatnostādnēs formulējam mērķim atbilstošus darbības virzienus, bet katram darbības virzienam bija ļoti neproporcionāls aktivitāšu daudzums. Mūsu politikas plānošanas dokumentus arī vērtējušas starptautiskas

² http://polsis.mk.gov.lv/docSearch.do?searchtype=fs&clearnav=true&doc_card=11&depositorInst=37&doc_kind=14&area=null

organizācijas. Tur mums bieži aizrāda, ka plānošanas dokumenti nav viengabalaini, ka starp to strukturālajiem elementiem nav loģikas un saiknes ar problēmsituācijām nozarē. [MD]

Līdzīga rakstura izteikumi par grūtībām IA atsevišķu soļu īstenošanā, raksturīgi vairāku ministriju darbiniekiem. Var secināt, ka ministriju darbiniekiem nepiemīt skatījums uz ietekmes izvērtēšanu kā vienotā metodoloģiskā pieejā balstītu pētniecisku darbību, kurai piemīt sava iekšēja loģika un konkrētas funkcijas, kuras nav noreducējamas uz politikas plānošanas darbībām.

Arī ministrijas pārstāvošā informantu grupa, līdzīgi kā Valsts kancelejas darbinieki, runājot par IA, salīdzinoši maz uzmanības pievērš ļoti nozīmīgiem novērtējuma pētījuma soļiem (pēc L.Balcer) : vajadzības pēc novērtējuma analīze; novērtējuma pamatojuma izstrāde un novērtējuma nosacījumu analīze. Vairāk uzmanības tiek pievērsts novērtējuma veikšanas darbībām un datu ieguves jautājumiem.

IA būtības tematikas iztirzājumā neviens no informantiem pēc pašiniciatīvas neaktualizē tēmu par novērtējuma pētījuma praktisko nozīmi. Viedoklis par to, kāda varētu būt novērtējuma pētījuma praktiskā nozīme, tika iegūts, tikai uzdodot specifiskus uzvedinošus jautājumus. Šāds priekšstats par novērtējumu, kur novērtējuma rezultātu praktiska izmantošana nav novērtējuma pētniecisko aktivitāšu uzmanības centrā, ir raksturīgs novērtējuma sākotnējai attīstības fāzei (pēc L.Balcer).

Agrīnajam IA attīstības posmam, kuru lielākā daļa demokrātisko valstu jau izgājušas pirms vairākiem gadu desmitiem, ir raksturīgi tas, ka novērtējumi ir orientēti uz sasniegto programmas mērķu fiksēšanu un uz kvantitatīvu mērījumu. Agrīno novērtējuma attīstības fāzei tipisks ir priekšstats par novērtējumu kā tādu, kura ietvaros tiek pārbaudīta programmas efektivitāte, pamatojoties uz kvantificējamiem indikatoriem un ka šajā jomā jāmeklē arvien labākas metodes.

Šī ideja atspoguļojas praktiski visu informantu izteikumos. Katrs informants kādā intervijas daļā piemin problēmas, kas saistītas ar jautājumiem par rezultātīvo rādītāju identificēšanas grūtībām, par kvantitatīvu indikatoru fiksēšanas problēmām, kas rodas politikas un darbības rezultātu definēšanas procesā, kā arī par ticamu datu ieguves iespējām. Nenoliedzot šo jautājumu nozīmīgumu politikas vērtēšanas procesā, IA efektivitātes reducēšana uz mērījuma metodikas jautājumiem nozīmē nepilnīgu skatījumu uz kopējo jēgu.

Šeit vietā atzīmēt, ka attīstības vēsturē šai fāzei, kur netiek pievērsta uzmanība novērtējuma izmantošanas jautājumiem, raksturīgs noteikts attīstības scenārijs: IA necīgā praktiskā ietekme, kas visbiežāk izpaudās faktā, ka lēmumu pieņēmēji novērtējuma pētījuma radītās zināšanas neizmantoja, noveda pie situācijas, ka novērtējuma projektiem paredzētais finansējums tika strauji samazināts. IA procesā iesaistīto personu izteikumi ļauj konstatēt vairākas pazīmes, kas apstiprina to, ka Latvijas politikas veidošanas sistēmai piemīt agrīnās novērtējuma attīstības fāzes pazīmes.

Novērtējuma un novērtējuma pētījuma būtības izpratnes izpēti ministriju darbinieku informantu grupā ietekmēja fakts, ka terminu lietojums, raksturojot procesa darbības, šajā aktoru grupā ir nenoteikts, informantu izteiksmes veids liecina, ka nav nostabilizējusies konkrētu terminu izmantošanas kārtība politikas veidotāju ikdienas profesionālās komunikācijas ietvaros. To var konstatēt gan pēc valodiskā izteiksmes veida, kā informanti raksturo novērtējuma procesu, gan pēc pašu informantu apliecinājumiem.

Ja mēs runājam par novērtējuma izpratni, tad, jāsaka, ka tas (novērtējums) notiek izstrādājot jebkuru normatīvu dokumentu un politikas plānošanas dokumentu. Man liekas, visvairāk novērtējums saistās ar anotācijas izstrādi. Anotācija tagad saucas ex-ante novērtējums... nu, ja cilvēkiem pasaka, ka – anotācija, tad liekas, ka tas ir daudz vienkāršāk kā, – ja to sauc par ex-ante novērtējumu. ... es gribētu pateikt, ka problēma varētu būt ar skaidru definējumu lietošanu, bet pēc būtības visi saprot, kas tas ir. Prasības anotācijas sagatavošanai ir diezgan

skaidras un noteiktas – Valsts kancelejai izdevās tās prasības apvienot vienā vietā un skaidri nosaukt tās. [MD]

Ministriju darbinieki uzskata, ka visi saprot, kas ir novērtējums, bet ir problēmas ar skaidri definētu jēdzienu piemērošanu konkrētām darbībām. Pašreizējā situācija Latvijas politikas veidošanas vidē liecina, ka, lai arī normatīvajos aktos ir definēti galvenie novērtējuma veidi un to īstenošanas kārtība, tomēr vairākām specifiskām ar novērtēšanu saistītām aktivitātēm pagaidām nav radīta ikdienas komunikācijā plaši pazīstama terminoloģiskā bāze, it īpaši, ja mēs šo jautājumu aktualizējam novērtējuma profesionālo terminu izveides latviešu valodas kontekstā. Daudzās politiskajās sistēmās novērtējuma prakses attīstība apsteidz profesionālajā komunikācijā lietoto atbilstošo terminu lietojumu. Šāda novērtējuma prakses un terminoloģijas attīstības neviendabība raksturīga arī Latvijas politikas veidošanas videi.

Tomēr, jāņem vērā, ka ministriju darbinieku pašvērtējums attiecībā uz novērtējuma piemērošanu politikas veidošanā liecina, ka izpratne par novērtējuma jautājumiem tieši pēdējo gadu laikā attīstījusies un to būtiski sekmējusi gan IA piemērošanu reglamentējošo politikas normatīvo dokumentu izstrāde, gan iespējas apgūt zināšanas par šo tēmu ierēdņu tālākizglītībasursos Valsts administrācijas skolā. Kā īpaši svarīgs faktors padziļinātas procesa izpratnes veidošanā minēta arī ilgstoša pieredze valsts pārvaldes darbā.

Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumus apstiprināja pagājušā gada (domāts 2009. gads, aut. piez.) 13. oktobrī, ... tas laika posms – viens gads – nav tik ilgs laika periods, lai izveidotos precīza kopaina... par to, kā tiešām šie noteikumi dabā darbojas. Pa lielam jau attiecībā uz attīstības plānošanas dokumentu saturu nekas tur tads īpašs netika mainīts, vienīgais, tika stingrāk reglamentēta kārtība, ka ir jāveic ietekmes novērtējums un jāveic gala novērtējums. [MD]

(...) ņemot vērā to, ka es jau kādu laiciņu strādāju visā valsts pārvaldē, ne šajā ministrijā vien, tad, teiksim –, ja tā salīdzinoši vērtē, varētu teikt, ka zināšanas, izpratne un pieeja, kā šo novērtējumu veic, ir krietni augusi... varbūt arī pateicoties ne tikai ikdienas rutīnas darbam, bet arī pateicoties iespējai mācīties. Kādreiz Valsts administrācijas skolā tika rīkoti, manuprāt, ļoti noderīgi semināri, kas savā veidā salika punktus uz i un pēc tiem varēja labāk saprast, kādas tad ir tās novērtējuma problēmas, trūkumi, kas līdz tam ir bijuši. [MD]

Tātad, ministriju darbiniekiem ir atšķirīgas zināšanas un pieredze IA jautājumos, ko nosaka arī tādi subjektīvi informanta raksturojumi kā tālākizglītības iespējas un to izmantošana novērtējuma jautājumos, kā arī darba stāžs politikas plānošanas un koordinācijas vai stratēģiskās analīzes departamentos.

Dati liecina, ka izteikti variablas un vāji reflektētas ir situācijas, kuras varētu definēt kā novērtējuma bāzes pamatojumu. Iegūtie dati neatklāj metodoloģisku praksi, ka novērtējuma uzsākšanas fāzē – formāli vai neformāli - tiktu noteikts, kāds ir galvenais novērtējuma metodoloģiskais mērķis:

- veikt novērtējumu padziļinātu zināšanu ieguvei kādā specifiskā jomā jeb nozarē;
- veikt novērtējumu, lai atskaitītos, kas izpaužas kā rezultātu un efektivitātes mērījums;
- veikt novērtējumu attīstībai, kas izpaužas kā novērtējuma atbalsts institūcijas stiprināšanai.

Novērtējums tiek veikts, lai sagatavotu kvalitatīvu plānošanas dokumentu un šis arī dominējoši tiek uztverts kā galvenais novērtējuma mērķis, taču nav identificējams skaidri apzināts priekšstats, ka novērtējumam varētu būt sava nozīme ārpus politikas plānošanas sistēmas.

IA būtības izpratnes analīzes noslēgumā, jāpiemin, ka raksturojot tā veikšanas darbības, daļa informantu norāda arī uz Latvijas IA normatīvās sistēmas un tās radītās prakses trūkumiem.

Normatīvā regulējuma vienotās prasības visu politikas jomu un dažādas nozīmes dokumentiem rada pamatu formālai novērtējuma veikšanai. Netiek kritiski izvērtēta novērtējuma nepieciešamība pēc būtības – tas tiek veikts ne tikai gadījumos, kad izvērtējumam ir pamatojums, bet arī gadījumos, kad novērtējams dokuments ir tehniska rakstura.

Nu ir, teiksim, jomas un lietas, kur šie novērtējumi ir vajadzīgi un kur viņi patiešām palīdz, bet ir gadījumi, kad šīs vispārējās prasības veikt izvērtējumu pie tiesību aktu projektu izstrādes ļoti bieži arī apgrūtina visu... nu, katrā ziņā ir gadījumi, kad mēs pieejam šai lietai (novērtējumam, aut.) patiešām nopietni un – ir reizes, kad ir jāizpilda tā tabula un viņa tiek aizpildīta, bet, – teiksim reāli – tur iedziļināšanās tomēr nenotiek. [MD]

Ar tabulas aizpildīšanu šeit tiek saprasts sākotnējais izvērtējums, gatavojot tiesību akta projekta anotāciju un, kā liecina teiktais, tā aizpildes nozīme tiek vērtēta neviennozīmīgi. Vairākkārt tiek akcentēts, ka IA prasība tiek nekritiski un formāli attiecināta uz plašu plānošanas dokumentu kopu, tādejādi apstiprinot arī citās novērtējuma sistēmās pastāvošo, daudz kritizēto praksi, kas pārspilē novērtējuma lomu sistēmas vadībā.

Mēs aizejam pārāk galējībās, ka mēs gribam visu izvērtēt. Tas izvērtējums, manuprāt, ir svarīgs lieliem politikas dokumentiem, un, protams, likumiem, kaut arī – ne visiem. Faktiski jau novērtē tā globāli ... Un arī visbiežāk tā, ja arī no Eiropas Komisijas puses nāk jauna tēma, tad noteikti ir izvērtējums un tālāk skatās kā to visu sasniegt. [MD]

Tiek gan arī norādīts, ka Valsts kanceleja ir veikusi noteiktus atvieglojumus starpposma un gala ietekmes novērtējumu sagatavošanā, samazinot prasības attiecībā uz informācijas sniegšanas biežumu attiecībā uz noteiktu politikas programmu izpildi, tādejādi samazinot iespējamus novērtējuma īstenošanas birokratizēšanās riskus.

(...) es neesmu dzirdējusi, ka informatīvie ziņojumi tiktu uztverti kā slogs, pēc tā tikai tu vari redzēt, vai nevajag kaut ko izmainīt, ...mēs mēģinām iedibināt, ka tie dati par plāna izpildi tiks vākti, reizi trijos gados. [MD]

Rezumējot informantu priekšstatus par novērtējuma pētījuma būtības izpratni, var izdarīt secinājumu, ka priekšstats par novērtējuma un novērtējuma pētījuma metodoloģiskajiem pamatprincipiem ir cieši integrēts priekšstats par politikas plānošanas sistēmas darbības mērķiem un atspoguļo E. Guba un I. Linkolnas definētās novērtējuma 1., 2., un 3. paaudzes pazīmju dažādas kombinācijas, kur

- pirmās paaudzes novērtējums tiek saistīts ar mērījumu un testēšanu;
- otrās paaudzes laikā novērtētāji apraksta novērtējuma priekšmeta vājās un stiprās puses;
- trešās paaudzes novērtētāji orientēti uz rezultātu novērtējumu un tam piemērotu metožu attīstību;
- ceturtais paaudzes novērtētāji mijiedarbībā ar ietekmētajām un iesaistītajām pusēm definē kopīgi redīgēto un iztirzāto problēmu un kopīgi meklē risinājumu.

Ceturtais paaudzes novērtējuma pazīmes praktiski nav identificējamās informantu priekšstats par novērtējuma būtību.

Neviendabīgais un zināmā mērā resoriski ierobežotais informantu skatījums uz IA būtību mudina precizēt un konkretizēt datu devēju izpratni par novērtējuma darbības mērķiem. Novērtējuma pētījuma būtības izpratnes izpētē jāņem vērā, ka šim fenomenam ir daudzveidīgas izpausmes formas, kur katrai no tām piemīt sava funkcionalitāte un mērķi. Politikas veidošanā iesaistīto grupu priekšstatus par IA būtību, neapšaubāmi ietekmē arī fakts, kā novērtējuma pētījuma paņēmieni

izmantošana īstenojas konkrētā vidē, kur katras ministrijas pārvaldītās nozares specifika, tās risināmo jautājumu skarto grupu varas un ietekmes proporcija politisko lēmumu pieņemšanā, tās pārvaldāmo finansu resursu apjoms, ministra personīgā ietekme politisko lēmumu pieņemšanā veido ietekmīgu kontekstu novērtējuma praksēm. Arī konkrētās darbinieku pieredzes var būt ļoti atšķirīgas: vai tas ir darbs pie politikas plānošanas dokumentu, piemēram pamatnostādņu sagatavošanas, vai – pie anotāciju aizpildes, vai citu ministriju sagatavotu plānošanas vai tiesību aktu projektu anotāciju analīzes un atzinumu sniegšanas. Tā var būt arī atšķirīga pieredze ar pētījumu pasūtīšanu, kuru datus izmanto politikas ietekmes izvērtējumā. Katra informanta pieredzē novērtējuma darbības var būt īstenotas atšķirīgā intensitātes pakāpē, jo gan attīstības plānošanas dokumentu, gan tiesību aktu izstrāde dažādās ministrijās nav vienādi bieža, turklāt, tā ir mainīga arī laikā. Informantu izteikumos tiek atklāts, ka ir bijuši laika periodi, kuros tika radīts ļoti liels plānošanas dokumentu un arī tiesību aktu skaits, kā arī laika posmi, kuros plānošanas dokumentu sagatavošanas aktivitātes ir retākas.

(...) ja mēs īstenotu visus politikas plānošanas dokumentus, kas ir sarakstīti līdz šim, tad mums vajadzētu sajukt...to ir pārāk daudz. Tā, kā plānošanas sistēma tika radīta, sākotnēji īsti labi viņa nefunkcionēja, bet es domāju, uz šo brīdi, šis process ir sācis normalizēties atkal un viņš pāriet tādā normālā fāzē. Kad šie dokumenti tiek rakstīti, tad viņi tiek rakstīti kvalitatīvi – kvalitatīvāk nekā iepriekš un tiešām tiek vērtētas šo lēmumu iespējamās sekas, kādas tad viņas būs un tā ir katra mūsu sadaļas tēma, kā es saprotu, tas ietekmes izvērtējums. Jo lielākā daļa plānošanas dokumentu jau patiesībā, tas ir stāsts par ietekmi.[MD]

IA īstenojuma procesu, tā padziļinājuma pakāpi, iegūtās informācijas apjomu un veidu, gala secinājumu izdarīšanas un argumentācijas veidošanas gaitu būtiski ietekmē fakts, vai novērtējuma gaitā izmantots ārējais pētījums. Ir ministrijas, kurās arī krīzes laikā (2008–2010) ir bijuši pētījumu iepirkumi, kuri izmantoti novērtējuma veikšanai, taču, ir ministrijas, kurās, it īpaši pēdējos divos gados nav bijusi finansiāla iespēja iepirkt pētījumus.

Kādi pētījumi? Par kādiem pētījumiem jūs runājat? ... nu visi tādi izdevumi tieši šiem plānošanas un novērtēšanas darba procesiem.. ir apgriezti līdz tādām minimumam.. ko mēs te vispār runājam par pētījumu veikšanu pie plānošanas dokumentu sagatavošanas... tās ir pārāk sapņainas lietas.. pie katra kaut ko pētīt. Nē, nē, nē. Šajā ministrijā tas ir neiespējami jau.. es teiktu, jau kādus 8 gadus.[MD]

Detalizētāka analīze par priekšnosacījumiem, kas ietekmē novērtējuma īstenošanu tiks sniegta nākošajā kopsavilkuma sadaļā, taču augstāk minētais rada pietiekamu priekšstatu par vairākiem faktoriem, kas veido atšķirīgus nosacījumus dažādās ministrijās novērtējuma veikšanai, tādejādi ietekmējot arī ministriju darbinieku pieredzes ietekmi uz viņu priekšstatiem par novērtējuma dabu.

Gan Valsts kancelejas, gan ministriju darbinieku izpratne par novērtējuma pētījuma būtību tika precizēta, izzinot viņu viedokli par to, kādas ir galvenās novērtējuma pētījuma funkcijas. Lai paplašinātu priekšstatu par to, kā Valsts kancelejas un ministriju darbinieki izprot novērtējumu, informantiem intervijās tika dota ievirze pieredzes aktualizācijai un viedokļa veidošanai un nosauktas novērtējuma teorijās biežāk minētās novērtējuma funkcijas: izziņošā funkcija, leģitimizējošā funkcija, dialoga funkcija un kontroles funkcija (pēc R.Stokmana). Intervijas gaitā, veidojot informatīvu ievirzi, tika pārbaudīts, vai informanti novērtējuma būtību saista ar kādu no šīm funkcijām, lai tuvinātu izpēti galvenajam šīs pētījuma daļas jautājumam – kā tiek izprasti novērtējuma galvenie mērķi.

Kā jau minēts, interviju gaitā informantu priekšstati par konkrētām tēmām tika pētīti pirms un pēc ievirzes konkrētā tematikā. Pirms informatīvās ievirzes Valsts kancelejas darbinieki novērtējumu

saistīja ar iespēju uzlabot politikas veidošanas kvalitāti, galvenokārt, ar politikas dokumentu kvalitātes nodrošinājumu.

Šobrīd, kad politikas dokumenti tiek rakstīti, tad viņi tiek rakstīti kvalitatīvi – kvalitatīvāk nekā iepriekš un tiešām tiek vērtētas šo lēmumu iespējamās sekas, kādas tad viņas būs ...Jo lielākā daļa plānošanas dokumentu jau patiesībā, tas ir stāsts par ietekmi. ... lai kā mēs to sadaļu nosauktu – vai tur plānotās sekas vai plānotie rīcības virzieni...[VK]

Saskaņā ar Valsts kancelejas darbinieku priekšstatiem, IA darbībām kā domāšanas modelim un informācijas analīzes paņēmienam ir jābūt neatņemamai ierēdņa ikdienas darbības sastāvdaļai. Šāds viedoklis raksturo novērtējumu kā noteiktu ierēdņa darbības kvalitātes rādītāju, kā politikas plānošanas sistēmas nozīmīgu elementu, taču neatklāj novērtējuma nozīmi ārpus šīs sistēmas. Informantu viedokļos dominēja izpratne par IA kā aktivitāti, kas ilustrē pašu politikas plānotāju profesionālās darbības, taču, praktiski nav konstatējams priekšstats par novērtējuma nozīmi plašākā politikas veidošanas kontekstā, par tā saistību ar politiski risināmajām sociālajām problēmām. Politikas IA būtība tiek asociēta ar politikas plānošanā iesaistīto ierēdņa ikdienas politikas dokumentu jaunrades darbību, ko reglamentē normatīvie dokumenti, kas prasa noteiktas analītiskas darbības iemaņas.

Un faktiski tas novērtētāja pamata darbs ir nepieciešamo datu sameklēšana un loģisku secinājumu izdarīšana, vairāk tāds informācijas analīzes un apstrādes darbs. Bet vienlaikus, protams, ir gadījumi, kad tiek iepirkti, pasūtīti speciāli padziļināti pētījumi par kaut kādām problēmām uz kaut kādiem sektoriem, jeb arī tiek veikti šie te pēcnovērtējumi, kas ir biežāki, nekā ex-ante novērtējumi.[VK]

Bet es domāju, tas ietekmes izvērtējums katram politikas plānotājam vai ierēdnim, kas raksta Ministru kabineta noteikumu projektu, tam jau ir tādā instinktīvā līmenī jābūt. ...tātad es domāju, ja mēs darīsim tā, tad sekas būs tādas un tādas, jo mēs jau lielāko daļu ietekmes izvērtējuma izdaram paši savā galvā.[VK]

Minētajā izteikumā raksturota nepieciešamība izmantot novērtējuma analītiskos paņēmienus ierēdņa ikdienas profesionālajās darbībās un tā ciešā saikne ar politikas plānošanu. Taču, šāds skatījums veido arī priekšstatu par novērtējumu kā birokrātiskas sistēmas elementu, kurš jāīsteno tāpēc, ka to paredz tiesiski normatīvā kārtība, tādejādi identificējot situāciju, kura atspoguļota arī vairāku novērtējuma pētnieku darbos, kur novērtējuma mērķis nepārsniedz normatīvi noteiktas sistēmas (politikas plānošanas) uzturēšanu.

Ir jāuzsver, ka Valsts kancelejas informantu izteikumos vairāk izpaužas priekšstati par to, ka novērtējums ir jāveic, bet mazāk tiek atklāts viedoklis par to – kāda ir novērtējuma īstenošanas nozīme ārpus politikas plānošanas jeb birokrātiskās pārvaldes sistēmas. Maz aktualizēts jautājums ir par to, kāpēc jāveic IA. Tas lika padziļināt novērtējuma pielietojuma nosacījumu izpēti, paplašinot informantu priekšstatu analīzi par novērtējuma funkcionalitāti, testējot to pieredzi un viedokļus attiecībā pret R. Stokmana definētajām novērtējuma funkcijām. Tās precīzē novērtējuma pētījuma būtību un daudzveidīgo dabu, īstenošanas konteksta dimensijas (izziņas process, vadības procedūras, līdzdalības procesi, politikas veidošanas process) un projicēt iesaistīto pušu interešu specifiku.

Intervijas atklāja daudzveidīgus priekšstatus par to, vai novērtējumam Latvijas politikas veidošanas sistēmā raksturīgas tās izpausmes, ko R. Stokmans nosauc kā galvenās, savā ziņā universālās novērtējuma funkcijas: izziņas, kontroles, dialoga un leģitimitātes. Gan Valsts kancelejas, gan ministriju darbinieku informantu grupās sastopami diferencēti skatījuma modeļi uz šo funkciju atbilstību datu devēju praksei. Ministriju darbinieku vidū bija informanti, kuri uzskatīja, ka

novērtējumam Latvijas valsts pārvaldes prakses gadījumā spilgti nepiemīt neviena no minētajām funkcijām. Šie ministriju darbinieki norādīja citu novērtējuma funkciju un savos priekšstatos parasti balstījās uz sašaurinātu novērtējuma izpratni, akcentējot tās pazīmes, kuras raksturīgas kādam no novērtējuma veidiem (saistot politikas IA vai nu ar ex-ante vai - ar ex-post novērtējumu). Šie informanti bija vienoti savos priekšstatos, ka galvenais uzdevums, kas novērtējumam būtu jāveic – kalpot par finansējuma piesaistes līdzekli.

Ir vairākas jomas, kur mēs izmantojam novērtēšanas metodes. Viena no lielākajām ir teritorijas attīstības indekss, proti, tas ir, kompozītrādītājs, sastāv no vairākiem apakšrādītājiem...Tātad tas pamats bija tur zinātnisks, zinātnieki strādāja, tur bija pētījums. ...To aprēķina novadu līmenī ...teritorijas attīstības indekss ir radīts ar ideju sarindot pašvaldības...to radīja, kad bija piecsimts pašvaldības, tad bija grūti ieraudzīt kopēju pašvaldību attīstības bildi,... tad radīja vienu rādītāju, lai varētu pateikt, kura pašvaldība labāka, kura – sliktāka. Protams, ka šī indeksa mērīšana kalpo arī par pamatu finansējuma piešķiršanas lēmumiem.[MD]

Kā jau minēts, informanti, kuri uzskatīja, ka novērtējums kalpo valsts finansējuma piešķiršanas argumentācijai, ar novērtējumu saprata vienu no novērtējuma veidiem – ex-post novērtējumu, ar kura palīdzību tiek mērīti kādi programmas rezultāti. Šajos gadījumos novērtējuma rezultāti tiešām var būt par argumentu programmas turpināšanai vai izbeigšanai, kas saistīts arī ar lēmumiem par programmas izmaksām. Tomēr, saskaņā ar novērtējuma idāltipisko būtību, finansējuma piesaisti nevar uzskatīt par novērtējuma primāro mērķi, jo finansējums politikas veidošanas sistēmā tiek skatīts kā instruments kādu mērķu sasniegšanai un problēmu risināšanai. Tomēr novērtējuma pētījuma fenomena izpratnes izpētē jāņem vērā šāda interpretācija, jo tā pievērš uzmanību novērtējuma un finansu instrumenta attiecībām politikas plānošanas sistēmā, atklājot specifiskas mērķa – līdzekļa attiecības starp novērtējumu un programmu finansējumu. Tai pat laikā, kāds ministrijas pārstāvis, paužot pārdomas par to, kāpēc Zemkopības ministrijā ir labi attīstīta programmu novērtējuma prakse, arī norāda uz ES kopējo finansu instrumentu apguves iespējām, kas paredz intensīvu novērtējuma paņēmieni izmantošanu.

Man liekas, Zemkopības ministrijā tas galvenais motivators ir tas zivsaimniecības un lauksaimniecības fonds, kur ļoti atklātā tekstā var zemniekiem un zvejniekiem pateikt – ja gribi naudu, vajag plānošanas dokumentu. (Pauze) Nu, es nedomāju, ka tas ir dabisks motivators veikt novērtējumu, tomēr tas reāli pastāv... [MD]

Tomēr dominējošais priekšstats par novērtējumu ir saistīts ar tā izzinošo funkciju. Gan ministriju darbinieku, gan Valsts kancelejas informantu grupā īpaša nozīme tika piešķirta faktam, ka novērtējuma pētījuma rezultātus ieguvuši neatkarīgi pētnieki, kas nodrošina vispusīgu problēmas aplūkojumu. Vairāki nozīmes ziņā līdzīgi šīs grupas informantu izteikumi ir kategorizējami kā novērtējuma izzinošās funkcijas raksturojumi.

Tu kā ierēdnis bieži vien neesi atzīts par pietiekamu autoritāti, lai vispār kaut ko pateiktu, lai gan – tu zini, kas tur ir jādara un kas ir par nekārtību, un tad tu griezies un pērc to neatkarīgo pētnieku, lai to tavu aizdomu, ka ir tā un tā (iesmejas), lai apstiprinātu arī otrs. Kā lai saka... lai būtu četras acis.[VK]

(...) tā argumentācija, kas nāk no neatkarīgā pētnieka, ir svarīga mums pašiem. Funkciju audita tipisks piemērs, jo, kamēr mēs kuļamies vieni paši kā Valsts kanceleja, tas ir pilnīgi bezcerīgi. Tad, kad mēs esam kopā ar sociālajiem partneriem un veicam kādas darbības jeb paužam viedokli, kad mēs veicam kopīgu izvērtējumu – ir jau labāk. ... bet, kad mēs varam argumentēt arī ar neatkarīgu pētnieku atziņām, kad to saka XXX (pētnieku-konsultantu

uzņēmuma eksperti, aut. koment.), *tad tomēr šim viedoklim ir cits svars. Un tad to uztver kā nozīmīgu – gan politikā, gan sabiedrībā. [VK]*

Daļai valsts pārvaldes darbinieku raksturīgs priekšstats, ka politiskā lēmuma projektu vieglāk attīstīt, to rūpīgi argumentējot ar reprezentablu pētniecības aģentūru iegūtu pētījumu datu palīdzību. Tiek norādīts, ka veiksmīgu pētījumu gadījumos novērtējums parasti sniedz arī plašāku viedokļu spektru par lēmumu alternatīvām un problēmas risinājumu modeļiem.

Gandrīz puse no ministriju pārstāvjiem atzīst, ka viens no galvenajiem novērtējuma mērķiem ir izziņas process. Novērtējuma pētījums tiek saistīts ar plānošanas dokumenta, tiesību akta izstrādei vai programmas mērķu sasniegšanas pārbaudei nepieciešamo datu iegūvi.

Un tā morāle ir tāda, ka, balstoties uz, piemēram, šādu te aptauju un tiem visiem iegūtajiem datiem, mēs esam sagatavojuši grozījumus Reklāmas likumā...tur ir ņemti vērā gan reklāmas izvietotāju izteikumi, gan pašvaldību viedokļi un statistika un citas lietas... šobrīd jau Ministru Kabinets tos ir apstiprinājis...un Saeimā arī jau šis te likums ir iesniegts. [MD]

Ministriju pārstāvji, ilustrējot IA veikšanas praksi, to raksturo gan kā iekšēji ministrijā veiktu novērtējumu, gan kā novērtējumu ar ārpalpojuma iepirkta pētījuma datu palīdzību. Lai arī iepirkumā pasūtīto pētījumu efektivitātes problēma tiek skarta gandrīz katrā intervijā un, atsevišķu informantu skatījumā, vērtēta kā diskutabla, tomēr datu nozīme netiek apstrīdēta.

Mums ir bijusi dažāda pieredze ar pētījumu pasūtīšanu politikas plānošanas vajadzībām,.... taču novērtējuma vajadzībām veikto pētījuma dati ir parasti ļoti noderējuši. Ja arī uzreiz šos datus neizmanto politikas lēmumos, tad vairākus dokumentus gatavojot vai rakstot atzinumus citu ministriju dokumentiem mums šī informācija ļoti noder...jā, novērtējuma informatīvā funkcija ir ļoti svarīga.[MD]

Kāda informante pasvītro sistematizētas, sakārtotas informācijas nozīmi tieši dinamiskā un intensīvu pārmaiņu laikā, kam raksturīga ļoti liela informācijas daudzuma apmaiņa komunikācijā, tāpēc novērtējuma un novērtējuma pētījumos iegūtie dati ir vajadzīgi, lai intensīvas informācijas plūsmas apstākļos konstatētu patiesi būtiskākos sasniegumus un identificētu galvenās izmaiņas.

(...) dzīve, man liekas, šeit ir tik mutuļojoša un mainīga – reizēm es neatceros, ko es pirms nedēļas, ar kādiem jautājumiem, es esmu strādājusi, vienkārši tā informācijas gūzma ir tik mežonīga...ja man ir sakārtoti un konkrētajai situācijai derīgi dati, tas ir ļoti daudz...[VK]

... arī no Valsts kancelejas puses ...tiek ļoti augstu vērtēts, ja ir... kaut kāda atsauce uz ... pētījumu avotiem, jo tie tomēr skaitās objektīvāki nekā jebkurš cits cipars, kuru tu piemini un kuram tu nedod datu avotu. Protams, ka atsauces uz oficiālu pētījumu vienmēr tiek vērtētas ar ļoti augstu.[MD]

Priekšstats par novērtējumu un novērtējuma pētījumu kā drošas un ticamas informācijas ieguves līdzekli ir spilgts un plaši pārstāvēts, lai arī to „pavada” vairāki tā nozīmi korigējoši izteikumi, piemēram, par specifisku datu ieguves, analīzes, atlases metodoloģiskajām grūtībām un lielajām izmaksām, par atšķirīgu datu pastāvēšanu attiecībā uz vienām un tām pašām pazīmēm, par datu interpretācijas problēmām, kuras rodas gan pasūtījumu pētījumu gadījumā, gan sekundāru datu analīzes gadījumā.

Otra R.Stokmana definētā funkcija, kurai atbilstoši novērtējuma raksturojumi konstatējami informantu izteikumos, ir dialoga funkcija. Valsts kancelejas darbinieki atzīst, ka Latvijas politikas veidošanas vidē pietiekami spilgti izpaužas novērtējuma un sabiedrības līdzdalības saikne norādot, ka visos politikas veidošanas posmos arvien vairāk tiek iesaistīti sabiedrības pārstāvji gan nevalstiskās organizācijas, gan sociālie partneri, gan citas ieinteresētās puses.

Mēs iesaistām sabiedrību dialogā gandrīz vienmēr gatavojot vidēja termiņa un īstermiņa plānošanas dokumentus, kā arī likumus, – ja ir tam pietiekoši laika, (nevis, man vajag aizvakar). Vienmēr tiek oficiāli, – citreiz arī neoficiāli, veidotas darba grupas, kur tiešām iesaista lielākās organizācijas, uz ko dokumentā varētu atsaukties, ka šo grupu viedoklis tika uzklausīts. Tās vienmēr ir klāt jau plānošanas dokumenta radīšanas sākumā.. leviesta tāda prakse mums jau sen ir.[VK]

Šīs grupas informantu izteikumos daudzkārt tiek apliecināts, ka novērtējuma prasības nav iespējams īstenot, ja netiek uzklausīts sabiedrības pārstāvju viedoklis, tāpēc ka novērtējuma normatīvajā regulējumā ietvertas arī prasības par obligāto kārtību, kādā jāizmanto konsultācijas politikas veidošanas procesā. Tiesa, augstāk minēto un līdzīga satura izteikumus jāinterpretē piesardzīgi, jo tos tikai nosacīti var kategorizēt kā tādus, kas raksturo informantu priekšstatus par dialoga veidošanu kā novērtējuma funkciju. Fakts, ka konsultāciju procesu formāli paredz normatīvie akti un tas politikas plānošanā ir cieši saistīts ar novērtējuma darbībām, vēl tiešā veidā neaplicina informantu priekšstatu, ka novērtējuma mērķis varētu būt – veicināt dialogu ar problēmas skartajām sociālajām grupām. Konsultācijas ar sabiedrību ir vairākos LR un ES tiesību aktos normatīvi noteikta prasība, bet tas nebūt neļauj izdarīt secinājumu, ka vienmēr sistemātiski notiek dažādu ieinteresēto grupu prasību un interešu rūpīga analīze un viedokļa konsensusa meklējumi. VK informanti atzīst, ka ir dažādas prakses, kā rīkoties, ja konsultāciju procesā iegūti pretrunīgi informantu izteikumi, taču netiek izslēgta iespēja, ka arī pēc gara konsultāciju procesa var tikt pieņemts lēmums, kurš neatbilst nevienas konsultāciju procesā iesaistītās grupas piedāvājumam un ir izteikta politiskā kompromisa rezultāts.

Arī ministriju darbinieki pauž pārliecību, ka būtiska novērtējuma pazīme ir tieši dialoga veidošana ar sabiedrību.

(...) pēdējo piecu gadu laikā ir ļoti strauji pavirzījies uz priekšu tas process, kad sabiedrībai tiek pajautāts reāli, ko jūs gribat. Tas ir kļuvis par pienākumu, pie tam, kuram ļoti strikti seko līdzī. Mums vienmēr prasa: vai jūs esat apjautājuši savus sociālos, un ne tikai sociālos, bet vienkārši sabiedrības partnerus...Mēs to darām katru dienu, mēs mēģinām visu laiku uzturēt komunikāciju. Ja man ir kaut kāds jautājums, es uzrakstu e-pastā, man neformāli atbild. Es vismaz zinu, ka tad, kad viņš (plānošanas dokuments vai tiesību akta projekts un tā anotācija; autores komentārs) ies formālajā saskaņošanā, man nav nekādu problēmu,... savādāk mūsu sociālie partneri var neatbalstīt iniciatīvas, jo viņu pārstāvji ļoti strikti skatās, kas notiek ar valdības lēmumiem. Līdz ar to, novērtējumā ir atspoguļots arī mūsu partneru viedoklis. Es esmu pārliecināts, nu, man ir tāda pārliecība, patiešām. Tad, kad lēmums nonāk pie lēmējinstīcijām, viņiem arī ir ļoti būtiski vai visas ieinteresētās puses ir iesaistītas.[MD]

Augstākminētajā izteikumā atklājas, ka šī informanta pieredzē sabiedrības iesaistīšana tiek izjusta gan kā normatīva prasība, gan kā iekšēja, substancionāla vajadzība. Precizējot, kā norisinās dialogs starp sabiedrību un politikas veidotājiem, informanti atklāj, ka sabiedrības uzklausīšana notiek praktiski visos politikas veidošanas posmos, tai skaitā politikas IA ietvaros, tomēr šajā procesā rodas arī daudz problēmu. Taču, gandrīz visu ministriju darbinieki atzīst, ka visvairāk sarežģījumu rada situācijas, kad dažādas ieinteresētās grupas pieprasa atšķirīgus lēmumus, pauž nesavietojamus piedāvājumus vienas problēmas risinājumam. Tātad, konsultāciju procesa ietvaros aktualizējas nepieciešamība sabalansēt dažādu sociālo grupu intereses, kas, pēc informantu teiktā, ne vienmēr izdodas. Tātad, kaut arī paši valsts pārvaldes darbinieki, norāda, ka, viņuprāt, novērtējums pilda dialoga funkciju, detalizētāku izpēti prasītu jautājums par to, kā īsti norisinās komunikācija ar sabiedrību un, kuros gadījumos ir runa par sabiedrības uzklausīšanu, kuras ietvaros tiek reģistrēti dažādu sabiedrības interešu grupu viedokļi, bet – kuros – par patiesu dialogu, kurā konstituējas problēmas risinājuma modelis un īstenojas faktiskā sabiedrības līdzdalība politikas veidošanā.

Intervijās drīzāk kā izņēmums ir konstatējams pieredzes atspoguļojums, kur novērtējuma procesā ne tikai noskaidro ietekmēto pušu viedokļus, bet veic arī interešu sabalansējumu skaidrojot un argumentējot plānotās izmaiņas.

Un patiesībā šobrīd jau tā situācija ir tāda, ka pat Pašvaldību savienība un pašvaldības saka, ka tā ir laba lieta, ko mēs darīsim, un arī reklāmu aģentūras patiesībā saka, ka tā ir laba lieta, ka to darīs. Tā kā tā informatīvā bāze un pētījums mums noderēja arī komunikācijai... sākumā visi, protams, ir pret jebkādam pārmaiņām, taču, kad gatavojām likuma izmaiņas, tad tik intensīvi notika sadarbība ar visiem stakeholderiem (angļu val. stakeholder), ka visi skaidri saprata viens otra pozīciju un redzēja izmaiņu nepieciešamību.[MD]

Novērtējums vairāku informantu priekšstatos tiek saistīts arī ar lēmumu izpildes kontroles procesu, tomēr šiem priekšstatiem raksturīgi, ka, kontroles funkcija netiek skatīta kā galvenā novērtējuma būtību raksturojoša iezīme. Vairāki ministrijas darbinieki norāda, ka novērtējuma rezultātā notiek plānoto mērķu sasniegšanas kontrole, taču šie izteikumi vairāk tiek attiecināti uz novērtējuma procesa raksturojumu, mazāk uz tā būtības un jēgas izteiksmi.

Nu ministrijas cilvēki būtībā jau kontrolē un pārbauda tos rezultātus, tad pie mums nonāk viss tas apkopojums...nu tas būtībā pie mums – aizsardzības plānošanas un analīzes departamentā tiek apkopots un tas arī jāizvērtē...apkopo šo te informāciju cauru gadu, atsūta savu apkopojumu par visu un atdod to ministrijas vadībai, kur parāda kā attiecīgi dotie uzdevumi esošajos ietvaros ir izpildīti, ka viss ir kā paredzēts, ja ir problēmas, jānorāda, kas jānovērš un tā tālāk.[MD]

Pētījuma gaitā uzmanību piesaistīja kāds ar novērtējuma kontroles funkciju saistīts aspekts, kas ietekmē atsevišķu novērtējuma posmu un elementu izpildes kvalitāti. Gan sākotnējā, gan starpposma, gan gala ietekmes novērtējuma pētnieciskās darbības paredz noteiktu aktivitāšu rezultātu reģistrējumu un, līdz ar to, konkrētu programmu dalībnieku uzdevumu izpildes pakāpi. Šī novērtējuma funkcija dažkārt var ļoti būtiski ietekmēt novērtējuma īstenojumu, jo, plānoto darbības rezultātu nesasniegšanas gadījumā, kritiku par šo faktu var saņemt arī paši politikas plānotāji. Tāpēc, piemēram, gatavojot politikas plānošanas dokumentu un definējot politikas mērķus, politikas rezultātus un darbības rezultātus, dokumenta autoru komanda var manipulēt ar (piem. politikas mērķu) formulējumiem, lai mazinātu risku, saņemt kritiku to neizpildes gadījumā. Ir pietiekami izplatītas prakses, politikas plānošanas dokumentos, piemēram dažādu nozaru politiku pamatnostādņēs formulēt abstraktus mērķus, kuru sasniegšanai definētos rezultātos rādītājus varētu identificēt arī ne tikai sekmīgas attīstības gadījumā.

Lielākā daļa respondentu atturīgi pauž viedokli par novērtējumu kā politisko lēmumu leģitimizācijas instrumentu, kas paredz skatījumu uz novērtējumu kā lēmumu argumentācijas bāzi veidojošu zināšanu kopu. Šīs novērtējuma funkcijas izpausme ir cieši saistīta ar novērtējuma izmantošanu politiskajos lēmumos. Novērtējums kā lēmumu leģitimizācijas instruments ir plaši debatēta tēma arī politikas zinātnēs un tā izpausmes ir ļoti daudzveidīgas. No vienas puses, novērtējuma rezultāti sekmē labākā lēmuma izvēles iespējas ex-ante novērtējuma gadījumā, jo paplašina skatījumu uz iespējamo problēmas risinājuma modeļu veidiem un ar analīzes palīdzību spēj argumentēti samazināt konkrētajā lēmumu pieņemšanas gadījumā iespējamo izvēļu skaitu un rekomendēt labāko lēmuma veidu. No otras puses, novērtējuma prakses attīstībā citu valstu vai starptautisku organizāciju politiskajās sistēmās tiek identificēti un kritizēti gadījumi, kad politiķi, lai pierādītu sev vēlamu lēmumu alternatīvu izvēles nepieciešamību, argumentācijas sagatavošanā manipulatīvi izmanto novērtējuma rezultātus, visbiežāk selektīvi atlasot un tendenciozi interpretējot datus. Arī šī pētījuma informanti atzina, ka viņu praksē ir bijuši gadījumi, kad notiek šāda tipa manipulācijas.

Otrs variants, protams, ir, kad ir otrādāk, ka Ministru kabineta līmenī jeb tepat ministrijas robežās tiek pieņemts lēmums un jāpierāda ar kaut kādiem datiem, ka tas ir bijis labākais variants...tas notiek noklusējot kaut ko vai pierādot faktus, ka tas ir šajā brīdī pareizs lēmums. Ir arī tā, jā, ir, bet nu, teiksim, man ir varbūt tā paveicies, ka nav bijis galīgi pret savu sirdsapziņu jāiet. Ir nācies pierādīt tieši, ka šodien mēs to nevaram, kaut gan mēs zinām, ka to šodien var, bet mums jāsaprot, ka mēs to varam pēc gada. Mums jāpamato, kāpēc tad šogad nevar, mēs nedrīkstam rakstīt, ka tāpēc, ka vairs nav naudas, bet varbūt tāpēc, ka mums vēl ir jākomunicē, varbūt tāpēc, ka sabiedrība nesaprot, vai mums nav pietiekoši argumentu,... tā mēs mēģinām tikt galā, ja jāpierāda tas, kas ir izdevīgi politiķiem.[MD]

Novērtējums kā lēmumu legimitātes nodrošinātājs var darboties pastāvot atšķirīgai loģiskajai secībai: vai nu vispirms novērtējums, kas veido pamatojumu labākai lēmuma alternatīvai, vai arī vispirms izvēlēts lēmums un tad – selektīvi atlasīta argumentācija. Protams, pēdējais gdijs deformē novērtējuma funkcionalitāti un loģiku. Minētajā jautājumā gan būtiski diferencējas Valsts kancelejas un ministriju darbinieku viedokļi. Kāds no VK informantiem uzskata, ka novērtējuma rezultātā iegūtie problēmu risinājuma modeļi tiek atbalstīti arī politiķu debatēs par labāko lēmuma alternatīvu, taču tas notiek tikai gadījumos, kad novērtējums ir veikts padziļināti un kvalitatīvi.

Tomēr ministriju darbinieku intervijās vairākkārt tiek izteikti pārmēti politiķiem, ka novērtējuma rezultāti, kas fiksēti attīstības plānošanas dokumentos vai tiesību akta projekta formulējumos netiek respektēti. Tiek minēti gadījumi, kad, pieņemot lēmumus, plānošanas dokumentos (dažkārt pat likumos) fiksētais tiek absolūti ignorēts. Diemžēl, informantu anonimitātes garantiju prasība liedz šīs pieredzes atspoguļojumu atklāt citāta formā. Tai pat laikā, ir informanti, kuru pieredzē ir konkrēti gadījumi, kuros novērtējuma pētījuma/u gaitā iegūtā informācija ir bijusi pamatā gan tiesību akta galvenajiem normatīvajiem principiem, gan konkrētu reformu plāniem.

Secinājumi

- Gan ministriju darbinieki, gan Valsts kancelejas pārstāvji IA darbības saista ar politikas plānošanas dokumentu jaunrades aktivitātēm, dažos gadījumos tās identificējot ar politikas plānošanu.
- Izteikumi par pētāmajiem jēdzieniem un tiem atbilstošo fenomenu izpausmēm katra informanta gadījumā atklāj specifisku novērtējuma aktivitāšu praksi, ko labi ilustrē gan atšķirības novērtējuma būtības interpretācijās, gan diferencētajos priekšstatos par novērtējuma funkcijām.
- Novērtējuma izpratnes daudzveidība ir viens no pamatojumiem, kas nosaka ar novērtējumu saistītās rīcības stratēģiju atšķirības dažādās ministrijās, jo satur priekšstatu par atšķirīgiem mērķiem, kurus var sasniegt, vienā vai otrā veidā īstenojot novērtējuma aktivitātes, piemēram, iegūt informāciju, panākt sociālo partneru atbalstu lēmuma pieņemšanā, piesaistīt finansējumu, saņemt labu novērtējumu par profesionālo uzdevumu kvalitatīvu izpildi u.c.
- Informantu pašvērtējums attiecībā uz savām zināšanām un prasmēm gan ex-ante, gan starpposma, gan ex-post novērtējuma veikšanā ir kvalificējams kā augsts, jo praktiski visi informanti atsaucas uz politikas ietekmes izvērtējumu regulējošajiem normatīvajiem dokumentiem un norāda uz prasībām, kas tajos fiksētas attiecībā uz attīstības plānošanas dokumentu izstrādi, gan attiecībā uz tiesību aktu izstrādi.
- Informantu pieredzes un priekšstatu detalizēta izpēte norāda uz viņu nespēju nošķirt priekšstatus par politikas plānošanas dokumentu saturisko struktūru no priekšstatiem par ex-

ante/starpposma/ex-post novērtējuma pētniecisko loģiku. Lai arī tās ir asociatīvi saistītas lietas, tomēr nav identificējamās.

- Informantu faktiskā pieredze atklāj vienotas izpratnes trūkumu tieši par politikas ietekmes izvērtējuma jēgu un būtību, kas daudzkārt kavē konkrētu, atsevišķu izvērtējuma posmu sekmīgu izstrādi – politikas mērķu vai rezultatīvo rādītāju definēšanu, ietekmēto grupu izteikumu selektīvu atlasīšanu un izvērtēšanu u.c.

2.3. Priekšstati par sekmīga ietekmes izvērtējuma īstenošanas priekšnosacījumiem

Priekšstati par sekmīga IA veikšanas priekšnosacījumiem labi raksturo informantu pieredzi un apstākļus, kādos attīstās IA prakse. Norises gaita un procedūra izmainās, ja novērtējuma vajadzībām tiek iepirkti ārējo konsultantu un/vai pētnieku pakalpojumi, tāpēc priekšnosacījumu izpētē uzmanība tiks pievērsta arī gadījumiem, kad tiek un kad netiek veikts ārpalpojuma iepirkums novērtējuma vajadzībām.

Gan Valsts kancelejas, gan ministriju darbinieku pieredzē, kas tika atklāta intervijās, konstatējami vairāki nosacījumi, kas ietekmē politikas IA īstenošanas gaitu un tā padziļinājuma pakāpi. Datu analīzes procesā, atbilstoši galvenajiem informantu pieredzes veidiem, tika kategorizētas sekojošas priekšnosacījumu kopas:

- finansējums novērtējuma veikšanai un novērtējuma pētījuma pasūtīšanai;
- cilvēkresursu pietiekamība un kvalifikācija;
- visu novērtējumā iesaistīto pušu efektīva sadarbība;
- laika resurss;
- plānošanas dokumentu un budžeta plānošanas kopsakarība;
- precīzi definētas politiskās prioritātes un sekošana tām politikas veidošanā.

Finansējums novērtējuma veikšanai un novērtējuma pētījuma pasūtīšanai. Lielākā daļa ministriju darbinieku laba novērtējuma veikšanu saista ar pētījumu iepirkumu. Galvenokārt šis viedoklis tiek argumentēts, norādot, ka novērtējuma vajadzībām pasūtīta pētījuma gadījumā būtiski palielinās novērtējumā piemērojamās informācijas apjoms un kvalitāte. Ir vairāki piemēri, kur īpaša uzmanība informantu izteikumos tiek pievērsta finansējumam novērtējuma pētījumu veikšanai un konsultantu algošanai, kas ļautu labāk dizainēt novērtējuma gaitu un iegūt novērtējuma vajadzībām atbilstošākus datus.

(...) jo novērtējumu veikšana ir saistīta jau pirmām kārtām ar resursiem, kuri pārvaldē ir ļoti ierobežoti šobrīd, bet nekad nav arī bijuši bezgalīgi. Un mēs vienmēr esam teikuši, ka tas pirmais, kas ir jāizsver lemjot un plānojot novērtējumus ir, cik tas maksās un, ka ir jābūt samēram starp to, cik liela ir tā politika vai normatīvais akts pēc savas ietekmes un cik mēs daudz naudas, laika un resursus tērējam uz to novērtējumu. Kvalitatīvai ietekmes izvērtēšanas īstenošanai nepieciešams laiks un daudz finansējuma, ir jāalgo cilvēki, kas to dara, – kas veic aprēķinus, modelē, aptaujā mērķa grupas, kaut kādas simulācijas veic, varbūt pilotprojektus vai citas pētnieciskas lietas. [MD]

Informants minētajā izteikumā pauž viedokli arī par nepieciešamību plānot finansējuma piesaisti, turklāt, uzsver, ka finansējuma piesaiste nevar būt standartizēta, jo plānošanas dokumenti un,

galvenokārt, tiesību aktu projekti ir ar atšķirīgu ietekmes mērogu un tam būtu jānosaka novērtējuma analīzes dziļums un iegūstamo datu apjoms.

Vairāku ministriju pārstāvji norāda uz to, ka ekonomiskās krīzes periodā novērtējuma pētījumiem nepieciešamais finansējums nacionālajā budžetā ir radikāli samazināts. Šis politiskais solis – samazināt finansējumu pētniecībai, netieši atklāj kopējo valdības politiku attiecībā uz padziļināta novērtējuma nepieciešamību politikas veidošanā: novērtējuma pētījums tiek skatīts kā instruments, bez kura var iztikt pieņemot lēmumus krīzes apstākļos. Šāda politika attiecībā pret novērtējuma pētījumiem atklāj faktisko politiku nostāju attiecībā pret novērtējumu kā situācijai piemērotākā un labākā lēmuma alternatīvas identificēšanas instrumentu: novērtējuma pētījumu prioritāra nepieciešamība tiek noraidīta, vismaz tajā izpausmē, kā tas tiek izmantots līdz šim. Aktualizējas zināma pretruna. No vienas puses, nepieciešamība pēc novērtējuma krīzes apstākļos palielinās, jo palielinās problēmu klāsts, kas nonācis politikas dienas kārtībā. Ideāltipiskā gadījumā novērtējums gan sekmētu labāku politiski risināmās problēmas izpratni, gan piedāvātu stratēģiski precīzāku problēmas definējumu, kā arī identificētu efektīvākos problēmas atrisinājuma modeļus, kas būtu īpaši svarīgi tieši krīzes situācijā, kad problēmu loks dažādās rīcībpolitikas jomās ir paplašinājies, bet alternatīvu skaits – samazinājies. No otras puses, novērtējuma pētījuma īstenošanai nepieciešamie resursi nacionālajā budžetā tiek reducēti, tādējādi samazinot pētnieku iesaisti labāko risinājuma modeļu meklējumos.

Resursi, resursi, visu nosaka resursi. Politika ir ļoti visaptveroša un bieži izstrādājot lēmumu projektus redzam, ka situācija un problemātika nav iepriekš analizēta tādā veidā, kas mums konkrētajā brīdī nepieciešams... nu nav pieejami tādi dati kas būtu viegli analizējami un viegli strukturējami ...šobrīd diezgan daudz ir tādu situāciju, kad vajadzētu pētniekus, kuri varētu iegūt datus, izmantojot vissarežģītākās metodes ....būtu labi balstīties uz pētījumu rekomendācijām un secinājumiem, kas ļautu vieglāk noteikti tālākās rīcības virzienus, bet... jāsaprata tā, ka attiecībā uz pētījumiem, pēdējā gada laikā tas finansējums ir sarucis līdz minimumam, un tādas iespējas pasūtīt pētījumus ir nu ļoti ļoti niecīgas. [MD]

Informanti, it īpaši ministriju darbinieki, norāda, ka novērtējuma vajadzībām pasūtīts pētījums ļautu iegūt specifiskus konkrētas problēmas izpausmi raksturojošus datus, kādi nav pieejami esošajās datu bāzēs, bet krīzes situācijā bieži ir ļoti vajadzīgi. Finansējuma samazinājuma situācijā šie dati praktiski nav iegūstami. Informanti gan paši arī norāda, ka pētījumu datus šobrīd aizstāj intensīvs konsultāciju process ar problēmas skartajām grupām.

(...) darba grupā parasti tiek pieaicināti gan nevalstisko organizāciju pārstāvji, ja šī joma skar viņu intereses, gan profesionālo asociāciju pārstāvji, kuriem, mūsaprāt varētu būt pieejama kāda mums nepieciešama informācija, tad viņi ar šo informāciju var padalīties un uz tā rēķina tad mums vieglāk veidot to priekšstatu un analīzi par esošo situāciju.[MD]

Tiesa, dialogs ar sabiedrību kā novērtējumam nepieciešamās informācijas avots ne vienmēr tiek sekmīgi piemērots novērtējumā, jo, kā minēts iepriekšējā nodaļā, to sarežģī apstākļi, ka pašiem politikas plānotājiem nākas sabalansēt pretrunīgu informāciju, ko pauž dažādas ieinteresētās grupas, un patstāvīgi veidot novērtējošo spriedumu, kuru varētu iekļaut lēmuma projektā.

Finansu resursu trūkums tiek minēts kā galvenais iemesls, kādēļ daudzos gadījumos novērtējuma veikšana notiek kā iekšējs ministrijas darbinieku analītisks „galda” pētījums, nepiesaistot novērtējuma pētījuma veikšanai ārējos pētniekus-profesionāļus. Šeit novērtējuma vajadzībām tiek izmantoti nozarei specifiskās datu bāzēs pieejami dati un vairāku ministriju darbinieki, atzīst, ka krīzes laikā tie attīstījuši savas iemaņas darbā ar šīm datu bāzēm. Zemāk minētais izteikums atklāj informantu pievērsto uzmanību faktam – ka jebkurā gadījumā vērtējošie secinājumi būs jāizdara

pašam ierēdnim, kas norāda uz tādas pieredzes esamību, ka – ja arī ir bijis pasūtīts pētījums, tajā iegūtie dati nebūs tieši izmantojami.

Ir tādi padziļināti pētījumi kā ārpakalpojumi, kas maksā naudu. Tajā pat laikā tie ārpakalpojumi, kuri maksā naudu un kurus iepērk, viņi vienmēr pilda tādu blakus funkciju, jo tas gala ziņojums – kas tad ar to politiku ir noticis – tā jau vienalga ir ierēdņu atbildība. Un respektīvi – liels vai mazs, bet kaut kāds novērtējums ir jāveic, tā ir obligātā prasība. Es domāju, ka arī tur, kur nekādu īpašo pētījumu nav, tur tomēr ir kaut kādi statistikas dati, ir salīdzinājums ar citām valstīm, nu, dažādi. Bet, jā, viņi tomēr diezgan dod priekšstatu.[MD]

Saistībā ar resursu pieejamību novērtējuma pētījumu vajadzībām, ministriju darbinieki aktualizē vēl vienu aspektu, kas būtiski ietekmē novērtējuma īstenošanas prakses attīstību konkrētā ministrijā. Tiek norādīts, ka citā statusā attiecībā uz finansējuma pieejamību novērtējumam ir tās ministrijas, kuru kompetencē ir ES kopējo politiku programmu ieviešana, kur novērtējuma prasība un tam nepieciešamais finansējums ir iekļauts programmas ieviešanas izmaksās.

Un protams, ja labajos laikos, teiksim, tā bija,... Manuprāt Zemkopības ministrijai joprojām tas ir, ka atsevišķām programmām un politikām, piemēram, Lauku attīstības programmai, – ja nemaldos, viņiem ir Eiropas Komisijas prasība, veikt šo ex-ante izvērtējumu un ex-post, tam ir paredzēta nauda, tiek nolīgti pētnieki un viņi veic šo pētījumu, ņemot talkā, izmantojot visas atbilstošās metodes, tur sākot ar matemātiskajām modelēšanām, kvalitatīvajām metodēm un citām.... Tad arī tiek veikts šis iespējamo seku izvērtējums..., tur ir nozares specifika protams, bet nu... principā, tad kad šāds izvērtējums tiek veikts no ārpuses un tas ir tā kā pētnieku darba uzdevums, tad protams viņš ir kvalitatīvs.... tādā gadījumā viņš ir vairāk izstrādāts un detalizētāks, jo... ierēdņiem... politikas plānotājiem ne vienmēr ir šī kompetence visās, absolūti, metodēs, kā? kādā veidā pareizi veikt pētījumu?... kad ir matemātiski pareizi? ...kādas tur, regresijas metodes izmantot un to modelēt visu. Un jo lielāks resurss tiek ieguldīts dokumenta sagatavošanā, tad, protams, šis rezultāts ir labāks...Rezultātam būtu jābūt labākam.[MD]

Minētajā izteikumā iekļauta arī ideja par to, ka pētniekiem pasūtīts novērtējuma pētījums, tomēr hipotētiski paredz augstāku novērtējuma kvalitāti, ko būtiski ietekmē novērtējuma ārējais statuss un daudzveidīgāku metožu piemērošanas iespējamība.

Tāpat – iespēju pasūtīt vai nē – pētījumu bieži nosaka atbildīgajai ministrijai pieejamie resursi. Šis apstāklis lielā mērā nosaka arī novērtējuma prakses attīstību, jo interviju dati liecina, ka ministrijās, kur novērtējuma vajadzībām tiek izmantoti arī ES kopējie finansu resursi, šī prakse ir intensīvāka un sadarbība ar pētniekiem attīstītāka. Kārtība, kādā novērtējuma vajadzībām tiek paredzēts finansējums no nacionālā budžeta, ir mainījies laikā un to ļoti būtiski ietekmējusi pēdējo 2 gadu ekonomiskā krīze. Šobrīd nav stingri noteiktas unificētas kārtības, pie kādiem nosacījumiem un, no kādas budžeta sadaļas, tiek finansēti novērtējuma pētījumi. Tas ļoti atšķiras ministriju darbības regulējuma robežās.

Līdzšinējā kārtība paredz, ka novērtēšanas vajadzībām paredzētie pētījumi tiek iepirkti saskaņā ar iepirkuma procedūru un netiek izdalīti kā īpašs iepirkuma objekts. Tomēr informanti dažādos intervijas kontekstos pieskaras pētījumu pasūtījuma kārtībai un problēmām, kas ar to ir saistītas.

Ilgstoši pastāvēja tā saukto valsts pasūtīto pētījumu sistēma, kas beigās izbeidzās kā neefektīva, savā ziņā ar to koordinācijas mehānismu, kāds viņš bija un naudas sadales problēmām. Vienlaikus ministrijām ir paredzēta iespēja šādus pētījumus pasūtīt arī tagad...mēs bijām paredzējuši, ka jāsakārto valsts pasūtīto pētījumu sistēma un jāatrod vieta, regulējums, kā precīzāk noteikt pētījumu pasūtījuma kārtību un tamlīdzīgi. [MD]

Šis citāts norāda uz problēmām, kuras ir saistītas ar centieniem precīzi definēt veidu, kā tiek normatīvi regulētas attiecības ar pētniekiem, kuri, īstenojot novērtējuma pētījumu faktiski netieši tiek iesaistīti politika plānošanas un tiesību aktu izstrādes procesā. Šeit aktualizēta novērtējuma pētījuma duālā daba: no vienas puses, tā saikne ar zinātniskumu – metodoloģiju un metožu aspektā; no otras – tā funkcionalitāte politikas veidošanas kontekstā. Redzams, ka šī pētījuma specifika tika apzināta tieši pētījumu iepirkuma regulācijas procesā, cenšoties optimāli definēt novērtējuma pētījumu iepirkuma kārtību. Tieši jautājums par novērtējuma pētījuma iepirkumu ir saistīts ar pētnieku un valsts pārvaldes darbinieku savstarpējo kompetenču sadalījumu novērtējuma pētījuma ietvaros. Saprotams, ka atšķiras pieredzes, kur raksturota novērtējuma veikšana, kas tiek īstenota bez ārpakalpojuma (pasūtījuma) pētījuma un novērtējuma veikšana, izmantojot pasūtīta novērtējuma pētījuma datus. Tomēr abos gadījumos, par būtiskāko novērtējuma veikšanas priekšnosacījumu tiek uzskatīta novērtējuma pētnieciskajām darbībām nepieciešamā finansu resursu pieejamība. Turklāt, finansējuma pieejamībai tiek piešķirta divējāda nozīme:

1. Finansējums uzlabo novērtējuma kvalitāti:

(...) ir vai nav novērtējums – pasūtīts vai iekšējs – ir atkarīgs no tā, kur ir bijuši fondi iepriekšējā programmēšanas periodā. Tā kā, tas ir tīri no resursiem atkarīgs. Tur, kur resursi vairāk ir bijuši, tur novērtējums ir un ir kvalitatīvs,... un tur kur nav – tur švakāk... [MD]

2. Arī finansējuma pieejamība var radīt formālu novērtējumu, ja valsts pārvaldē nav iekšējas motivācijas un vajadzības pēc novērtējuma rezultātiem.

Ir ES programmas, kur jau to īstenošanas budžetā ir paredzēta nauda to izvērtējumam, tad reizēm tiek pasūtīti izvērtējumi un uzsāktas tādas aktivitātes, kurām nav nekādas jēgas...Vajadzētu, lai – nevis vispirms nauda novērtēšanai, bet vispirms apzināta vajadzība un tad – nauda...Citādi ļoti jāstāv klāt un jāšargā tas, lai valsts pārvaldei nerodas lieki līdzekļi, kas spēj ģenerēt tādus dokumentus kā, piemēram, „Mednieku saimniecības attīstības politikas pamatnostādnes”, kurām, turklāt tiek veikts novērtējums... nu.. tā ir tīrā politika, pat kauns tādu dokumentu lasīt... un.. nav iespējams apturēt to dokumentu, tam jāaiziet līdz valdības sēdei un valdības sēdē, tad visiem kauns...[VK]

Tātad, finansu resursu pieejamība novērtējuma pētījuma veikšanai ir nepieciešams, taču ne pietiekams priekšnosacījums un tā nozīme palielinās vai samazinās atkarībā no citiem faktoriem, kas ir saistīti ar novērtējuma īstenojumu. Viens no tādiem ir novērtējuma darbībās iesaistīto cilvēku kapacitāte šajā jomā.

Cilvēkresursu pietiekamība un kvalifikācija ir skatāms kā īpaši nozīmīgs priekšnosacījums tieši šī pētnieciskā projekta ietvaros. Ar šo priekšnosacījumu tiek domāts, pirmkārt, gan novērtējumā iesaistīto ierēdņu skaits, gan viņu individuālā profesionālā kvalifikācija un motivācija, otrkārt, pasūtīto novērtējuma pētījumu īstenošanu – pētnieku un konsultantu kvalifikācija atbilstošajām darbībām. Šajā procesā, protams, vienlīdz būtiskas ir gan ierēdņu, gan pētnieku zināšanas un prasmes novērtējuma pētījuma īstenošanai.

(...) ir tādi darbi, ietekmes izvērtēšanas metodikas, kuras mēs kā, politiku rakstītāji, nepārzinām, mums arī nav laika veikt šīs pētnieciskās darbības: šos lauka darbus: intervijas un datu apkopošanu un, ... tādas lietas. No tā jau arī bieži vien ir atkarīgs tas ietekmes izvērtējums, tā kvalitāte, cik mums ir labi dati, cik mums ir kvalitatīva informācija, un tā vākšana, tas lauka darbs, tas ir tas, ko mēs mēģinām šobrīd atrast resursus...[MD]

(...) Nav jau tā, ka ierēdņi arī nezinātu šīs te metodes. Cits jautājums vai viņiem pietiek šo resursu, lai veiktu šo pētījumu. Tāpēc jau tas tiek darīts. Tiek nodots profesionālākiem cilvēkiem, neapšaubāmi viņi ir zinošāki par šīm metodēm, kādā veidā dati būtu iegūstami. Nu

elementārākos SVID'us visi taču zin un arī ierēdņi to zin un viņi arī ir to mācījušies. Labi, ne visi ierēdņi, bet kas ir vairāk saistīti ar plānošanu. Nav jau tā, ka ierēdņi nezinātu šos jautājumus, bet nav laika pašiem to veikt.... un, protams, rezultāts ir atkarīgs no tā, kā mēs dodam šo darba uzdevumu pētniekiem..[MD]

Jautājumā par cilvēkresursu nozīmi novērtējuma īstenošanā, īpaša tēma ir pētnieku kvalifikācija un spēja īstenot novērtējuma vajadzībām nepieciešamo datu ieguvu. Interviju gaitā valsts pārvaldes darbinieki atklāj dažādus gadījumus par sadarbību ar pētniekiem, raksturojot gan labās, gan neveiksmīgās prakses gadījumus, kuriem pievērsīsimies tālāk, taču kopējais skatījums ir saistāms ar atziņu, ka pētnieki valsts institūciju pasūtītu pētījumu veikšanā savu pētniecisko pieredzi būtiski attīstījuši un uzkrājuši.

Valsts kancelejas un arī pašu ministriju darbinieku viedoklis par ierēdņu zināšanām un prasmēm novērtējuma darbību veikšanā nav vienots. Lai arī paši informanti apliecināja pietiekamu izpratni par novērtējuma pamatprincipiem (vismaz tajā normatīvajā ietvarā ko paredz tiesību akti), tomēr rodas secinājums, ka dažādu ministriju ierēdņu kapacitāte novērtējuma veikšanai ir neviendabīga.

Attīstības un plānošanas dokumentu izstrādes ietekmes izvērtēšanas noteikumi ir skaidri nedefinēti, tiek regulētas tās minimālās prasības, kas būtu politikas plānotājam jāizvērtē... bet kvalitāte, kādā tas tiek izdarīts, ir ļoti atšķirīga...Es saku, tas ir atkarīgs ļoti no ministrijām, nesaukšu vārdos, kuras ir labākas, kuras ir sliktākas, bet...atšķirības pastāv izteiktas...ir ļoti svarīgi, cik labi eksperti ir šie politiku plānotāji. Daudz kas ir atkarīgs no šīs institucionālās kapacitātes, no cilvēku resursu kapacitātes – vai cilvēki, kas izstrādā šo dokumentu, to dara pirmo reizi vai desmito reizi, nu tad jau jāskatās – kāds rezultāts.[VK]

Cilvēkresursu kapacitātes nodrošinājums lielā mērā ir saistīts ar darbinieku pieredzi un darba stāžu valsts pārvaldē. Gan Valsts kancelejas informanti, gan ministriju darbinieki atzīst, ka cilvēki, kuri ilgstošāk strādā politikas plānošanas un koordinācijas struktūrās, kļūst par sava veida „institūcijas atmiņu” un daudz dziļāk izprot novērtējuma būtību. Šīs informantu grupas kadru mainību atbilstošajos ar novērtējumu saistītajos amatos uzskata par būtisku trūkumu sekmīga novērtējuma veikšanai.

Tas, ko es gribēju teikt.. ka mums ne tik ļoti labi veicas ar to rezultatīvo rādītāju savākšanu, jo tādā situācijā, kas (varbūt tagad tas nav tik izteikti) vienu laiku bija ļoti izteikti, ka valsts pārvaldes cilvēki ļoti mainās līdz ar to, cilvēki, kas ir strādājuši pie attiecīgā dokumenta, pie attiecīgo rādītāju apkopošanas...aiziet un nākamais vairs nesaprot, kas ar to ir domāts. Tātad, atliek tiem cilvēkiem aiziet un pazūd tā pēctecība, neviens vairs nezina, ar kādām metodēm tos datus ieguva, kā viņus apstrādāja, kā viņus analizēja, kādas varbūt, teiksim, tās kopsakarības tur atklāja.[MD]

Atsevišķi informanti norāda, ka ļoti būtiska sekmīga novērtējuma veikšanai ir atbilstošo pārvaldes struktūru darbinieku individuālā motivācija, kura tiek saistīta ar priekšstatu par to, ka darbinieks apzinās, ko novērtējums dod politikas plānošanas sistēmai.

(...) mana motivācija, kāpēc es padaru, pareizi daru savu darbu ir saistīta ar to, ka es to apzinos, ka sistēmai tas noder, tas ir ļoti svarīgi. Tad, kad es to apzinos, tā ir mana motivācija, kāpēc es to daru. Es runāju par sevi, par citiem nemāku pateikt...[MD]

Vairākās ministrijās novērtējuma darbībās iesaistītie darbinieki ir jau vairāku termiņu plānošanas dokumentu autori un viņu profesionālā pieredze ir pamatā izpratnei par to, kādi ieguvumi ministrijas darba organizācijā un rīcībpolitikas attīstībā ir no kvalitatīvi sagatavotiem plānošanas dokumentiem, kā tie sekmē konkrētu politisku mērķu sasniegšanu un problēmu risināšanu.

Cilvēkresursu faktors zināmā mērā skatāms kā triviāls nosacījums kvalitatīva novērtējuma veikšanai, tomēr to nevar ignorēt, pieņemot, ka situācijā, kad finansu resursi novērtējuma pētījumu pasūtījumu veikšanai ir nepietiekami, liela nozīme ir tieši par novērtējumu atbildīgo darbinieku individuālajai profesionālajai kvalifikācijai, ko uzlabot varētu gan īpašas apmācību programmas apguve, gan praktisku mācību materiālu izstrāde.

Visu novērtējumā iesaistīto pušu efektīva sadarbība. Virkne intervijās iegūto informantu izteikumu par nosacījumiem, kuri veido labu pamatu sekmīga novērtējuma veikšanai tika kategorizēti sekojoši: visu novērtējumā iesaistīto pušu efektīva sadarbība: starp pasūtītāju (ministrija/Valsts kanceleja/padotības iestāde) un pētniekiem, starp ministrijām, starp ministrijām un Valsts kanceleju. Viens no plaši atsegtiem jautājumu lokiem intervijās skāra tieši tematiku par sadarbību starp pētījumu pasūtītāju un pētniekiem. Kā jau minēts, iespēja pasūtīt novērtējuma pētījumu, lai iegūtu novērtējumam nepieciešamos datus, kopumā tiek raksturota kā sekmīga novērtējuma priekšnoteikums, tomēr pētnieku darba rezultāts tiek vērtēts atšķirīgi. No vienas puses tiek augstu vērtēta pētnieku profesionālā kvalifikācija tieši metodoloģiju un metožu jautājumos:

(...) man ir bijusi normāla pieredze sadarbībā ar pētniekiem – mēs veicām vienu auditu, kur piesaistījām šos pētniekus novērtējuma veikšanai un tādā ziņā, viss bija okei. Viss bija veiksmīgi.. nu, jā, bija posmi, kur bija vājie momenti, kur nedabūjām to, ko bijām gribējuši. Bet tādā ziņā, metodoloģiski un – kādā veidā šī problēma tika analizēta un kopumā īstenots šis pētījums, viss bija kārtībā. Var diskutēt par kaut kādiem metodoloģiskiem knifīņiem, bet kopumā – labi...tāpat jau tos galvenos secinājumus mums pašiem beigās nākas noformulēt.[MD]

Izteikumā paustā pieredze raksturo praksi, ka politikas veidotāji kopumā ir apmierināti ar novērtējuma pētījuma rezultātu metodiskajiem un metodoloģiskajiem aspektiem, taču atzīst, ka daļa no pētniecības darbībām paliek viņu kompetencē – un konkrēti ir runa par pētījuma secinājumiem, kas visbiežāk ir saistīti tieši ar specifiskajiem vērtējošajiem spriedumiem.. Jautājums par to, kadā veidā tiek dalītas kompetences starp pētnieku-konsultantu komandām un ministriju cilvēkiem novērtējošo spriedumu veidošanas jautājumos ir daudz diskutēts gan akadēmiskā, gan novērtējuma prakses līmenī. Pastāv novērtējuma pētnieciskās pieejas, kurās akcentēts, ka novērtējuma pētījumam jābūt vērstam nevis uz vērtībneitrālu izteikumu formulēšanu, bet, tieši pretēji, jātiecas ieņemt konkrētu vērtējošu pozīciju. Īstenojot šādu pieeju, novērtējuma kvalitātes kritēriji primāri vairs nav validitāte, reliabilitāte un objektivitāte, bet tie ir: komunikācija, ietekme, interence, pārredzamība, transparence un attiecināmība.

No otras puses, tiek vairākkārt norādīts arī uz sliktu sadarbības pieredzi, kuras rezultātā netiek iegūta tāda veida informācija, uz ko pētījuma pasūtītājs ir cerējis.

Principā viņi(pētnieki, aut.) sākotnēji gribēja, kā lai saka, „izbraukt” viegli cauri uz kaut kādiem vispārīgiem, tādiem neizsakošiem datiem. Piedāvāja mums tādu informāciju, kas ir vienkārši informācija jau bez analīzes.

Nu, ir risks liels tādu pakalpojumu nopirkt... šeit ļoti, ļoti lielu lomu spēlē Latvijas mazais tirgus pētījumu jomā. Un ir, tiešām, ir sadarbības vēsture ar, teiksim, konkrētām firmām, kur mums ir zināšanas par gan par viņu darba stilu un darba kvalitāti, gan arī zināšanas par stiprajām, vājajām pusēm. ... ne vienmēr cerības uz labu pētījumu attaisnojas.[MD]

Šādam sadarbības rezultātu raksturojumam, objektīvi skatot situāciju var būt vairāki iemesli, tomēr būtiski ir tas, ka pasūtītāja gaidas un pētnieka piedāvājums nesakrīt. Līdzšinējā novērtējuma pētījuma attīstības vēsture un efektīvāko novērtējuma pētījumu modeļu meklējumi ir likuši vairākiem pētniekiem nonākt pie secinājuma, ka novērtējuma pētnieciskās intereses centrā ir nevis

novērtētāja pētnieciskie jautājumi, bet mērķa grupu informatīvās vajadzības, tātad, pētniekiem novērtējuma pētījuma dizainēšanas un datu vākšanas gaitā primāra uzmanība jāvelta pētījuma rezultātos ieinteresēto grupu informatīvajām vajadzībām, pretējā gadījumā neizbēgami seko informatīvā pieprasījuma un piedāvājuma konflikts, kura simptomi minētajos izteikumos parādās pietiekami spilgti. Pētnieku uzmanību vajadzētu pievērst arī faktam, ka pētījuma formālie pasūtītāji nav vienīgā grupa, kura ir ieinteresēta rezultātos un, kura izmantos rezultātus.

Viens no informantiem norāda arī uz pašu pētnieku zināma veida bezatbildību un nespēju plānot savus laika resursus, lai vienlīdz labi izpildītu visus pētījumu pasūtījumus.

Arī pētnieki reizēm mēģina celt to, ko viņi nevar pacelt. Paņem desmit pētījumus vienlaikus un līdz ar to katram pētījumam tiek atlicināts mazāk laika un līdz ar to šis rezultāts tajos desmit pētījumos ir...negribas komentēt – bet nebaudāms...[MD]

Analizējot šo un līdzīga satura izteikumus, kuros kritizēts pētnieku darba rezultāts, jūtama izteikti emocionāla attieksme un vēlme paust savu neapmierinātību par notikušo sadarbību. Vairāki informanti gan norāda uz centieniem attīstīt sadarbību ar pētniekiem, kā arī saskaņot savas prasības un pētnieku piedāvājumu:

(...) mēs paši spējām pietiekami precīzi nedefinēt, ko mēs gribam no pētījuma, kaut arī lielā kadru mainība, kas ir ministrijā, traucē veikt konsekventu sadarbību. Tomēr, mēs bijām cilvēki, kas jau bija strādājuši pie iepriekšējā pētījuma un šis te programmas, tāpēc labi zinājām, ko mums vajag. ... nu bet ar pašiem pētniekiem negāja viegli, ... mēs viņus saucām n-tās reizes šurp, likām atpakaļ visu rāmjos..., atkal un atkal skaidrojām, ko tieši mums vajag... nu viņi centās, darīja ko varēja. Tā bij tāda izvērstā sadarbība, kur mēs visu laiku kritiski skatījāmies kas mums tiek iesniegts.[MD]

Šajā un līdzīga satura izteikumos tiek atspoguļota situācija, kur ministriju darbinieki norāda uz pētnieku neizpratni jautājumos, kuri attiecas uz specifiskiem politikas veidošanas vai programmu ieviešanas aspektiem. Novērtējuma pētījuma lietišķā daba paredz pētnieka īpašu gatavību sadarboties ar pasūtītāja pusi, kas paredz akadēmiskā pētījumā tradicionāli noteiktā novērtētāja un novērtējuma objekta nošķiruma atcelšanu. Saskaņā ar konvencionālo pieeju, zinātnieks atmet savu distancēto pozīciju attiecībā pret novērtējuma priekšmetu un kļūst par vienlīdzīgu partneri ar citām novērtējuma procesā tieši iesaistītajām un ietekmētajām personu grupām; novērtējuma pētījums kļūst par rīcības pētījumu.

Pētījumu pasūtītāju un pētnieku sadarbības pamatā ir līguma attiecības un arī šim faktoram tiek pievērstā informantu uzmanība, raksturojot sadarbību ar pētniekiem kā svarīgu sekmīga novērtējuma nosacījumu. Ministriju darbinieki intervijās dažādos sarunas kontekstos pauž vairākus kritiskus izteikumus, kuri ir saistīti ne tikai ar pētnieku darba kvalitāti, bet arī ar pētījuma iepirkuma procedūras nepiemērotību gan labākā kandidāta atlasei, gan sekmīgas sadarbības organizēšanai kopumā. Informanti intervijās norāda gan uz nepieciešamību detalizēti noformulēt darba uzdevumu iepirkuma tehniskajā specifikācijā, gan uz elastīgu savstarpējo prasību komunicēšanu starp pasūtītāju un pētnieku, pieņemot pasūtījumu.

Protams, ka iepirkums lielā mērā nosaka pakalpojuma kvalitāti ...bet bieži sadarbībā ar pētnieku pieņūkst tās uzstājības uz kvalitāti, kas paredzēta iepirkumā. Ir pētījumi, kuri nu, teiksim, sagādā vilšanos kvalitātē, un bieži vien tiek pārstrādāti no pašu ierēdņu puses bez nekādām īpašām, nu, tur kvalifikācijām...[MD]

(...)Ja darba uzdevums pētījumam ir kārtīgi uzrakstīts, tad vairāk vai mazāk šis rezultāts būs, teiksim, par labu valstij, tātad, viņš būs labs un lietojams. Ja būs pielaidīgāka attieksme, tad šie rezultāti ir tādi, kādi viņi ir. Un daudzas ir bijušas šīs konfliktsituācijas, kad pasūtītājs saka,

nu ka mums vajag to un to un to, un vienalga tiek iesniegti nekvalitatīvi dokumenti un pētījumi, kas neatbilst nekādām prasībām, nu absolūti nekādām...[VK]

Raksturojot iepirkuma procedūru attiecībā uz pētījumiem, kritiski tiek skatīta pašreiz pastāvošā kārtība, ka, pirmais iepirkuma konkursa atlases kritērijs, kuram ir liels īpatsvars konkursa uzvarētāja noteikšanā, – ir lētākais finansiālais piedāvājums.

(...) Es vēl vienu problēmu gribēju minēt, ka šī pētījumu iepirkuma piedāvājuma izvērtēšanas pirmais kritērijs, kā jebkurā valsts iepirkumā tomēr ir nevis kvalitāte, kas būtu galvenais iepirkumā, ... bet lielu daļu no vērtējuma satur konkursantu piedāvātā cena. Un, jo finansiālais piedāvājums ir zemāks, jo...lielāka ticamība, ka šis piedāvājums uzvarēs. Ja pārējais ir daudz maz kārtībā, tur atbilst viss, tad... pasūtītājam nav citas iespējas, kā viņu pieņemt. Tā kā tā ir arī problēma. [MD]

Šajā jautājumā gan atšķiras dažādu ministriju pārstāvju viedokļi, jo ir sastopama arī pretēja pieredze, kad pasūtītāji atzīst, ka ir spējuši pietiekami detalizēti izstrādāt Tehnisko specifikāciju un citus iepirkuma procedūras elementus, tādejādi nodrošinot iespēju izvēlēties pētījuma veikšanai piemērotākos piedāvājumus.

Pretrunīgais ministriju darbinieku un pētnieku sadarbības vērtējums atspoguļo arī novērtējuma attīstības vēsturē fiksēto situāciju, kur sadarbība starp politikas veidotājiem un pētniekiem novērtējuma pētījuma jomā ir izgājusi vairākas attīstības fāzes un šo grupu savstarpējo percepciju dinamikas rezultāts atspoguļojas dažādu novērtējuma pētījuma pieeju attīstībā. Novērtējuma pētījuma īstenošanas gaitā pētnieks ir cieši iesaistīts kādā viņam nosacīti svešā sistēmā (piemēram, kāda rīcībpolitikas virziena lēmumu pieņemšanas sistēmā) un iespējamie pienākumi pret šo sistēmu piešķir/paredz pētniekam aktīvas darbības lomu. Arī novērtējuma pētījuma projekts ne tikai īstenojas kontrolētos līguma rāmjos, tas ir iesaistīts politiskās sistēmas struktūrās. Novērtējuma teorētiķi (piem. Mertens D.M. un citi) vairākkārt akcentējuši faktu, ka novērtējuma pētījumā politika un zinātne ir cieši savijušās, kas būtiski izmaina prasības pētniekam un zināmā mērā izmaina tā sociālās lomas raksturojumus. Novērtējuma pētījuma ietvaros galvenais izziņas mērķis ir nevis teorijas vai hipotēzes falsifikācija, bet gan norāde uz rīcības alternatīvām, kas sekmētu aktualizējušos problēmu risinājumu, līdz ar to, pētnieka darbība šajā gadījumā ir saistīta ne tikai ar aspektu: izzināt, bet arī ar aspektu: risināt. Tas paredz citu stratēģiju pētnieka un pasūtītāja attiecību koordinācijā, kura pašlaik lielā daļā gadījumu netiek piemērota.

Viena no iespējām saglabāt un uzturēt darbības efektivitāti, ir orientēšanās pētījuma gaitā uz iesaistīto un ietekmēto pušu viedokļiem un interesēm, kas palīdz izvairīties no vienpusības. Šim attiecību aspektam starp ministriju darbiniekiem un pētniekiem ir būtiska loma novērtējuma gaitā. Ne tik izvērsti raksturots, bet kā nepieciešams sadarbības aspekts ministriju informantu skatījumā ir sadarbība starp ministrijām novērtējuma procesā. Šo aspektu vairāk akcentē to ministriju pārstāvji, kuru rīcībpolitikas prioritātes nonāk konfrontācijā ar citu ministriju prioritātēm un šādos gadījumos īpašu nozīmi iegūst prasmes argumentēti pierādīt konkrētā politikas virziena vietu citu nozaru prioritāšu kontekstā. Šajās situācijās novērtējums kalpo kā plašāka informācija par konkrētās problēmas atrisinājuma nepieciešamību.

.. bieži vien mēs parādām citām ministrijām mūsu plānu no savas puses un ...tad bieži vien mēs sajūtam pretestību no citas ministrijas puses... Veselība varbūt nebūtu pareizs piemērs, tur varbūt vairāk ir sadarbība, bet ja mēs runājam par transportu vai par ekonomiku, enerģētiku, tad mums šajos sektoros ir diezgan smagi sadarbīties, jo tur uzreiz parādās, kur ir ekonomiskās intereses un iznāk, ka mēs radām kaut kādu slogu viņiem, ko viņi nevēlas...[MD]

Informants raksturo situāciju, kad jau sagatavota plānošanas dokumenta vai tiesību akta projekta gadījumā pretenzijas tajā/os fiksētajiem mērķiem un pasākumiem izvirza citu ministriju politikas plānotāji, jo jaunā iniciatīva ir pretrunā ar kādu citas rīcībpolitikas jomas mērķi. Šādu gadījumu esamība norāda, ka novērtējuma sekmīgs īstenojums ir saistīts arī ar starpministriju sadarbības attīstību.

Ne īpaši plaši pārstāvēts, bet tomēr pastāv priekšstats, ka novērtējuma kvalitāte uzlabotos, ja Valsts kanceleja aktīvāk veidotu atgriezenisko komunikāciju par sagatavoto plānošanas dokumentu un tiesību aktu anotācijām.

(...) problēma ir tā, ka Valsts kanceleja nekontrolē... nekontrolē, vai tās prasības vispār tiek pildītas, it kā viņas izvirzītas tiek, bet..... šis leklīetu ministrijas dokuments bija tā kā pozitīvais piemērs, bet ja viņiem vienalga viss iziet cauri, un viņus pieņem un akceptē ... ja Valsts kanceleja attiecas vienādi arī pret to dokumentu, kuram nav nekādas kvalitātes, tad nav nekādas motivācijas to darīt, nav nekādas konsekvences... es neteikšu, ka es šausmīgi gribu, lai Valsts kanceleja mūs baksta ar pirkstu, bet, kad mēs uztaisijam tos noteikumus un es jautāju, kā tad ir? Tad mums teica : „ai! gribiet rakstiet, gribiet nerakstiet.” Es neteikšu, ka man tieši tādiem vārdiem teica, bet tā attieksme mani kaitināja.[MD]

Šajā izteikumā jaušams, ka arī attiecības un sadarbība starp ministrijām un Valsts kanceleju ne vienmēr attīstās komfortablā savstarpējās sapratnes gaisotnē, taču būtiskākais ir šeit ietvertā ideja par to, ka ministriju darbinieki vēlas redzēt savas analīzes rezultātu novērtējumu un tādejādi saskatīt zināmu atbalstu no citām plānošanā un novērtēšanā iesaistītajām pusēm.

Raksturojot novērtējuma īstenošanas situāciju Latvijas valsts pārvaldē, gan MD, gan VK informantu stāstījumā tika pievērsta uzmanība **saistībai starp plānošanas dokumentiem un valsts budžetu**. Tiek paustas vairākas kritiskas atziņas jautājumā par to, ka budžeta plānošana netiek veikta ņemot vērā politikas plānošanas dokumentus, kur, cita starpā tiek iekļauts arī politikas novērtējums, jeb, citiem vārdiem, politikas plānošanas dokuments pēc sava satura jau ir novērtējuma (labāka vai sliktāka/detalizētāka vai virspusējāka) rezultāts. Tiek minēti divi gadījumi, kādos var veidoties plānošanas dokumentu un budžeta sadalījuma atrautība. Viens no tiem ir gadījums, kad plānošanas dokuments definē kādu politiku, bet budžeta sadalījums tam neatbilst un netiek pakārtots:

Man liekas, tā lielākā problēma ir, ka, neskatoties uz to, ka tiek veikts šis ietekmes izvērtējums un tiek uzrakstīti politikas plānošanas dokumenti, kuros šis ietekmes izvērtējums tiek iekļauts, tas nebūt nenozīmē, ka tiks pieņemts lēmums, tas arī tiks īstenots un šim projektam tiks piešķirti finanšu līdzekļi. ...tā lielākā problēma– ir jautājums par plānošanas dokumentu un budžeta saistību: priekš kam mums tie politikas plānošanas dokumenti ir vajadzīgi, vispār? Jo, ja budžeta plānošanas process ir vienā galda pusē un politikas plānošanas dokumenti ir tajā pusē. Un ir situācija, ka ir divi atsevišķi procesi, kas, pēc loģikas, manuprāt, tā nedrīkstētu būt. Tikmēr, kamēr netiks šīs te divas lietas saliktas kaut kādā veidā, tādā ciešākā apvienojumā, tikmēr šis ietekmes izvērtējums būs...bejēdzīgs, jo viņš paliek politikas dokumentos....un šī jau ir problēma, ko, manuprāt, praktiski ir neiespējami atrisināt, ņemot vērā finanšu ministrijas uzstādījumus, ka budžeta plānošana ir viens un politikas plānošana ir otrs. Nu, tā diemžēl ir.[VK]

(...) politikas plānošanas dokumentos, vairāk vai mazāk ir šie te racionālie argumenti, kas ir veidojušies no ietekmes izvērtējuma, lai cik kvalitatīvs vai nekvalitatīvs viņš būtu. Bet nu principā – vairāk vai mazāk. Bet budžeta plānošanā ar tiem nerēķinās...[VK]

Otrs gadījums, kādu VK informanti identificējuši savā pieredzē, ir situācija, kad valdība plānojot budžetu, minimāli ievēro politikas pēctecību un daudzos gadījumos budžeta ieņēmumu–izdevumu

noteikšanā nerēķinās ar līdzšinējo politiku, taču pēc budžeta definēšanas ar politisku lēmumu starpniecību liek pakārtot plānošanas dokumentus budžeta apropriācijām.

Reizēm šie dokumenti tiek ražoti, lai iegūtu papildu līdzekļus kādai nozarei...viss notiek otrādi. Vispirms ir politisks lēmums, kam vajag finansējumu un tad prasa viņu tā kā leģitimizēt, uzrakstot plānošanas dokumentu.[VK]

Lai arī augstāk citētais, nav uzskatāms par vispārēju normu, tomēr, ir pamats pieņemt, ka šis princips attiecībā uz finansējuma un plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu cēloņa-secu attiecībām, ir sastopams pašreizējā politikas veidošanas situācijā.

Patreiz mēs it kā jau kuro gadu strādājam kaut kādā izņēmuma situācijā. Es nedomāju, ka tā, kā tas notiek patreiz ir normāli un, ka tā tam arī būtu jānotiek,... bet pašreiz ir tā, ka finansiālais iet pa priekšu. Pārējais tiek pievilkt klāt. Jo, ja tiek izdalīta nauda, piemēram, komandējuma budžetam un pēc tam pasaka, cik komandējumu kura struktūrvienība var atļauties braukt, nevis tā, ka kādam iesniegtu to, kas ir ļoti svarīgs un kuru vajadzētu, bet tas ir otrādāk – tik un tik naudiņas, paši sadaliet, apmēram tā...Nav jau svarīgs tas dokuments pats par sevi, ja mēs nespējam viņu sasaistīt ar to finansējumu. Bet nu aizvien vēl tomēr šeit tās problēmas nav atrisinātas. [MD]

Minētie politikas plānošanas sistēmas raksturojumi atsedz Latvijas politikas veidošanas vidē pastāvošu saistību starp plānošanas dokumentu un budžetu, kur instruments kļūst par mērķi, jo lēmumi par finansējuma sadali nav balstīti problēmu analīzē un politiskajos dokumentos fiksētajās politiskajās prioritātēs un plānotajos pasākumos. Tieši otrādi – tiek minētas pieredzes, kur jau reāli īstenotajām politiskajām iniciatīvām (kur tiek piemērots finanšu instruments) tiek „pierakstīts” klāt politikas dokuments, tādējādi leģitimizējot jau esošu lēmumu. Aprakstītās prakses gadījumā politikas dokuments absolūti pazaudē analīzes un novērtējuma, kā arī politikas pēctecības nodrošinājuma funkciju un darbojas nevis kā politikas virzītājs un sagatavotājs, bet gan kā esošas politikas fiksētājs un šādā gadījumā nostiprina savu formāli birokrātisko raksturu.

Aprakstītās problemātikas kontekstā vairākkārt tiek runāts par stratēģisku politisku dokumentu satura neatbilstību faktiskās rīcībpolitikas prioritātēm. **Politisko prioritāšu skaidrības trūkums** jeb, precīzāk, to nekonsekventa ievērošana lēmumos, tiek minēts kā viens no iemesliem, kas apgrūtina gan ierēdniecības darbu kopumā Latvijas valsts pārvaldē, gan arī traucē novērtējuma sistēmas loģiskai funkcionēšanai.

(...) tas, ko mēs gan ļoti esam pamanījuši, kas mums darbā pietrūkst un kas ļoti palīdzētu varbūt strādāt, ir šis te prioritāšu trūkums, ja. ...Un tad nu arī ir bieži vien tā, ka ierēdnis mēģina izstrādāt politikas un plānot visu par visu jomu, jo viņam nav šī te skaidrā virzība un līdz ar to tad arī sanāk, izrādās, ka varbūt parlamentā vai valdībā ir citas kaut kādas intereses vai citi uzsvāri vai.. Vai nu viņi mainās pārāk bieži..[MD]

Minētais citāts koncentrētā izteiksmē atspoguļo izteikti dominējošu ministriju un arī Valsts kancelejas darbinieku viedokli jautājumā par to, ka politiskās prioritātes gan ir definētas, taču tās nav jūtamas konkrētos rīcībpolitikas lēmumos. Informanti norāda uz vairākiem stratēģiska rakstura dokumentiem, kuros iekļautas plašos un izvērstos pētījumos balstītas atziņas un argumentēti definētas politiskās prioritātes vidējā termiņa un ilgtermiņa Latvijas attīstībai. Kā piemēri tiek minēti Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007–2013 (turpmāk NAP) (Ministru kabineta 2006.gada 4.jūlija noteikumi Nr.564), ko sagatavoja Latvijas zinātnieku grupa un Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030 gadam, kas apstiprināta LR Saeimā 2010. gada jūnijā. To sagatavoja pētnieku grupa R. Ķīļa vadībā. Šo dokumentu sagatavošanas gaitā veikti arī vairāki novērtējuma pētījumi, lai plānošanas dokumentā iekļautu zinātniski argumentētus un izdiskutētus secinājumus. Diemžēl,

pieņemot budžeta plānu un citus stratēģiskas nozīmes lēmumus, liela daļa no šajos dokumentos fiksētajām politiskajām prioritātēm netiek akceptētas kā argumenti. Lai arī pašā NAP ir norādīts, ka „sekmīgai NAP īstenošanai nepieciešamie priekšnosacījumi ir: valdības stingrs atbalsts NAP īstenošanai, tai skaitā budžeta plānošanas jomā”, pētījumā iegūtā informācija ļauj secināt, ka ministriju darbinieku vidū izplatīts ir uzskats, ka LR valdība un Saeima ir savā politikā ignorējusi lielāko daļu no tajā izvirzītajiem uzdevumiem. Arī publiskajā telpā vairākkārt tiek norādīts uz plānošanas dokumentos fiksētā neatbilstību rīcībpolitikas lēmumiem: „kā liecina pašreizējā vidējā termiņa plānošanas dokumenta – Nacionālās attīstības plāna 2007.–2013. gadam – liktenis, ar šādu dokumentu sacerēšanu mums Latvijā veicas labi, bet ar to iemiesošanu dzīvē – galīgi nekā „Politikas veidošanas prakse, kur budžeta plānošanas un citos ar finansējuma apguvi saistītos lēmumos, kā arī plānoto reformu lēmumu argumentācijā netiek izmantotas stratēģiskajos dokumentos fiksētās atziņas un ieteikumi, tiek skatīta kā pamatojums iespējami pavisai un formālai attieksmei pret politikas dokumentu sagatavošanu kopumā, jo to saikne ar iespējām veidot argumentāciju reālu problēmu risināšanai ir ļoti vāja.

Laika resurss. VK un MK informanti nosauc vēl vienu novērtējuma un novērtējuma pētījuma veikšanai kopēju priekšnosacījumu – laika resurss. Tieši laika trūkums tiek minēts kā viens no biežākajiem iemesliem, kādēļ novērtējums netiek veikts un it īpaši tas attiecināms uz novērtējuma pētījumu, kurš ir īstenojams kā ārpakalpojums un prasa ievērot visu iepirkuma procedūru, turklāt, papildus vēl jāreķinās ar pētījuma īstenošanai nepieciešamo laika apjomu.

(...) ņemot vērā to tempu, kādā attīstās dienas kārtība, teiksim, varbūt nav īsti laika ieplānot pus gadu iepriekš apjomīgu ietekmes izvērtējumu un pētījuma veikšanu, kuru pēc tam tad varētu izmantot lēmuma pieņemšanā, jo bieži vien dienas kārtībā jautājums ienāk un viņam ir jābūt izstrādātam un lēmuma pieņemējam uz galda pēc mēneša, diviem, trim, dažreiz dienām. Dažkārt tas ir jautājums, kas jāatrisina dienu laikā un tā tālāk, kas, protams, vājina visu šo te lēmumu un arī politiku kvalitāti. Piemēram, tagad gatavojot jauno rīcības plānu valdības deklarāciju izpildei. Nu, tur būs ļoti saspringti termiņi un tā tālāk, to mēs, protams, jūtam, un tur nebūs īpaši daudz laika, kaut ko nopietni izvērtēt tieši. Faktiski mēs bāzējamies uz to materiālu, kas mums jau liels diezgan izstrādāts pa citu virzienu.[MD]

Tieši pietiekams laika apjoms ir svarīgs nosacījums, kas bieži izšķir, ar kādiem metodiskiem paņēmieniem tiks veikts novērtējums un ietekmē to, vai novērtējuma vajadzībām pasūtīs pētījumu.

Arī tas, cik ilgā termiņā ir jāizstrādā attiecīgais plānošanas dokuments, noteiks to, kā tiks izvēlēta attiecīgā metode. Ja laika termiņš ir dots viens mēnesis, tad pētījumu protams, nekādu veikt nevar. [MD]

Pietiekamu laika resursu nepieciešamība novērtējuma veikšanai informantu pieredzē tiek identificēta kā arguments, kas būtiski apgrūtināja novērtējuma piemērošanu ekonomiskās krīzes apstākļos, kad stratēģiski svarīgu lēmumu pieņemšana bija jāīsteno ļoti īsā laika sprīdī.

Informantu skatījumu uz novērtējumu, kā arī spriedumu par tā īstenošanas priekšnoteikumiem, būtiski ietekmējusi visu informantu pieredze darboties ekonomiskās krīzes un budžeta konsolidācijas problēmu risināšanas apstākļos. Īsi atspoguļosim informantu viedokli par **novērtējumu krīzes apstākļos un budžeta konsolidācijas kontekstā**. Krīzes situācija paredz pieņemt sarežģītus lēmumus laika resursu deficīta apstākļos, turklāt, pie samazināta lēmumu alternatīvu skaita.

(...) krīzes apstākļos, tā ir cita lēmumu modelēšana ...nu tajos nakts sēžu lēmumos, nu – kas tur tika darīts? Tur tika izveidota situatīva automatiska tūlītēja modelēšanas sistēma, kas, protams, neļāva spriest par ietekmi uz sabiedrību... bet tas, kas tika ņemts vērā pieņemt

1. nodevuma ziņojums

lēmumu – bija – iespējamā lēmuma ietekme uz pārējām budžeta pozīcijām. Nu, piemēram, mēs nesamazināsim veselības aprūpei nemaz, pilnīgi nemaz, mēs nevaram to atļauties, jā, un automātiski valdībai uz ekrāna palecās visi pārējie stabiņi cik ir jānogriež kultūrai, izglītībai, zinātnei un visam. ...visu laiku bija priekšā kustīgā bilde, kā kaut kāds lēmums ietekmē pārējās sfēras.[VK]

Šādos gadījumos lēmumu palīdz pieņemt politiski akceptēts skaidrs vērtību un izvēju prioritāšu kopums, taču, saskaņā ar intervijās atsegto pieredzi, lēmumu pieņemšanā drīzāk tika izmantots arguments – samazināt tās izdevumu pozīcijas, kur sagaidāms visvājākais problēmas skarto sociālo grupu (izmaksu samazinājuma gadījumā visvairāk cietušo) protesta spēks. Arī politikas ietekmes izvērtējuma izmantošana, īstenojot izvērstu datu vākšanas un analīzes procesu, šādos apstākļos ir laika ierobežota..

(...) dienas kārtība ir mainījusies tik ievērojami sakarā ar ekonomisko krīzi, ka mums ir ļoti būtiski jāpārskata viss šīs te administratīvās kapacitātes arī attiecībā uz novērtējumu, kā arī tam paredzētais naudas grozs. Budžeta konsolidācijas procesā atsevišķas programmas tika slēgtas, starp citu, politikas plānošanas un ietekmes vērtēšanas programma kā tāda, kas bija ekskluzīvi paredzēta tieši laba novērtējuma īstenošanas mērķim, tika aizslēgta ciet ...[VK]

Secinājumi

- Politikas ietekmes novērtējuma daudzveidīgo praksi dažādās ministrijās nosaka vairāku priekšnosacījumu kopums, kur katrā ministrijā kāds /-i no priekšnosacījumiem praksē dominē; taču kāds/-i praksē nepastāv.
- Datu analīzes procesā, atbilstoši galvenajiem informantu pieredzes veidiem, tika kategorizētas sekojošas sekmīga politikas ietekmes novērtējuma veikšanas priekšnosacījumu kopas: finansējums novērtējuma veikšanai un novērtējuma pētījuma pasūtīšanai; cilvēkresursu pietiekamība un kvalifikācija; visu novērtējumā iesaistīto pušu efektīva sadarbība; laika resursu pietiekamība; plānošanas dokumentu un budžeta plānošanas kopsakarība; precīzi definētas politiskās prioritātes un sekošana tām politikas veidošanā. Viena nosacījumu grupa ir saistīta ar politikas veidošanas sistēmas pazīmēm, otra nosacījumu grupa ir saistīta ar resursiem (cilvēku, finansu, laika), bet trešo nosacījumu grupu var saistīt ar sadarbības efektivitāti starp novērtējumā iesaistītajām grupām.
- Datu analīze liecina, ka minētie nosacījumi ne tikai kalpo par stimulu un substantīvu motivāciju novērtējuma īstenošanai, bet arī ietekmē tā īstenojuma veidu (tā efektivitāti un kvalitāti).
- Interviju gaitā informanti tiešā veidā nenorāda uz novērtējuma praktisko izmantojumu kā sekmīga novērtējuma priekšnosacījumu, tādejādi netieši apliecinot, ka jautājums par novērtējuma praktisko nozīmi nav apzināts un aktualizēts kā īpaša tematika. Tomēr vairāku interviju gaitā tiek skarta tēma par pasūtīto pētījumu datu „lietojamību”, kā arī aktualizēts pieprasījums pēc tā, lai novērtējuma rezultāti iekļautos paredzamo un sagaidāmo rezultātu rāmjos. Turklāt, no informantu pieredzes var secināt, ka zināmā mērā tieši visu novērtējumā iesaistīto pušu savstarpējās sadarbības attīstības kontekstā iespējams rast pamatojumu tādiem būtiskiem novērtējuma praktiskā izmantojuma priekšnosacījumiem kā datu „lietojamība” un „rezultātu iekļaušanās paredzamo un sagaidāmo rezultātu rāmjos”.
- Par būtisku uzskatāms MD - VK – pētnieku - politiķu savstarpējās uzticēšanās faktors un lēmuma pieņēmēju pozitīva ievirze vai aktīvs atbalsts vēlākajai rezultātu izmantošanai.

- Informantu izteikumi ļauj secināt, ka lielu ietekmi uz informantu attieksmi pret ietekmes izvērtējumu veido viņu priekšstati par novērtējuma ietvaros veiktās analīzes lietderību un pielietojumu lēmumos. Ministrijās, kur politiskās vadības līmenī ir pieprasījums pēc detalizēta ietekmes izvērtējuma datiem, ir priekšstats, ka izvērtējumam jābūt padziļināti izstrādātam un izvērstam, kur tāds nav – izvērtējums ir virspusējāks visos līmeņos.

3. Fokusgrupu diskusiju analīze. Kopsavilkums

Fokusgrupu diskusiju analīze saturiski strukturēta saskaņā ar nozīmīgākajiem tēmu lokiem, kuri tika diskutēti. Atsevišķi analizētas 1.-4. diskusija (ministriju darbinieki un Valsts kancelejas darbinieki) un 5. diskusija (NVO un sociālo partneru). Pirms datu analīzes īsi raksturosim diskusiju dalībnieku pieredzi relevantajos jautājumos.

3.1. Informantu profesionālās pieredzes raksturojums

Fokusgrupu diskusiju dalībnieki uzskatāmi par ekspertiem politikas ietekmes novērtējuma jomā ne tikai saskaņā ar savām formāli pastāvošajām amata kompetencēm, bet arī ar savu konkrēto pieredzi novērtējuma jomā. Praktiski visi 1.- 4. diskusiju dalībnieki nosauca vienu vai vairākus konkrētus iesaistes gadījumus, kur viņu profesionālās aktivitātes bijušas saistītas ar novērtējuma aktivitātēm dažādos kontekstos. Dalībnieki strādājuši pie politikas plānošanas dokumentiem (nozaru un nacionālā līmenī), galvenokārt, pamatnostādņēm. Daļa dalībnieku strādājuši arī pie tiesību aktu projektu izstrādes. Ir vairāki dalībnieki, kuri īstenojuši ex-ante novērtējumu gan attīstības plānošanas dokumentu sagatavošanā, gan tiesību aktu anotāciju sagatavošanā. Ir pārstāvētas arī ex-post novērtējuma prakses informatīvo ziņojumu sagatavošanas kontekstā. Retāk pārstāvētas dalībnieku pieredzes, kur atspoguļojas arī ES programmu ietekmes izvērtējuma prakse, kā arī citas darbības, kas saistītas ar novērtēšanu atbilstoši katra informanta amata kompetenču specifikai.

Raksturojot savu pieredzi, atsevišķi dalībnieki norāda uz izmaiņām pēc *Attīstības plānošanas sistēmas likuma* un tam atbilstošo tiesību aktu stāšanās spēkā. Tiek pausts uzskats, ka jaunā politikas ietekmes novērtējuma normatīvā bāze sekmēja novērtējuma sistēmas attīstību un precizēja novērtējuma īstenošanas procedūras.

(...) struktūra (novērtējuma, aut.) būtiski, manuprāt, nemainījās, ...bet daudz skaidrāki palika tieši rezultatīvie rādītāju definēšanas izstrāde. Tie ir pietiekami detalizēti aprakstīti un, lasot viņus kontekstā ar likumu- attīstības plānošanas likumu, var saprast, kas ar to tika domāts, un galvenais – var saprast – kāpēc. Noskaidrojās, kamdēļ tie rezultatīvie rādītāji ir vajadzīgi, jo tā pirmā reakcija ar šausmām par šo bija - nu atgriezāties padomju laikos ar cipariem, utt. - kas tās par muļķībām! Tā varētu būt galvenā atšķirība starp veco un jauno - pēc tam tika ieviesti rādītāji. Par jautājumu, vai ir bijis nepieciešams vēl kaut ko detalizētāk izstrādāt, lai skaidrotu saistībā ar rezultatīvajiem rādītājiem – pirmā ekspresatbilde būtu nē.(MD)

Šajā kontekstā dalībnieki vienojas, ka svarīgi būtu šobrīd neko nemainīt ietekmes novērtējuma normatīvajā regulējumā, jo būtiski ir ļaut sistēmai nostiprināties un valsts pārvaldes darbiniekiem adaptēties šīm prasībām. Daļa dalībnieku gan kritizē jauno normatīvo regulējumu, norādot uz konkrētas sadaļas problemātiskumu:

Bet tajos projektos par Attīstības plānošanas dokumentu izstrādi ir vesela sadaļa par ietekmes novērtējumu, varbūt viņa ir neveiksmīgi uzrakstīta. Es piedāvāju vienkārši pārvērst to, kas tur ir. Un nebūt neiet šausmīgi detalizētās prasībās, vienkārši izcelt viņu ārā kā veidlapīņu, kā tabulu – izcelt visu to aprakstu, kurš ir izplūdis – izcelt viņu ārā, nolikt atsevišķā

lapiņā ar varbūt īsākiem, skaidrākiem formulējumiem – varbūt tas kaut kā palīdz?(MD)

Šo izteikumu precīzāk analizēsīm nākošajā sadaļā par diskusijās aktualizētajām problēmām. Vispārīgi raksturojot savu pieredzi novērtējuma jomā, vairāki diskusiju dalībnieki norāda uz faktu, ka padziļināta novērtējuma īstenošana jebkurā gadījumā iespējama tikai, ja ir iespējams to veikt, pamatojoties uz novērtējuma pētījumu – gan ārēju, gan iekšēju. Zemāk raksturots gadījums, kad veikts iekšējs pētījums:

Ietekmes novērtēšanu mēs vienkārši paši veicām aptauju no visām ministrijām un sadarbības iestādes bija. Un tā pēdējā pieredze ir saistīta ar politikas anotācijām - izstrādāju vienu MK noteikumiem, un tas, kas mums tagad stāv priekšā - vides novērtējums – mums nav vēl sākusies diskusija, bet mums ir jādomā, kā to būvēt...(MD)

Vairāki dalībnieki jau diskusijas ievada fāzē norāda, ka ne visos gadījumos jābūt novērtējumam – praksē jāprot diferencēt situācijas, kad nepieciešams novērtējums, kad – nē.

Par pēdējiem dokumentiem, tie paši MK noteikumi nosaka, ka ietekmes vērtēšana nav nepieciešama īstermiņa dokumentiem. Es, piemēram, pašlaik arī strādāju pie rīcības plāna ģimenes valsts politikas pamatnostādņu ieviešanai. Tai ietekmes vērtējums nav vajadzīgs, iepriekšējais dokuments bija tieši tāds pats - plāns darbam ar aizsardzību mūsu attīstībai, kam pamatnostādnes tapušas jau kādu laiku atpakaļ. Kas attiecas uz tādiem piemēriem par ietekmes novērtēšanu, tad jā, protams, pēdējais ir šogad februārī pieņemtās tās pašas Ģimenes politikas pamatnostādnes, kurās ar manu ierosinājumu, mēs ietekmes novērtēšanu neveicām vispār nekādu.(MD)

Raksturojot savas novērtējuma īstenošanas prakses, vairāku ministriju darbinieki norāda, ka novērtējumā izmanto starptautisko organizāciju piedāvātus vai attīstītus paņēmienus, kas derīgi konkrētai rīcībpolitikas jomai. Tiek atzīts, ka starptautisko organizāciju sniegtie vērtējumi ir ar izglītojošu nozīmi.

Ar Pasaules bankas ekspertu palīdzību ir speciāli radīts viens modelis, protams, tur ir dažādas opcijas, bet viņš ir speciāls prognozēšanas modelis...kuru mūsu ministrijas darbinieki izmanto (MD)

Turpinājumā tiks analizētas problēmas, kuras diskusijās aktualizēja ministriju un Valsts kancelejas darbinieki.

3.2. Galvenās politikas ietekmes novērtējuma īstenojuma problēmas. Strukturālo reformu konteksts

Fokusgrupu diskusijās debates ļāva identificēt virkni problēmu, kuras politikas ietekmes novērtējuma īstenošanā saskata savā, savu kolēģu un valsts pārvaldes kopumā ar novērtējuma darbībām saistītajā praksē. Problēmu daudzpusība liedz veidot precīzu to tipoloģiju, tomēr, var konstatēt, ka aktualizētais problēmu loks norāda uz

- politikas ietekmes normatīvā regulējuma problēmām;
- problēmām, kas saistītas ar konkrētiem novērtējuma veidiem;
- sekmīga novērtējuma priekšnosacījumu trūkumu (cilvēkresursu, finansu resursu, laika resursu);
- novērtējumam nepieciešamo prasmju un zināšanu trūkumu;
- novērtējuma politiskā konteksta problēmām.

Politikas ietekmes normatīvā regulējuma problēmas. Diskusijas gaitā tika aktualizēts jautājums par politikas ietekmes normatīvo regulējumu. Šajā tematikā ministriju darbinieku viedokļi nebija vienoti: bija dalībnieki, kuri atzina pastāvošās sistēmas kvalitātes un norādīja, ka būtu vēlams šobrīd neko nemainīt politikas ietekmes novērtējuma regulējumā, lai nostabilizētu pastāvošo praksi.

Tai pašā laikā, vairāki diskusijas dalībnieki norādīja uz neskaidrībām tieši politikas plānošanas dokumentu ex-ante novērtējuma regulējumā:

Viena no mūsu struktūrvienības šīm te tieši aktualitātēm ir sabiedrības veselības pamatnostādņu izstrāde līdz 2017. gadam, un šobrīd mēs esam izstrādes procesā, bet mēs arī šobrīd saskaramies ar šo sākotnējo izvērtēšanu un pie šīm pamatnostādņēm tā kā nav īsti skaidrības, mēs skatāmies arī citu institūciju izstrādātās pamatnostādnes, kur mēs varbūt varam paskatīties, piemēram, narkotiku pamatnostādņēs šo te sākotnējo novērtējumu, bet citās pamatnostādņēs mēs kā atsevišķu sadaļu – tā mums nav arī sanācis atrast. Mums pašiem nebija jāveic un tad arī bija viela pārdomām, kā to labāk izdarīt.(MD)

Arī citu informantu izteikumi norāda, ka vislielākās neskaidrības ir ar sākotnējo ietekmes novērtējumu īstenošanu politikas plānošanas dokumentos. Izteikumi liecina, ka nav skaidrs, ko rakstīt katrā normatīvajos dokumentos paredzētajā novērtējuma sadaļā. It īpaši nav skaidrs, kas tiek saprasts ar LR MK noteikumu NR.1178 sadaļu 12.6. piedāvātā risinājuma sākotnējā (ex-ante) ietekmes novērtējuma rezultātus ([LR MK noteikumi Nr.1178 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi"](#) (Latvijas Vēstnesis, 181 (4167), 13.11.2009.):

(...)tajos MK noteikumos tur nav tā atrunāts, ka būtu jābūt atsevišķai sadaļai dokumentā. Šīs te sākotnējās ietekmes novērtēšanas dokumentā nav jābūt kā atsevišķai sadaļai.. Jo, manuprāt, mēs viņu tā kā pētījām un sapratām, ka īsti tā kā atsevišķa sadaļa (MD)

(...)izpildītājs nespēj vadīties no vispārīgi definētiem principiem,kā viņam tas ir jādara,bet viņam vajag tikai vienu skaidru taciņu, lai viņš var iet tikai pa vienu..(MD)

Dalībnieki diskusijā meklē kompromisu, kā atvieglināt normatīvo prasību izpratni, bet neizdarīt izmaiņas normatīvajā regulējumā:

Es piedāvāju vienkārši pārvērst to, kas tur ir. Un nebūt neiet šausmīgi detalizētās prasībās, vienkārši izcelt viņu ārā kā veidlapīņu,kā tabulu – izcelt visu to aprakstu, kurš ir izplūdis – izcelt viņu ārā, nolikt atsevišķā informatīvā lapiņā ar varbūt īsākiem,skaidrākiem formulējumiem – varbūt tas kaut kā palīdz?(MD)

Tātad, tiek piedāvāts radīt informatīvi-konsultējošu materiālu, kas izskaidro dažādi interpretējamus punktus normatīvajos aktos.

Problēmas, kas saistītas ar konkrētiem novērtējuma veidiem. Attiecībā uz ex-ante novērtējumu visbiežāk aktualizētais jautājums ir neizpratne par to, kādā padziļinājuma pakāpē katrā gadījumā īstenot novērtējumu. Tēma, kas saistīta ar novērtējuma padziļinājuma pakāpi un spēju analizēt problēmu ārpus šaurām nozares/resora robežām (kopējās jēgas izpratni un problēmas esamību kā novērtējuma izstrādes pamatu) tiek debatēta visās fokusgrupās.

Un tad mēs runājam savā nozarē, vai tas ir precīzi skaidri definēts, tad, protams, būtu jāskatās arī tās ietekmes uz malām,ne jau tikai -mana nozare jau nepastāv viena, vai ne. Un kas ir tie rādītāji, kurus skatīties šķērs un kur ir tā sinerģija – es kaut ko izdarīšu un labums būs ne tikai mums, bet vēl tur, nezinu kam. Un lai to izdarītu, ir pilnīgi skaidrs, ka ar ierēdņu darbu vien tur nepietiek, ka tie resursi nepietiek – ne laika, ne fiziskie. Un ne pa velti es saku, ja mums izdosies tagad piesaistīt tos pētniekus, nu tad ir varbūt cerība, ka mēs varēsim bišķi kaut ko jēdzīgāku radīt. (MD)

(...)pirmais, man liekas, jāskatās, pirms vispār raksta kaut kādu politikas plānošanas dokumentu, ir jāsaprot tas mērķis, kāpēc mēs viņu rakstam. Nu nevar tā – tikai tāpēc, ka pienākas, tā kā derētu. Un pirms tam ir jābūt skaidrai problēmai, ko mēs gribam atrisināt, kāpēc mums dokuments vispār ir nepieciešams.(MD)

Plašas diskusijas vienā no fokusgrupām raisījās saistībā ar jauna plānošanas dokumenta izstrādes laika izvēli – kad izstrādāt nākamā termiņa plānošanas dokumentu? Pēc novērtējuma loģikas – tad, kad veikts ex-post novērtējums iepriekšējā perioda plānošanas dokumentam, bet tam vajadzīgs laiks.

Ja ir jāizstrādā jauns dokuments spēkā esošā laikā, tad viņi paralēli taisīja esošo novērtējumu un šo te novērtējumu izmantos jauno pamatnostādņu izstrādē un iekļaus šajā dokumentā. Un principā, šobrīd, šajā gadījumā mēs apgājām MK noteikumus, bet nu tā tas sanāca un... Nu tā bija tā pēdējā problēma, ar kuru es esmu saskārusies. (MD)

Šis ir otrs no man nesaprotamajiem jautājumiem, kā var laikā izplānot normāli iepriekšējā dokumenta novērtēšanu un jaunā dokumenta izstrādi -jo nav laika. Neiznāk gada pārrāvums. Teorētiski vienmēr iznāktu gada pārtraukums, kad nav nekāda politika. (MD)

Dokumentu, kurš sāktos ar 2012. gadu, jo 2011. gadu jūs varat novērtēt tikai 2012. gada vidū. Rakstīt dokumentu, kurš sāktos ar 2012. gadu, jūs varat normāli dabūt uz MK 2012. g. beigās. Viņi nekad nesanāk tā, ka viens beidzās un otrs sākās, jo tur, kaut kur pa vidu ir jāuztaisa novērtējums. Un normāli būtu, ja līdz 2011. gadam būtu dokumenta beigas un 2012. gads paliek tukšs, kad tu vērtē, raksti jaunu un viņš var sākties tikai ar vēl nākošo gadu. Šo problēmu nu nekādi nesaprot. (MD)

Šajā kontekstā tiek aktualizēta tēma par to, kā normatīvajos dokumentos noteikts attīstības plānošanas dokumentu nepārtrauktības un terminētības jautājums un kā šīs normas piemērot situācijai, kad jāpieņem lēmums par ex-post novērtējuma laika grafiku.

Manā uztverē, par to pauci, to gadu, kas ir pa vidu, man sanāca veseli divi – nav ko īpaši uztraukties. Jo te, ja skatās uz Attīstības plānošanas likumu, 13.panta 1.daļa, kur ir teikts, ka viņš beidz darbību tiešām tad, kad viņš arī beidz. Ir jāskatās principu sadaļā, un tur mēs skatāmies, kurš princips ir augstāks – vai darbības termiņš vai.. Nav jau nekur teikts, ka attīstības plānošanai ir jābūt nepārtrauktai – ilgtspējīgai, jā. Nepārtrauktības principu es neredzu. Un pat ja viņš tad būtu, tad jāskatās, kā viņš tiek sakārtots, jo ne jau tie punkti, rakstot Attīstības plānošanas dokumentu, neba jau Valsts kanceleja un Tieslietu ministrija tos punktus lika alfabētiskā kārtībā...(MD)

Raksturojot problēmas, kuras saistītas ar ex-ante novērtējumu redzams, ka visproduktīvākā pieredze veidojusies informantiem, kuriem ir bijusi iespēja strādāt pie vairāku paaudžu dokumentiem un sakatīt praksē novērtējuma metodoloģijas neievērošanas kļūdas, kuras traucē tālāko politikas dokumentu izstrādes darbu.

Šobrīd mēs esam tādā kā bedrē, sakarā ar to, ka esam producējuši politikas dokumentus tieši ar to vizionāro skatījumu, un šobrīd mums vienkārši nākas sēdēt pie ziņojumiem par to, kā mēs esam izpildījuši šīs te programmas. Mums faktiski nākas saprast, ka tas, ko mēs šajā brīdī varam darīt, mums nav jēgas turpināt uzturēt šo politikas dokumentu, ar visu to plašo programmu, kas tur ir apakšā, ja mēs varam izdarīt tikai tik, cik varam. Un līdz ar to mēs šobrīd pie tiem informatīvajiem ziņojumiem lūdzam to programmu atcelt un mēs tad integrējam visus šos uzdevumus, kurus mēs tiešām varam darīt un mēs integrējam savā darbības stratēģijā.(MD)

„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums

Informanta pieredze apliecina, kādi apgrūtinājumi politikas plānošanā un īstenošanā rodas neveiksmīgas politikas mērķu (pārāk plašu un vispārīgu) definēšanas gadījumā.

Kaut arī diskusijas dalībniekiem ir salīdzinoši maza pieredze ar starpposma novērtējuma veikšanu, tomēr diskusijā tiek skartas vairākas problēmas, kuras saistītas tieši ar starpposma novērtējuma īstenošanu:

Finansiāli tās iespējas droši vien, ka ir lielākas nekā citās jomās, bet runājot vai domājot par laika ierobežojumiem, tik un tā - tas varbūt ir mazliet savādākā skatījumā.. tas vidustermiņa novērtējums, kas mums šobrīd iet, novērtētāji un arī mēs paši skatāmies, ka teiksim, ka tas vidustermiņa mērķis ir tā kā novērtēt paveikto un dot priekšlikumus uz nākotni, bet patiesībā pieejamie dati ir diezgan ierobežoti..mums statistikas dati tādi pārlicinoši ir par 2009. gadu, 2010. gadā daudzi rādītāji nemaz nav, un ir diezgan grūti sasniegt to mērķi – novērtēt, kas ir padarīts un jau dot ieteikumus, kas būtu maināms uz priekšu līdz tām termiņa beigām. Līdz ar to, tas ir savādāks laika ierobežojums, bet vienalga man liekas, ka pilnībā tas vidustermiņa novērtējums šajos trijos, šo sešu gadu ietvarā, man liekas, ka īsti nepiepildās.(MD)

Tiek izteiktas arī bažas par lielo darba apjomu, ko prasa starpposma novērtējums, kas var netieši motivēt atbildīgos darbiniekus izvairīties no starpposma novērtējuma.

(...)cilvēki noteikti vienkārši neuzdrošinās ķerties klāt, jo, ja runā par Pamatnostādnēm, tad tas parasti ir ļoti apjomīgs dokuments un pat, ja viņi redz, ka tur neiet tā ka vajag, viņi neķersies klāt un neizteiks priekšlikumus un nepārrakstīs, jo viņš ir pārāk „smags”.(MD)

Diskusijā tika pievērsta uzmanība arī starpposma novērtējuma metodoloģiska rakstura jautājumiem, piemēram, tiek norādīts, ka nav saprotams, – cik tālu revidēt dokumentu, ja redzams, ka tas nedarbojas, nerasniedz mērķus, pasākumi neīstenojas. Šajā jautājumā tiek izteikti vairāki priekšlikumi, piemēram:

Pareizi vidusposma novērtējumā, pēc manas izpratnes, būtu aiztikt tos konkrētos pasākumus, tos konkrētos uzdevumus, viņu formulējumus, viņu izpildes termiņus varbūt, bet nevis rezultatīvos rādītājus. Jo, ja mēs aiztiekam rezultatīvos rādītājus, īpaši gala rezultatīvos rādītājus, tad zaudē jēgu pati plānošana. Jo tad sanāk it kā tā – tu nospraud mērķi uz 7 gadiem, pagāja 3.5 gadi, tu to mērķi pēkšņi pamaini, vēl pēc 3 gadiem atkal kaut ko pamaini..(MD)

(...)bet tad īstenībā iznāk, ka mēs izstrādājam politikas plānošanas dokumentus, bet daram pilnīgi kaut ko citu, nevis to ,ko.. tādā gadījumā tas ir jāizmet mistkastē un viss jāsāk no gala, tad jau vairs nav jēgas taisīt kaut kādu vidus novērtējumu, ja ir aizgājis pilnīgi šķērsām.(MD)

Šī diskusijas daļa noslēdzas ar dalībnieku kopēju vienošanos, ka politikas plānošanas dokumenta termiņa sākumā jāieplāno laiks starpposma izvērtējumam, ko paredz arī laba novērtējuma prakses nosacījumi.

Diskutēts tika arī par neskaidrībām ex-post novērtējuma īstenošanā, kur īpaša uzmanība pievērsta rezultatīvo rādītāju sasniegšanas pārbaudes problēmām, kā arī šī novērtējuma veida uzraudzības problēmām.

ar ex-post novērtējumiem ir tā, ka man iepriekšējā plānošanas perioda stratēģijā arī bija izvirzīti ļoti daudz mērķi, kuriem nebija noteikti konkrēti rādītāji. Un tā arī ir tā lielākā problēma, ka bieži vien, lai to mērķi izvērtētu, mums nav rādītāju un šo mērķi mēs vienkārši nevaram novērtēt – vai esam sasnieguši, vai neesam. Bet nu ir , protams, arī tādi mērķi, ko varam izvērtēt un tad attiecīgi uz tiem tad varam arī balstīties un to nākošā plānošanas

perioda dokumentu...(MD)

(...)priekšstats ir, ka ex-post ir sagatavot vieglāk, galvenokārt tāpēc, ka pār viņu ir daudz mazāk pārraudzības... Un tur daudzas kļūdas un paviršības vienkārši aiziet..Pie lēmumu pieņemšanas šo te ex-anti ir daudz vairāki, kas uzrauga - katrā ministrijā ir iekšējs departaments, kanceleja, juristi - visi šausmīgi vērtē, savukārt, tad, kad nonāk pie tās atskaitīšanās, tad uzrakstām ziņojumu un tas ir beidzies un pēc būtības, ja arī kāds izlasa, tad nekādas pretenzijas, ka nē, ziņojums ir sagatavots nekvalitatīvi, varu godīgi teikt- pēc manas izpratnes sekas ir diezgan vāji veiktas. Aizlaiž uz kabinetu, kabineti ķeksīti ievēl, atskaite ir notikusi, bet ļoti vāja ir tā pārraudzība.(MD)

Analizējot tiesību aktu anotāciju sagatavošanas darbības, diskusijā atšķiras MD un VK darbinieku skatījums. Tomēr, gan viena, gan otra informantu grupa atzīst, ka anotāciju aizpildes kvalitāte ļoti atšķiras, norādot, gan uz ierēdņu aizņemtību, gan citiem iemesliem.

Manā gadījumā, ja cilvēki raksta lielāku to darbiņu, to pamatdokumentu – viņi aizmirst ierakstīt šo un to. Anotācijā ir jāapraksta tas un tas un viņiem ir vairākas lietas izmētātas pa to papīru un gadās aizmirst, vienkārši nespēj apstrādāt to informācijas apjomu. Un tāpēc esam mēs, kas skatās no malas.(MD)

Jo mēs īsti nevaram saprast, kāpēc nav aizpildīta kaut kāda sadaļa, ja tu redzi,ka tur ir jābūt aizpildītai.. otra lietas ir tas,ko mēs runājam Tieslietu ministrijā, par to,kāda būs ietekme uz uzņēmējdarbības vidi – tas tiek skandēts un to visi tagad īpaši pēta. Bet to, ka bus ietekme uz kaut kādu citu jomu,to viņš sen jau ir aizmirsis, un tas neparādās.(VK)

Runājot par tiesību aktu projektu anotāciju sagatavošanas kārtību, daži respondenti kā diskutablu skata sabiedrības iesaistes nepieciešamību.

(...) tiesību aktos viss ir kārtībā, izņemot sabiedrības iesaistīšanu.. tas tāpat nekad nenotiek pēc būtības... nu, ja Valsts kanceleju apmierina, ka katrs otrais tur atrakstās -, bet man nav ne laika, ne vēlēšanās -un, ja..neatceros, kuros noteikumos.. instrukcijā bija pateikts, ka sabiedrības iesaiste nav obligāta, tad tieši tā...(MD)

Sekmīga novērtējuma priekšnosacījumu (laika resursu, cilvēkresursu, finansu resursu) trūkums.

Viena no visās uztvertajām problēmām, kura saistīta ar politikas ietekmes novērtējuma īstenojumu, ir bieži praksē pastāvoša nepieciešamība - veikt ietekmes novērtējumu ļoti īsā laikā. Tā īpaši bieži izpaudusies tieši ekonomiskās krīzes saasinājuma (2008.-2010.) periodā. Tiek minētas dažādas prakses situācijas, kurās nācies darboties liela laika resursu trūkuma apstākļos.

Saeima uzdeva izstrādāt plānu 2 nedēļu laikā – jūs paši varat iedomāties, kāda priekšnovērtēšana, nekas..Pa galvu pa kaklu kaut ko likām kopā.. Un ja paskatās datu bāzē, tad var arī redzēt, ka tas plāns nav nekādā struktūrā, katrs dokuments atsevišķi.Tagad strādājam, un tur saiet kopā ļoti daudzas lietas, tāpēc rādītājus ir ļoti būtiski definēt.(MD)

Diskusiju gaitā tiek atklātas arī pieredzes un mēģinājumi risināt situācijas, kad politiskais lēmējs uzdod uzdevumu veikt nesamērīgi īsā laika posmā.

(...)jo es sapratu, ka tas ir stulbs uzdevums, kaut ko nopietnu uzdot izstrādāt pāris nedēļās – tur neko labu nevar tādā gadījumā izstrādāt. Tu vari tikai „sakompilēt” kaut ko jau sen izstrādātu, sabīdīt un tad aktīvi zvanīties uz „tieslietām”, lai raksta pēc iespējas mazāk iebildes...(MD)

Ir dažādas prakses, kā ministrijas tiek vaļā no politiskām idejām, kas ir neiespējamās nozarē, kur eksperti saprot, ka tas nozarē ir neiespējami, bet politiķim gribās. Ir bijis gadījums, kad viņi pazvana un saka – Tieslietu ministrija, lūdzu, lūdzu, iebilstiet!(MD)

Protams, šie risinājumi ir situatīvi un nav izmantojami sistemātiski, tomēr labi ilustrē politisko kontekstu, kādā nākas īstenot politikas ietekmes novērtējuma darbības. Arī cilvēkresursu un finansu resursu nepieciešamība un trūkums tiek debatēta visās 1.-4. Fokusgrupās, taču šī problēma jau apskatīta Interviju kopsavilkuma daļā, tādēļ nepievērsīsimies tai šeit detalizēti.

Kārtīgs novērtējums var aizņemt man vēl 2 gadus, lai es to kvalitatīvi izdarītu .. nu gadu varbūt! Tas likums ir gana garš un plašs, lai varētu pilnīgi visus pamatprincipus -kā strādā iestāde, un tad tu aizej līdz augstākajai tiesai. Nu, tas ir mega.. mēs to pētījumu tūlīt veiksīm, bet lai kaut ko tādu izdarītu politikai, lai paņemtu to pašu stratēģiju un paskatītos, kur man tagad nākotnē no kā nākošo politikas plānošanas stratēģiju rakstīt – es nemaz to fiziski nevaru izdarīt. Ne man ir resursi, ne nauda,ne laiks to visu veikt.(MD)

Īpaši tiek akcentēta doma, ka kvalitatīvu novērtējumu nevar veikt bez atbilstošiem resursiem.

Šeit ir problēma, ka ierobežotu resursu apstākļos, izvērtēt ļoti kvalitatīvi – tas ir faktiski neiespējami. Var izdarīt pa lielam kaut kādas lietas, apzināt sākumā problēmu un tad mēģināt atrast informāciju, bieži vien tādas nav. Kad tu sameklē informāciju, vai apzini cita pieredzi, visiem gribas ticamu informāciju – ar to vien nepietiek – mums ir ļoti trūcīga tā informācijas bāze, ko varam izmantot. Statistikas publisko informāciju, kad mēs kādreiz lietojam, pēc tam mums ne vienmēr saiet kopā tas ex-ante novērtējums, un nevaram saprast pēc tam nevar rezultātus sasniegt, jo nav mūsu novērtējuma sistēmā attiecīgas informācijas uzkrāšana, nav informācijas detalizācija.(MD)

Novērtējumam nepieciešamo prasmju un zināšanu trūkums ir visbūtiskākais problēmu loks tieši šī pētījuma ietvaros, taču nav pietiekami plaši aktualizēts, jo kopumā informantu pašvērtējums attiecībā uz ietekmes novērtējuma īstenošanai nepieciešamajām zināšanām un prasmēm ir visai augsts. Tomēr diskusijās ir vairāki tēmu loki, kur novērtēšanai nepieciešamo zināšanu un prasmju jautājumi aktualizējas. Ir dalībnieki, kuri norāda uz nepieciešamību pārzināt katra novērtējuma veida specifisko metodoloģiju:

ir ļoti svarīgi nodalīt to ex-ante novērtēšanu un ex-post novērtēšanu, jo tās ir ļoti atšķirīgas lietas. Ārkārtīgi atšķirīgas lietas. Viņas it kā atspoguļosies pēc tam, kad mēs sāksim vērtēt tos rezultātīvos rādītājus, kā mēs šodien runājam, bet brīdī, kad tiek izstrādāts šis dokuments, man liekas, ka tās ir ļoti atšķirīgas.(MD)

Vairāki dalībnieki norāda, ka nepieciešamas detalizētākas zināšanas un izpratne par politikas ietekmes novērtējuma normatīvā regulējuma interpretācijām un piemērojamību.

runa ir par to, ka šie jaunie noteikumi par Attīstības plānošanas dokumentu izstrādi ir tomēr relatīvi neseni, - es esmu redzējusi vienu pozitīvu piemēru, kas izpilda visas prasības - tās ir Jāņa narkotiku pamatnostādnes, pārējie dokumenti neizpilda visas normatīvās prasības,tāpēc, ka acīmredzot nesaprot. Nu vienkārši neizpilda! Ja mums tas mērķis ir tomēr rādīt gan lēmumpieņēmējiem, gan tai sabiedrībai to potenciālo ietekmi,kāda tad būs, ja šo dokumentu,pieņemsīm, īstenos, ja mums tas mērķis joprojām ir tāds, rādīt šo ietekmi, tad es piedāvāju,kā vienkāršot, lai tas tiktu ievērots, jo neievēro. Un neievēro acīmredzot viena iemesla pēc,ka nesaprot.(MD)

Diskusiju kopējā gaita ļauj konstatēt situāciju, ka ministriju darbiniekiem pietrūkst zināšanu un prasmju veikt ex-ante ietvaros izvērstu problēmas analīzi, tai skaitā, identificēt visas problēmas skartās sociālās grupas, kā rezultātā ex-ante izvērtējums tver tikai nelielu daļu no problēmas mēroga un ir uzskatāms par nepilnīgu, jeb, citiem vārdiem, ietekmes novērtējums veikts skatot problēmu ļoti resoriski šaurā mērogā.

1. nodevuma ziņojums

Bet tas, kas ir veikts, neparāda to, ko var redzēt horizontāli. Vai nu nav sapratne, kā to izdarīt, vai nav..nu es nezinu kāpēc, bet viņiem visiem ir izanalizēts uz konkrēto jomu, šauro, kāda būs ietekme, bet viņš nav paskatījies blakus trīs, četras jomas, kuras teorētiski, ar sajūtām, liekas, ka varētu viņas skart, bet tur nav ne teikuma par to, vai skar vai neskar, un tad tu nesaproti – vai viņš tiešām ir tik šaurs, tajā šaurajā nozarē tiešām tā ir, vai viņš vienkārši nav padomājis, ka viņam ir jāpaskatās plašāk.

Ja mēs tajā novērtējumā varētu pateikt, ka tādā veidā tas var ietekmēt izglītību, tādā veidā ietekmēt veselību, vēl tur kaut kādus, es nezinu, uzņēmumus reģionos -tad varbūt, ka tas būtu spēcīgāks arguments, lai saprastu, ka šī nozare ir baigi svarīgā un ka kaut kas ir jādara. (MD)

Paškritika, kas vērsta uz politikas plānotāju nespēju analizēt problēmu „horizontāli” un prognozēt politikas alternatīvas sekas ārpus rīcībpolitikas resoriskajām robežām, caurvij dažādas diskusiju tematiskās sadaļas.

Viena no būtiskām problēmām, kas arī norāda uz noteiktu prasmju trūkumu, ir nespēja nodrošināt neatkarīgu novērtējumu. Šeit gan diskusiju ietvaros vairāk tiek runāts par novērtējuma pētnieku profesionalitātes defektiem.

Bet mūsu jomā ir redzamas ekspertīzes trūkums konkrētajā jomā, jo mums novērtētāji, lai cik viņi būtu spēcīgi sociālpolitiski ekonomiskajos jautājumos, ir redzams, ka specifisku jautājumu novērtējumā, viņi daļēji balstās uz nozarē iesaistītajiem cilvēkiem, pārstāvjiem, kur, ja tas organizācijas ir spēcīgākas, viņas var nolobēt savu nostāju. Tas kritiskais skatījums no malas mums diezgan tā kā pietrūkst mūsu gadījumā.(MD)

Jā, bet man liekas, ka citā veidā tā īsti novērtējumu nemaz nevar veikt. Problēma ir tā, ka tiem novērtētājiem nav tādas vispārējas izpratnes par nozari kā tādu. Viņi uzklasa kaut kādu vienu viedokli, otru, trešo un viņi to visu nesaliek.. tā kā no malas nepaskatās. Mēs to nevaram ietekmēt, varam pateikt, ka tie fakti, kas piemīt, ka tie neatbilst patiesībai, bet tos viņu secinājumus.. tas nav neatkarīgs novērtējums. Metodika un tas viss ir, bet, ja mēs teiksim strādājam ar konkrētu uzdevumu veicēju, tad mums vismaz šobrīd tā situācija ir tāda, ka nav tās specifiskās zināšanas par Zivsaimniecības nozari, piemēram.(MD)

Visu diskusiju dalībnieki pieskārās kādai ar ietekmes novērtējumu saistītai problēmai, kuru arī var attiecināt uz kategoriju ”zināšanu un prasmju trūkums”. Tā ir - ietekmes novērtējumam nepieciešamo datu trūkums. Vairāki dalībnieki dažādos diskusijas kontekstos aktualizē šo jautājumu. Piem.

Vēl tā problēma ir vienkārši datu trūkums. Jo tie dati informācijas centrā, statistikas jomā tiek vākti pēc kaut kādām problēmām, pēc kaut kādam sistēmām, bet tā datu apkopošana jau nepārkārtojas politikas plānotāju loģikai...(MD)

(...)tas jā, par informācijas centru mēs cīnāmies jau pusgadu! Mēs prasām viņiem visādos griezumos tos datus, un tad viņi dod, dod, to informāciju un mēs mēģinām tos datus analizēt un salikt tā kā mums vajag, bet tur ir dažādas tehniskas problēmas, tai skaitā, ka dati katru reizi ir savādāki...(MD)

Tas, kas mums pietrūka, tie bija dati, ko valsts vispār neuzkrāj, mūsu valsts vispār nepārbauda. Piemēram, mēs nezinām, ko skolēni dara pēc vidusskolas vai pamatskolas pabeigšanas. Ja uzkrātu par to, tad mēs varētu skatīties tendences, kuras skolas ir, piemēram, vairāk kvalitatīvas. Ir līdz ar to ļoti grūti veidot kādus secinājumus.(MD)

Jautājumā par datu pieejamību dalās ministriju darbinieku un Valsts kancelejas darbinieku viedoklis,

jo pēdējie uzskata, ka dati ir pasūtāmi CSP jebkādā ministrijai nepieciešamā griezumā, tikai pašiem ministrijas darbiniekiem jāzina, kādi dati nepieciešami.

Novērtējuma politiskā konteksta problēmas

Vairāki tēmu loki, kuri tiek aktualizēti diskusijās, ir kategorizējami kā politiskā konteksta problēmas. Par vienu no visbūtiskākajām „ārējām” problēmām, kura traucē ietekmes novērtējuma veikšanu, tiek uzskatīta situācijas mainība sabiedrībā, kura ļoti apgrūtina prognozēšanas procesu ex-ante ietvaros:

Nav jau īsti skaidrs, kāds tas likums būs, kā tad mainīsies kaut kas. Vienā brīdī ir tā, pēkšņi mainās finansējums, mainās situācija, ir citas domas un idejas un varbūt tiešām – tā ir problēma. It sevišķi, ja mēs vēl paņemam politikas plānošanas dokumentus vairākiem gadiem uz priekšu, bet mēs nezinām, kas būs, teiksim, pēc pāris mēnešiem -kaut vai tā pati Budžeta likuma izstrādes.(MD)

Ir dalībnieki, kuri norāda uz grūtībām veikt novērtējumu, jo pastāv zināma starpministriju prioritāšu diskriminācija, pastāvot noteikta veida varas disonansei starp t.s.”spēka” ministrijām un citām ministrijām. Dalībnieki norāda arī uz pārspīlētu uzmanību finansu un ekonomiskajam faktoram, kas tiek skatīts atrauti no plašākiem sociāliem procesiem un bieži tiek hipertrofēts arī politikas ietekmes novērtējuma kontekstā.

Kā būtisks apgrūtinājums pēctecīgai un loģiskai ietekmes novērtējuma veikšanai un politikas plānošanas procesam kopumā minēts t.s. politiskais spiediens, kad politiskais lēmējs – gan institucionālā, gan individuālā izteiksmē „pasūta” plānošanas dokumentu vai tiesību akta izmaiņas, kurām nav racionālas argumentācijas. Šo situāciju raksturo vairāki ilustratīvi citāti.

Var gadīties tādi momenti, faktiski, šāds uzdevums rodas pilnīgi nepareizi – piemēram, likuma pieņemšanas gaitā, pēkšņi 3. lasījumā deputāti izdomā – vajag! Vajag tādu dokumentu. Ne jau tajā stadijā, kad speciālisti nespēj ne analizēt, ne izvērtēt. Nu problēma nav nekāda!(MD)

Ja drīkst minēt vienu piemēru, kad kaut kāda iniciatīva tiek, teiksim, aplāpēta dažādu politisko cīņu rezultātā, bet ir vēl situācija komiskāka un traģiskāka, ja kaut kādas politiskās iniciatīvas tiek mainītas regulāri mainoties ministram... Un zinot to mūsu pieredzi un tradīcijas ar kabineta sastāva maiņām, nu, tas notiek bieži. Un varu teikt, ka mūsu stratēģijas īstenošanas periodā, atsevišķas iniciatīvas, ne jau tāpēc, ka mēs bijām slikti izplānojuši, vai bijām kaut ko slikti izanalizējuši, mēs acīmredzot nebijām noprognozējuši iespējamās politiskās maiņas un politiskos uzstādījumus. No vienas puses tas varbūt ir komiski, bet ar šādiem faktoriem arī ir jārēķinās. Bet es domāju, ka nav vēl atrasta gatavā recepte, kā ar šiem faktoriem cīnīties.(MD)

Esam saskārušies ar to, ka top valdības dekorācija, jāizstrādā valdības rīcības plāns, tad ir skaidri saskatāma tā plaša, kā domā politiķi – lietas, kuras var ļoti labi pārdot, smukas, dekoratīvas lietas un ko piedāvā ierēdniecība, zinot šo nozares situāciju dziļāk un pārzinot labāk tās problēmas. Tur rodas plaša starp politiķu piedāvājumu un resoru piedāvājumu un tas, kas nāca ārā kā..nu teiksim, sabiedrībai tika dota ēsma, cik labi ir politiķi, cik slikti vai labi ir ierēdņi.(MD)

Tas pats ar mūsu plāniem, ir spiesti “izcelt” kaut kādu politikas dokumentu, kas mums uz doto brīdi nav vajadzīgs, bet strādājošie ir spiesti pakļauties politiskajam spiedienam. Savu laiku bija tas kūlas dedzināšanas apkarošanas plāns. Tagad līdzīga situācija, līdzīgā virzienā..

pasākumi dublējas. Prioritāšu maiņa – tas mūs ļoti ietekmē. Rīcības plāns, stājoties amatā jaunai valdībai, jau zin, ka tiks faktiski aizmirsts.(MD)

Vairākas problēmas politikas ietekmes novērtējuma jomā aktualizējušās tieši **strukturālo reformu kontekstā**. Saskaņā ar dalībnieku atzinumiem, daudzkārt pirms būtiskiem lēmumiem novērtējuma pilnvērtīga veikšana nav bijusi iespējama gan laika trūkuma dēļ, gan uzskatāma politiskā spiediena rezultātā, kad tika aktualizēta tikai viena lēmuma alternatīva kā politiski iespējama. Izteikumi liecina, ka strukturālo reformu gaitā bieži ietekmes novērtējuma piemērojums ir samazinājies un pieņemti daudzi pārsteidzīgi lēmumi, kuru īstenošana šibrīža rīcībpolitikas ietvaros ir ļoti apgrūtināta.

(...) un saistībā ar šīm te reformām - mēs vienkārši redzam, ka arī mums tā ir viena liela problēma, ka beigās tika.. kaut kas pārmētāts, pārmainīts, salikts kopā, kas tagad nestrādā un nedarbojas un ar ko mums tagad jācīnās... atkal jāliek atpakaļ, faktiski. Dēļ tā, ka mēs nepārdomāti kaut ko ātri realizējam, mēs šobrīd cīnāmies ar sekām.(MD)

Faktiski, tā ir kaut kāda jauna pieredze un labi redzam, kas notiek, ja kaut ko nepārdomāti dara.. faktiski, tad lēmumi tiek pieņemti nepārdomāti, jo mēs vēl varam prognozēt tās sekas, bet ne mēs pieņemam lēmumus. Un par to mums šobrīd atkal nākas meklēt kaut kādas izejas no kaut kādiem instrumentiem...(MD)

Diskusiju dalībnieki norāda arī uz strukturālo reformu ietvaros veikto izmaiņu vājo sasaisti ar budžeta plānojumu.

Par grūtībām: droši vien mērķus un rīcības virzienus izvirzīt tā kā nesagādā grūtības, bet attiecībā uz tiem pasākumiem un to finansējumu, saredzu, ka tur būs diezgan lielas grūtības, jo ir daļa pasākumu, kurus patiešām var īstenot bez finansējuma, bet viena liela daļa, ja mēs tiešām gribam tos mērķus sasniegt tajā vidējā termiņā, tad būtu nepieciešams finansējums un tur mums Finanšu ministrija ir diezgan...noskaņota.(MD)

Jautājumā par strukturālo reformu ietekmi uz novērtējuma procesu, dalās ministriju darbinieku un Valsts kancelejas darbinieku viedoklis. Valsts kancelejas pārstāvji diskusijā pauž viedokli, ka strukturālās reformas ir stiprinājušas pārvaldes kapacitāti un likušas pārskatīt līdzšinējās politikas veidošanas prakses trūkumus.

Nevarētu teikt, ka strukturālā reforma ir radījusi tikai kaut kādu negatīvu.. tas viennozīmīgi ir jāvis paskatīties no kaut kāda cita skatpunkta un novērtēt gan funkcijas, gan principā arī visas realizējamās politikas, ko mēs īstenojam valstī. Tam ir bijis tāds pozitīvs iemesls, kaut gan jāatzīst, ka pie tā ritma, kādā mēs veicām tās strukturālās reformas, nevarētu viennozīmīgi apgalvot, ka tas bija ļoti izplānoti, līdz ar to, es pieļauju, ka pēc kāda izvērtējot strukturālās reformas ietekmi, mēs varētu atrast arī kaut kādus negatīvos aspektus, ko varbūt steigā mēs neesam ņēmuši vērā.(MD)

Kopumā diskusiju dalībnieki atzīst strukturālo reformu nepieciešamību un rezultativitāti – norādot uz ieguvumiem, kas radušies mērķtiecīgi auditējot politikas plānošanas un ieviešanas sistēmas elementu funkcijas, piemēram, iespējām kritiski analizēt visu institūciju darbības lietderību, likvidēt funkciju pārklāšanos u.c. Tomēr, kā būtisks strukturālo reformu īstenojumu pavadošs negatīvs faktors tiek skatīts sasteigtu un vienpusīgi argumentētu lēmumu īpatsvara pieaugums. Informantu pieredze atspoguļo vairākus gadījumus, kad strukturālo reformu gaitā pieņemtie lēmumi nevis racionalizējuši sistēmu, bet radījuši jaunas problēmas, kuru risināšanai būs nepieciešami gan laika, gan finanšu resursi.

Secinājumi

- 1.-4. fokusgrupu diskusijās aktualizētas vairākas problēmu grupas, kuras izpaužas politikas ietekmes novērtējuma procesā:
  - politikas ietekmes normatīvā regulējuma problēmas;
  - problēmas, kuras saistītas ar konkrētiem novērtējuma veidiem;
  - problēmas, kuras rodas no sekmīga novērtējuma priekšnosacījumu trūkuma (cilvēkresursu, finansu resursu, laika resursu);
  - novērtējumam nepieciešamo prasmju un zināšanu trūkums, tai skaitā novērtējumam nepieciešamo datu ieguves problēmas;
  - novērtējuma politiskā konteksta problēmas.
- Problēmu grupas izpausmes ir savstarpēji saistītas, šo problēmu tipoloģija ir skatāma tikai konceptuāli. Praksē tās pārklājas un izpaužas diferencēti dažādās ministrijās.
- Politikas ietekmes novērtējuma normatīvā regulējuma jautājumā informantu viedokļi nav vienoti. Daļa informantu uzskata, ka regulējums šobrīd nav jāmaina, lai stabilizētu novērtējuma īstenošanas praksi esošā regulējuma ietvaros. Savukārt, citi informanti uzskata, ka regulējums jāprecizē attiecībā uz ex-ante īstenojuma kārtību. Vislielākās neskaidrības ir ar sākotnējo ietekmes novērtējumu īstenošanu attīstības plānošanas dokumentos. Izteikumi liecina, ka nav precīzas un vienotas izpratnes par to, ko rakstīt katrā normatīvajos dokumentos paredzētajā novērtējuma sadaļā. (Piemēram, nav skaidrs, kas tiek saprasts ar LR MK noteikumu NR.1178 sadaļu 12.6. piedāvātā risinājuma sākotnējā (ex-ante) ietekmes novērtējuma rezultātus.).
- Attiecībā uz ex-ante novērtējumu visbiežāk aktualizētā problēma ir saistīta ar neizpratni par to, kādā padziļinājuma pakāpē katrā gadījumā īstenot šo novērtējuma veidu. Tas attiecināms, gan uz sākotnējā novērtējuma veikšanu attīstības plānošanas dokumentiem, gan tiesību aktiem. Starpposma novērtējuma tematikā uzmanība pievērsta metodoloģiska rakstura jautājumiem par šī novērtējuma rezultātu pēctecīgu saikni ar plānošanas dokumenta satura izmaiņām. Ex-post novērtējuma tematikā uzmanība pievērsta informatīvo ziņojumu uzraudzības problēmām.
- Viena no visāsāk uztvertajām problēmām, kura saistīta ar politikas ietekmes novērtējuma īstenojumu, ir bieži praksē pastāvoša nepieciešamība - veikt ietekmes novērtējumu ļoti īsā laika periodā.
- Kā politikas ietekmes novērtējuma problēma tiek minēta nepieciešamību pārzināt katra novērtējuma veida specifisko metodoloģiju un atbilstošu zināšanu trūkums. Diskusijās paustais norāda, ka atbildīgajiem darbiniekiem nepieciešamas detalizētākas zināšanas un izpratne par politikas ietekmes novērtējuma normatīvā regulējuma interpretācijām un piemērojamību konkrētos prakses gadījumos, prasme identificēt nepieciešamos datus un to ieguves avotus un metodes, kā arī nodrošināt neatkarīgu novērtējumu.
- Par būtiskākajām politiskā konteksta izraisītajām problēmām, uzskatāmas situācijas mainība sabiedrībā un varas disonanse starp t.s. "spēka" ministrijām un citām ministrijām. Kā būtisks apgrūtinājums pēctecīgai un loģiskai ietekmes novērtējuma veikšanai un politikas plānošanas procesam kopumā minēts t.s. politiskais spiediens, kad politiskais lēmējs – gan institucionālā, gan individuālā izteiksmē „pasūta” plānošanas dokumentu vai tiesību akta izmaiņas, kurām nav racionālas argumentācijas.

- Strukturālo reformu saikne ar politikas ietekmes novērtējuma sistēmas funkcionēšanu diskusijās tiek skatīta amivalenti – kā tāda, kas satur vienlaicīgi gan pozitīvus, gan negatīvus efektus. No vienas puses tiek norādīts uz sistēmas un institūciju efektivitātes pārvērtēšanas iespējām, kur teorētiski palielinās novērtējuma loma, no otras – uz reformu laikā pieņemtiem, sasteigtiem, neargumentētiem un praksē grūti īstenojamiem lēmumiem, kurus laika trūkuma un politiskā spiediena rezultātā nav bijis iespējams izvērtēt un, kurus, visticamāk, nāksies pārskatīt.

4. Politikas dokumentu analīze. Kopsavilkums

Pētījuma gaitā tika analizēti 20 ministriju un 5 pašvaldības politikas dokumenti, kā arī 20 ministriju informatīvie ziņojumi.³ Dokumentu analīze kalpoja kā papildinošs sekundāro datu avots, lai iegūtu priekšstatu par ministriju praktisko darbību, izmantojot IA metodes politikas plānošanas procesā. Iespēju robežās tika izvēlēti tādi politikas dokumenti, kuriem darba gaitā ir veikts gan ex-ante, gan ex-post ietekmes izvērtējums, jo tādējādi iespējams gūt priekšstatu par izvēlēto rīcības virzienu atbilstību politikas plānotā mērķa sasniegšanai un ex-ante veiktā ietekmes izvērtējuma ticamību.

Pamatnostādņu, programmu, koncepciju, kā arī informatīvo ziņojumu izvērtēšanas kritēriji pievienoti **Pielikumā Nr.5**. Tika analizēti politikas dokumentu pēctecība, izvērtējuma datu pielietojamība situācijas aprakstā un problēmu formulējumā, ietekmes izvērtējuma elementu iekļaušana dokumentā, veiktā ietekmes izvērtējuma atbilstība “labam” ietekmes izvērtējumam. Tabula ar analīzes rezultātu apkopojumu ir iekļauta **Pielikumā Nr.6**. Pārskatāmības nolūku dēļ tabulā ir iekļauti kritēriju kārtas numuri, kādi tiek lietoti Pielikumā Nr. 5.

Tālāk tekstā sniegts īss katra analizētā politikas dokumenta raksturojums, apkopojot tos ministriju griezumā. Nodaļas beigās apkopoti secinājumi par ministriju izstrādāto vispārējo dokumentu kvalitāti.

4.1. Ekonomikas ministrija

Ministrijai ir raksturīgs liels izstrādāto politikas dokumentu apjoms, kas, no vienas puses, norāda ministriju darbinieku vēlmi strukturēt politikas dokumentu hierarhiju, bet no otras puses, rada haosu starp tajos minētajiem darbības virzieniem, kā arī uzdevumu savstarpēju dublēšanos vairākos dokumentos vienlaicīgi. Politikas dokumentu izstrāde, situācijas apraksts un problēmu formulējums galvenokārt tiek balstīts uz ārējiem pētījumiem, kas dažādās ekonomikas jomās tiek veikti regulāri, ir publiski pieejami un augstas kvalitātes. Kā labs piemērs politikas ietekmes analīzei no visu iesaistīto pušu viedokļa ir minama *Koncepcija par efektīva patērētāju tiesības aizsardzības mehānisma izveidi nebanku kreditēšanas jomā*.

Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2010. – 2016. gadam.

Pamatnostādnes ir izstrādātas, par pamatu ņemot situācijas izpēti, kas aprakstīta Ekonomikas ministrijas pasūtītajā ārējā pētījumā „Par Latvijas uzņēmumu prioritātēm un galvenajām problēmām

³ Projekta darba grupas 2011.gada 13.aprīļa sanāksmē (protokols Nr.1, 2011.gada 13.aprīlis) tika saskaņots ar Pasūtītāju, ka Valsts Kancelejas izstrādāto dokumentu vietā lietderīgāk būtu papildus analizēt ministriju izstrādātos politikas dokumentus, tādējādi kopskaitā veicot 20 ministriju izstrādāto un 5 pašvaldības politikas dokumentu analīzi

ārējā ekonomiskajā darbībā, eksporta veicināšanu un ārējās konkurētspējas paaugstināšanu” un Latvijas Bankas pētījumos „Latvijas preču eksporta attīstības izvērtējums: tirgus daļas analīze” un „Eksporta strukturālā transformācija preču telpas modelī”.

Iepriekšējos pētījumos izteiktā informācija situācijas aprakstā ir ņemta vērā daļēji. Tā, piemēram, analizējot pašreizējo situāciju, vērā tiek ņemti iepriekš veikto pētījumu atzinumi par eksporta preču īpatsvaram. Tajā pat laikā, aprakstos ārvalstu tiešo investīciju apjomu, netiek atspoguļots pētnieku viedoklis, ka tas galvenokārt pieaug neperspektīvās nozarēs.

Dokumenta sastādītāju izpratni par politiskajām prioritātēm var vērtēt kā apmierinošu, jo politikas mērķu definējums, salīdzinājumā ar situācijas aprakstu, ir vispārīgs un nepilnīgs. Problēmas ar pamatnostādņu palīdzību tiek piedāvāts risināt tikai daļēji. Tā, piemēram, iepriekšminētajos pētījumos kā nozīmīgs pastāvošās sistēmas trūkums tiek pieminēta funkciju dublēšanas starp eksporta veicināšanas institūcijām, kas būtu apskatāma kā iespēja samazināt valsts budžeta izdevumus mērķa īstenošanai. Eksporta veicināšanas institucionālās struktūras optimizācija pamatnostādņēs gan tiek pieminēta kā potenciāls uzdevums, taču netiek detalizēti atspoguļota turpmākajā rīcības plānā. Tajā pat laikā uz apgalvojumu pamata kā viens no uzdevumiem tiek izvirzīts līguma ar Ukrainu parakstīšana un eksporta kredītu attīstība, kas iepriekšējos gados nav guvusi pietiekamu valsts atbalstu.

Izmantojamās informācijas pieejamība ir laba, visi iepriekšēji pētījumi, uz kuriem balstītas pamatnostādnes, atrodami internetā. Pētījumu kvalitāte ir laba, jo tie balstīti uz ticamiem datu avotiem un situācijai atbilstošām datu analīzes metodēm (aptaujām, ekonometriskām metodēm).

Rezultatīvo rādītāju definējums nav pamatots. Pamatnostādņēs nav norādīts, uz kādiem principiem ir veikta makroietekmes rezultātu prognoze, kādi datu avoti ņemti vērā un kāda ir prognozēšanas metode. Darbības rezultāti šajā dokumentā nav pieminēti, bet gan norādīta atsauce uz Ekonomikas ministrijas darbības stratēģiju, kas 2010. – 1012. gadam nav aktualizēta.

Analizējot pamatnostādņu finansiālo ietekmi, tiek aprakstīts gan valsts budžeta, gan struktūrfondu finansējums, taču nav veikts kopsavilkums par pašreiz pieejamo finanšu līdzekļu apjomu.

Pamatnostādnes, kurām būtu bijis jābūt kā sākumdokumentam pārējai normatīvajai bāzei, ir izstrādātas vēlāk. Tās veidotas, balstoties uz jau iepriekš apstiprinātajām programmām, plāniem, likumiem un MK noteikumiem. Tās vairāk kalpo kā formāls pasākums ar mērķi nodrošināt politikas dokumentu hierarhiālo secību, izpildot normatīvajos aktos noteiktās prasības. Pamatnostādnes pēc būtības nav vērtējamas kā dokuments tālāko normatīvo aktu izstrādei, drīzāk gan kā kopsavilkums esošajai normatīvajai bāzei šajā jomā.

Pamatnostādņu tekstuālā skaidrība ir viduvēja, vērojama stilu un detalizācijas pakāpes dažādība. Darbības virzieni nav izskaidroti, jo notiek tālāka virzība caur programmu.

Atskaitīšanās par pamatnostādņēs doto uzdevumu izpildi notiek programmu un plānu līmenī. Pie atskaitīšanās kārtības minēts “Ekonomikas ministrija katru gadu, sākot ar 2011. gadu, līdz attiecīgā gada 15. februārim iesniedz MK informatīvo ziņojumu par Plāna pasākumu un Pamatnostādņu politikas rezultatīvo rādītāju izpildi”, taču šāds ziņojums pētījuma veikšanas laikā politikas dokumentu datu bāzē netika atrasts.

Komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programma 2007.-2013. gadam

Programma tika izstrādāta ar mērķi panākt vienotu koordināciju konkurētspējas veicināšanā, apvienojot Nacionālās inovāciju programmas 2003.-2006.gadam, Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības programmas 2004.-2006.gadam un Latvijas rūpniecības attīstības pamatnostādņu ietvaros minētos uzdevumus.

Programmas izstrādes pamatojums ir formāls, balstīties uz vairākos ES un Latvijas politikas dokumentos pieminētajām prioritātēm. Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2010. – 2016. gadam sarakstā netiek pieminētas, jo tās tika izstrādātas vēlāk.

Situācijas analizē pieminētie datu avoti pārsvarā ir publiski pieejami. Situācija mazo un vidējo komersantu jomā ir aprakstīta detalizēti, pieminot iepriekš izstrādāto politikas dokumentu pēctecību šajā programmā. Turpretī, situācijas apraksts inovāciju un rūpniecības jomā tikai daļēji atbilst vēlāk uzskaitītajām problēmām, kuras sīkāk vispār netiek aprakstītas. Liekas, ka dokumenta sastādītājs ir noguris no garajiem problēmu aprakstiem pirmajā darbības virzienā.

Galvenie rīcības virzieni programmas pielikumā nav saskaņoti ar programmas tekstā minētajiem uzdevumiem, ir vērojama strukturāla nesakārtotība politikas mērķu, apakšmērķu, rīcības virzienu, uzdevumu un darbības rezultātu definējumos.

Nav zināmi politikas rezultātu prognozei izmantotie datu avoti un metodes. Darbības rezultāti ir atbilstoši veicamajiem uzdevumiem, taču nav kvantificēti. Programmā rīcības virzienu ietekme netiek analizēta. Pasākumu plānā ir ietverta katras darbības finansiālā ietekme turpmākajiem trijiem gadiem, taču līdzekļu izlietojums sīkāk nav pamatots.

Informatīvais ziņojums par Komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmas izpildi 2009. gadā

Informatīvais ziņojums ir veidots, balstoties uz programmā doto uzdevumu. Situācija tiek aprakstīta, izmantojot ārējo pētnieku veiktos, publiski pieejamos pētījumus. Dokumentā nav norādes par to, cik lielā mērā veiktie pasākumi ir atrisinājuši problēmas konkrētajās jomās.

Šis politikas dokuments nesatur nekādus ietekmes novērtējuma elementus, bet gan formālu atskaitīšanos par programmā minētajiem darbības virzieniem. Atskaitīšanās par programmas darbības rezultātiem ir strukturēta atbilstoši programmā izvirzītajiem uzdevumiem un raksturota ar kvantitatīviem rezultativajiem rādītājiem. Informatīvajā ziņojumā netiek analizēti programmā pieminētie politikas rezultāti.

Atskaitīšanās ir regulāra un atbilstoši termiņam, izņemot 2009. gadu. Programmas uzdevumu izpildei ir vērojama pēctecība, tā, piemēram, veikto pētījumu rekomendācijas tiek iestrādātas kā priekšlikumi Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas plānā. Informatīvajam ziņojumam, savukārt, ir tikai informējoša, formāla, nevis politikas ietekmes novērtējuma vērtība.

Koncepcija par mikrouzņēmumu atbalsta pasākumiem

Problēmaprakstā izmantotie datu avoti koncepcijā nav identificēti. Darbības virzienu formulējums izvirzīts uz apgalvojumu pamata.

Status quo ietekmes analīze ir balstīta uz izteiktu apgalvojumu pamata, nesniedzot nekādus pamatdatus laika posmā, kad koncepcija tika izstrādāta. Pirmās trīs koncepcijas daļas: problēmas formulējums, koncepcijas mērķis un prognoze par sekām, ja problēma netiks risināta, ir izstrādātas formāli.

Pēc būtības apskatītais politikas dokuments nav koncepcija, jo tā vietā, lai pieņemtu lēmumu par savstarpēji izslēdzošu alternatīvu apstiprināšanu, tā izvirza vairākus darbības virzienus, kas jāīsteno vienlaikus.

Koncepcija uzskatāmi parāda tendenci, kas raksturīga Ekonomikas ministrijas iepriekš analizētajos materiālos: politikas dokumentā norādīt darbības virzienu, kas jau tiek realizēts ar izstrādāta normatīvā akta palīdzību, vai arī par uzdevumu izvirzīt veikt izmaiņas kādā citā politikas dokumentā.

Kopumā dokuments rada sadrumstalotības iespaidu. Izteiktajiem apgalvojumiem un uzdevumu formulējumiem nav dots pamatojums. Vērojama uzdevumu pārklāšanās ar komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmu, piemēram par biznesa inkubatoru veidošanu. Tiek piedāvātas darbības shēmas, kas sīkāk netiek analizētas, radot iespaidu, ka viss jau ir nolemts krietnu brīdi pirms koncepcijas iesniegšanas Ministru kabinetā.

Lai gan koncepcija satur piedāvāto rīcības virzienu pozitīvo un negatīvo iezīmju aprakstu, tas ir veikts apgalvojumu formā. Dokuments satur aptuvenu finansiālās ietekmes analīzi atbilstoši katram uzdevumam ar norādi, ka detalizētāks vērtējums tiks veikts normatīvo aktu izstrādes laikā.

Koncepcija nesatur ne politikas, ne arī darbības rezultātus. Tās nepietiekamo izstrādes pakāpi parāda arī katru gadu veiktie grozījumi ar to saistītajos MK rīkojumos.

4.2. Finanšu ministrija

Finanšu ministrijai ir raksturīgs liels izstrādāto informatīvo ziņojumu apjoms, kas daļēji saistīts ar ministrijas darba specifiku un vadošo lomu budžeta veidošanas procesā, kā arī ES finansējuma apguves administrēšanā. Finanšu ministrijas izstrādātie politikas dokumenti skar aktuālas tēmas, taču tajos trūkst iepriekšējo izvērtējumu bāzes. Aplūkojot Finanšu ministrijas pēdējā laikā pasūtītos pētījumus, uzsvars tiek likts uz Struktūrfondu līdzekļu efektivitātes izvērtējumu, atstājot novārtā sociālekonomisko ietekmes novērtējumu, kas rodas strukturālo reformu un izdevumu griešanas rezultātā.

Mikrokredītu piešķiršanas programma un informatīvie ziņojumi

Lai gūtu priekšstatu par to, cik lielā mērā ir izmantota politikas ietekmes analīze tik jūtīgam un aktuālam jautājumam kā mikrokredītu izsniegšana, kopumā tika analizēta gan programma, gan arī divi informatīvie ziņojumi.

Mikrokredītu piešķiršanas programmā noteiktajiem apakšmērķiem programmas izstrādes laikā bija jāpiemēro politikas un darbības rezultāti atbilstoši izvirzītajām darbības jomām. Kā makroietekmes rezultāti varētu kalpot nodarbinātības, dzīves līmeņa pieauguma izmaiņas programmas īstenošanas laikā, bet kā politikas rezultāti – komercdarbības un ģimenes biznesa pieaugums, jaunradīto darbavietu skaits, lauku iedzīvotāju ienākuma izmaiņas u.c., darbības rezultātus, savukārt, identificējot kā aktivitāšu rezultātā iegūto produktu.

Tā kā programmā iztrūka rezultatīvo rādītāju definējuma un jebkāda sociāli ekonomiskās ietekmes izvērtējuma, informatīvie ziņojumi šos elementus nesatur. Tos var vērtēt kā finanšu atskaiti par izlietotajiem resursiem. 2009. un 2010. gada informatīvie ziņojumi satur identiskus programmas realizācijas aprakstus, kas liecina par formālu attieksmi pret programmas ieviešanas novērtēšanas procedūru no ministrijas puses. Programmā izvirzītais mērķis uzlabot mikrokredītu pieejamību lauku reģionos tika atcelts, līdz ar to būtiski mainot programmas virzību. Tā, piemēram, Rēzeknē, kur bezdarba līmenis ir visaugstākais, līdz 2010. gada 1. oktobrim tika piešķirts 1 kredīts, kamēr Rīgas

reģionā, kur bezdarba līmenis ir daudz zemāks – 25 kredīti. Protams, ka šādiem rezultātiem var būt daudzi iemesli (uzņēmēju pasivitāte iesniegt pieteikumus), taču politikas ieviešanai būtu jāplāno papildus pasākumi mikrokredītu novirzīšanai iecerētajā virzienā, kā arī politikas ieviešanas procesa novērtējums.

Informatīvajā ziņojumā trūkst mikrokredītu efektivitātes izvērtējuma. Iespējams, ka tāds tiks veikts programmas beigu posmā, taču programmas un informatīvo ziņojumu dokumentos par to nav sniegtas norādes. Pēc minētajiem datiem, 35.3% mikrokredītu tiek novirzīti mazumtirdzniecības attīstībai, kas pie pašreizējās ekonomiskās krīzes un samazināta preču pieprasījuma iedzīvotāju neliekas ilgspējīga, tāpēc jo īpaši uzraugāma joma.

Sociālās drošības tīkla stratēģija

Stratēģija ir pieņemta, lai novērstu ekonomiskās krīzes un strukturālo reformu radīto negatīvo sociālo ietekmi, izstrādājot ārkārtas drošības pasākumu kopumu. Problēmas apraksts ir pamatots ar faktiem, lai gan datu avoti norādīti daļēji. Situācijas apraksts mijas ar uzdevumu un paveikto darbu uzskaitījumu, tādēļ grūti sekot stratēģijas struktūrai. Lai gan stratēģijas darbības virzienu nepieciešamība ir pietiekami pamatota, tajā iztrūkst sociālās ietekmes izvērtēšanas, jo uzsvars tiek likts uz nepieciešamā finansējuma pieprasījumu. Kāpēc tiek pieprasīti tieši tādi finanšu apjomi, dokumentā nav izskaidrots.

Sociālās drošības tīkla stratēģijā nav izvirzīti politikas un darbības rezultāti, pēc savas struktūras neatbilstot nevienam no politikas plānošanas dokumentu veidiem. Izvērtējot dokumenta politikas ietekmes novērtējuma kvalitāti var secināt, ka pietiekami detalizēti ir izvēsta tikai ietekme normatīvajā un finanšu jomā. Tā kā stratēģija ir strukturēta atbilstoši šīm galvenajām prioritātēm, arī turpmākā atskaitīšanās, kas regulāri tiek plānota un notiek atbilstoši termiņiem, tiek vērsta šajos virzienos.

Tā kā stratēģijā detalizētāk nav pamatots finanšu pieprasījums katram darbības virzienam, grūti spriest par finansējuma samērojamību ar sasniedzamo rezultātu, taču dažas izdevumu pozīcijas šķiet pārāk augstas. Tā, piemēram, līdzekļu zaudējumu kompensēšanai sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējiem par valsts noteiktajiem braukšanas maksas atvieglojumiem sabiedriskajā transportā šķiet nesamērojami ar mērķa grupu, kurai šis atvieglojums tiek piemērots. Līdzekļu nepieciešamības pamatošanai iztrūkst mērķa grupas apjoma un braucienu skaita analīze, ko šajā gadījumā nosacīti varētu dēvēt par politikas izmaksu/ieguvumu analīzi. Šāda pieeja būtu jāpiemēro katram rīcības virzienam

Kā pozitīva iezīme sociālās drošības stratēģijas tapšanā ir jāatzīmē starpministriju sadarbība un tās koordinācija horizontālu jautājumu risināšanā, kas politikas veidotājiem un budžeta sastādītājiem vienmēr ir izaicinājums. Tālāk apskatītos informatīvos ziņojumus ir sagatavojusi šī procesa koordinatore RAPLM.

Informatīvie ziņojumi par Sociālās drošības tīkla stratēģijas ieviešanas gaitu

Starpziņojumos (par izpildi 2009. gada oktobrī un novembrī) galvenais uzsvars tiek likts uz paveikto normatīvā regulējuma sakārtošanā un finanšu izlietojumā atbilstoši noteiktajai kārtībai. Sociālā pabalstu ietekme uz trūcīgo iedzīvotāju grupām netiek pētīta. Ziņojumā par stratēģijas ieviešanas gaitu 2009. gadā jau parādās paveikto darbu analīze ilgākā laika posmā, tāpēc ir iespējams atskaitīties arī par rezultatīvajiem rādītājiem katrā jomā. Tā kā stratēģijas, kā arī informatīvo ziņojumu sagatavošanā ir iesaistītas vairākas ministrijas, rezultatīvo rādītāju atspoguļojums darbības virzieniem ir dažādas kvalitātes.

Gan kvalitatīvo, gan kvantitatīvo rādītāju apraksts ir atrodams Labklājības ministrijas veidotajā ziņojuma daļā.

Informatīvais ziņojums satur plašu pārskatu par veiktajiem pasākumiem sabiedrības informēšanā, kā arī detalizētu finanšu izlietojumu pārskatu atbilstoši programmas izvirzītajiem mērķiem.

Viens no šajos informatīvajos ziņojumos iekļautajiem politikas ietekmes elementiem, ko reti var atrast citos šāda veida dokumentos, ir risku un to novēršanas apraksts izvirzītajam darbības virzienam.

Informatīvajā ziņojumā vairumam darbības virzienu ir sniegts arī stratēģijas ieviešanas procesa apraksts.

Informatīvais ziņojums par sociālās drošības tīkla stratēģijas ieviešanas gaitu 2010. gada 1. ceturksnī patīkami atšķiras no iepriekšējiem ziņojumiem ar detalizētu procesa aprakstu katrai no darbības jomām, identificētajiem riskiem un to novēršanas pasākumiem, pārskatāmu izlietotā finansējuma atspoguļojumu, kā arī prognozēto un aktuālo darbības rezultātu kopsavilkumu. Arī pārējie 2010. gada ceturkšņu ziņojumi ir veidoti pēc tādas pašas struktūras

Sociālās drošības tīkla stratēģijas ieviešanas uzraudzības procesu kopumā var vērtēt kā uz kvalitāti progresējošu, jo regulārajā atskaitīšanās procesā tiek salīdzināts gan finansējuma, gan rezultātīvo rādītāju sasniegšanas līmenis attiecībā pret plānoto. Nodarbinātības valsts aģentūras filiāļu koordinējošie eksperti regulāri veic bezdarbnieku aptaujas, lai iegūtu kvalitatīvus darbības rezultātu indikatorus. Vērojama arī tendence ņemt vērā iepriekšējā posmā atklātos trūkumus un mainīt rīcības plānus.

Nodokļu un nodevu sistēmas attīstības pamatnostādņu projekts

Pamatnostādnes raksturo detalizēts situācijas skaidrojums, kas balstās uz apjomīgas datu kopas izmantošanu. Dokumenta tekstā ir atsauce tikai uz dažiem datu avotiem, līdz ar to pieņemot, ka vairums apgalvojumu izteikts, balstoties uz Finanšu ministrijas apkopoto datu analīzi. Izmantotās metodes dokumentā nav aprakstītas.

Situācijas aprakstā iztrūkst iedzīvotāju ienākuma nodokļa regresivitātes analīze iepriekš pieņemtajiem lēmumiem samazināt neapliekamo minimumu, kas radījis nozīmīgu negatīvu sociālo ietekmi. Pietrūkst arī analīzes, cik lielā mērā uzņēmumu ienākuma nodokļa samazinājums palielināja investīciju apjomus un nodokļu ieņēmumus, kā arī datu par ēnu ekonomikas pieaugumu un uzņēmējdarbības pārceļšanu uz citām valstīm.

Sīkāk pamatnostādņu problēmas aprakstā būtu jāapskata Latvijas tendence uzlikt ievērojamu nodokļu slogu uz patēriņu, tādējādi saasinot sociālās problēmas trūcīgo iedzīvotāju vidū. Tajā pat laikā nekustamā īpašuma nodokļu slogs ir labvēlīgs turīgākajām iedzīvotāju grupām. Teorētiski ir skarts horizontālais un vertikālais taisnīguma princips, taču Latvijas situācijai pamatnostādņu projektā tas nav ticis piemērots.

Nodokļu attīstības pamatnostādnes būtu īstā vieta, kur detalizēti apskatīt iepriekšējo gadu kļūdas lēmumu pieņemšanā, noteikt valsts prioritātes un primārās iedzīvotāju atbalsta grupas nodokļu politikā, kā arī piedāvāt līdzsvarotu izmaksu ieguvumu analīzi sabiedrībai kopumā. Nodokļu politika ir ļoti nozīmīga valsts politikas sastāvdaļa, kurā ir iesaistīti visi sabiedrības locekļi un kuras ieviešanā vienmēr būs zaudētāji. Pamatnostādnes vajadzētu iesākt diskusiju par to, kas Latvijas ekonomiskajā situācijā patlaban būtu vismazāk sāpīgais risinājums: pēc iespējas efektīvāki vai taisnīgāki nodokļi, kas, kā zināms no teorijas, nevar būt vienādā mērā sasniedzami mērķi.

Ņemot vērā iepriekš teikto, pētnieki situācijas un problēmaprakstu vērtē kā nepilnīgu, lai arī tas satur daudz datu un paskaidrojumu.

Politikas rezultāti ir definēti atbilstoši izvirzītajiem politikas mērķiem un noformēti atbilstoši normatīvo aktu prasībām. Darbības rezultāti netiek apskatīti.

Kaut gan ietekmes novērtējums veikts visiem rīcības virzieniem, tas ir ļoti vispārīgs un koncentrēts galvenokārt uz fiskālo ietekmi. Ietekmes novērtējums ir veikts uz apgalvojumu pamata, kuri ir strīdīgi. Tā, piemēram, pamatnostādnēs ir apgalvots, ka «tautsaimniecību kopumā būtiski neietekmēs PVN samazināto likmju atcelšana:

- medikamentu piegādēm;...
- zīdaiņiem paredzēto specializēto produktu piegādēm;
- siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem;
- elektroenerģijas piegādēm iedzīvotājiem;
- dabasgāzes piegādēm iedzīvotājiem»

Nepārlicina arī apgalvojums, ka negatīvu ietekmi «varētu» atstāt samazinātās PVN likmes atcelšana mācību grāmatām un sabiedriskajam transportam. Pētnieki piekrīt politikas veidotājiem par apgalvojumu, ka «samazinot PVN likmes, parasti tam neseko attiecīgo preču vai pakalpojumu cenu samazināšanās, jo uzņēmēji izmanto iespēju palielināt savu peļņas daļu», taču piebilst, ka pamatnostādnes piedāvā pretēju alternatīvu – samazinātās PVN likmes *atceļt*. Tas nozīmē, ka atceļot samazinātās PVN likmes, tam sekos attiecīgo preču vai pakalpojumu cenu paaugstināšanās, jo uzņēmēji izmantos visas iespējas, lai peļņas daļu samazinātu pēc iespējas mazāk.

Nodokļu pamatnostādnes tiek veidotas papildus jau notiekošajiem grozījumiem pastāvošajā likumdošanā, (piemēram, azartspēļu nodoklis un likme) un tikai daļēji kalpo kā pamata politikas dokuments nodokļu likumdošanas bāzei. Pozitīva iezīme ir skaidrs turpmākās rīcības plānojums un atbildības sadalījums starp ministrijām, kā arī regulāri iepļānota atskaitīšanās par padarīto.

4.3. Iekšlietu ministrija

Iekšlietu ministrijai nav raksturīgs liels izstrādāto politikas dokumentu apjoms, taču tā ir ļoti organizēta atskaišu un ziņojumu iesniegšanā. Dokumentu kvalitāte ir dažāda, kas uzlabojusies ap 2009. gadu, pievēršoties mērāmu rezultātu identificēšanai un novērtējumu rezultātu izmantošanai politikas plānošanā.

Informatīvais ziņojums par „Narkotisko un psihotropo vielu atkarības un izplatības ierobežošanas un kontroles valsts programmas 2005.–2008.gadam” īstenošanu

Informatīvais ziņojums ir visaptverošs programmas novērtējums, kurš veikts, balstoties uz dažādiem datu avotiem, iepriekš veiktajiem ārējiem pētījumiem un valsts pārvaldes iestāžu iekšējiem pētījumiem. Novērtējuma laikā notikusi arī sabiedriskā apspriešana par programmas izpildi. Šis dokuments pamatā atbilst laba ex-post programmas novērtējuma prasībām. Izmantotajiem datiem vienmēr norādīti datu avoti, īsumā aprakstīta pētījumu metodoloģija un iegūtie rezultāti.

Informatīvajā ziņojumā sniegts plašs pašreizējās situācijas apraksts, kas netieši raksturo programmas rezultātu sasniegšanas pakāpi. Turpmākajās sadaļās analizēti programmas darbības virzieni, norādot iemeslus, kas traucēja to izpildi. Šis dokuments ir minams kā pozitīvs piemērs, kas ietekmējis turpmākajos gados izstrādātā politikas dokumenta kvalitāti.

Narkotisko un psihotropo vielu un to atkarības izplatības ierobežošanas un kontroles pamatnostādnes 2010.-2016.gadam

Pamatnostādņu izstrādē vērojama pēctecība, ņemot vērā informatīvajā ziņojumā par „Narkotisko un psihotropo vielu atkarības un izplatības ierobežošanas un kontroles valsts programmas 2005. – 2008.gadam” īstenošanu izteiktās rekomendācijas. Izstrādātais politikas dokuments balstās uz iesaistīto institūciju savstarpējo sadarbību un iekšējos pētījumu iegūtajiem datiem.

Problēmu formulējums mijas ar situācijas aprakstu, ir pārāk plašs un tāpēc grūti uztverams. Kaut arī darbības virzienu apraksts ir pārāk detalizēts un atgādina plāna struktūru, citreiz iztrūkst darbības izvērsuma kādā būtiskā virzienā. Tā, piemēram, problēmu aprakstā tiek minēts, ka līdz šim nevienas programmas ieviešana nav devusi rezultātus narkotiku lietošanas apkarošanai ieslodzījumu vietās, sīkāk neanalizējot iemeslu, kāpēc tas tā noticis, bet gan plānojot jauna politikas dokumenta izstrādi par šo tēmu.

Ierosināto darbības virzienu sākotnējais sociālās ietekmes novērtējums ir veikts aprakstošā apgalvojumu formā, nebalstoties uz kvantitatīviem vai kvalitatīviem datu izvērtējumiem. Fiskālā ietekme ir analizēta atbilstoši katram darbības virzienam un institūcijai. Pamatnostādņu veidotāji uzsvēruši darbības virzienu savstarpējo mijiedarbību un norādījuši, ka politikas reālo ietekmi uz problēmas risinājumu varēs novērtēt tikai pamatnostādņu ex-post izvērtēšanā.

Pamatnostādņēs ir veiksmīgi aprakstīti politikas un darbības rezultāti. Atrodami gan kvantitatīvie, gan arī kvalitatīvie rezultātīvie rādītāji, kas, regulāri mērīti, atspoguļos politikas ieviešanas sekmīgumu.

Kopumā vērtējot, pamatnostādņu galvenā pozitīvā iezīme ir datu bāzēs apkopoto indikatoru izlietojums rezultātīvo rādītāju noteikšanā, kā arī sīks iesaistīto institūciju darba uzdevumu, finansējuma un laika plānojums. Negatīvā iezīme ir pārāk detalizēts darbības virzienu un uzdevumu izvērsums, kas vairāk raksturīgs plāniem.

Organizētās noziedzības novēršanas, apkarošanas un samazināšanas valsts programma 2006.-2010.gadam

Programmas sasaiste ar citiem politikas dokumentiem ir pieminēta formāli, īpaši neiedziļinoties jomu aprakstos. Formāla pieeja vērojama arī programmas mērķu un apakšmērķu formulējumā, jo tie tiek identificēti, neanalizējot pašreizējo situāciju un neidentificējot problēmas. Mērķi un turpmākie uzdevumi vienkārši tiek formulēti, balstoties uz darbinieku iepriekšējo pieredzi citu politiku ieviešanā, kas, uz noklusēšanas principa pamata, pēc viņu domām, būtu jāsaprot arī parējiem programmas lasītājiem un ieviesējiem.

Interesanta pieeja veidojama dokumenta struktūrā. Īss situācijas izklāsts un daži dati minēti tikai programmas kopsavilkumā, kas parasti vairumā gadījumu ir dokumenta teksta kopsavilkums, nevis atsevišķi veidots paziņojums. Izskatās, ka programmas sastādītāji sapratuši politiķu tendenci lasīt tikai politikas dokumentu kopsavilkumus, tāpēc piestrādājuši tieši pie šīs dokumenta daļas.

Programmas rezultāti un rezultātīvie rādītāji ir formulēti tendenču veidā, tiem nav kvantitatīvu vai kvalitatīvu iezīmju. Tā kā programma nesatur situācijas aprakstu, nav iespējams noteikt šo rādītāju pašreizējo vērtību un līdz ar to arī nākotnē izmērīt programmas ieviešanas sekmīgumu.

Programma satur vienīgi fiskālo ietekmes novērtējumu uz valsts budžetu uzdevumu griezumā. Veidojot jaunu politikas dokumentu organizētās noziedzības apkarošanas jomā, būtu nepieciešams izvērtēt esošās institucionālās struktūras un procesa efektivitāti, kā arī paredzēt, kāda būs politikas

ieviešanas sociālā un makroekonomiskā ietekme. Dot novērtējumu, vai pieprasītais finansējums ir atbilstošs problēmas risinājumam nav iespējams bez padziļinātas pastāvošās institucionālās struktūras analīzes, kas minēts kā viens no bremsējošiem faktoriem sekmīgas programmas ieviešanā.

Informatīvais ziņojums „Par Organizētās noziedzības novēršanas, apkarošanas un samazināšanas valsts programmas 2006. - 2010.gadam” īstenošanu

Informatīvais ziņojums situācijas raksturojumu sniedz tendenču veidā, bez datu pamatojuma. Lasot apgalvojumu, ka tendences dažādās jomās nav mainījušās, rodas jautājums par ieviestās programmas lietderību un jautājumiem, kurus tās ieviešana ir spējusi atrisināt. Ikgadējās draudu riska analīzes un pētījumi par organizētās noziedzības izpausmēm ir minēti noziedzības apkarošanas programmas uzdevumu sarakstā. Tā kā starpziņojumos tiek uzsvērts, ka šie uzdevumi tiek pildīti, ministrijai vajadzētu izmantot iegūtos datus situācijas un problēmu aprakstos, veidojot noslēguma ziņojumu par programmas izpildes gaitu.

Salīdzinājumā ar starpziņojumiem, šajā dokumentā programmas sasniegtie rezultāti tiek analizēti plašākā kontekstā un atspoguļoti ar grafiku un tabulu palīdzību. Izmantotie datu avoti ir identificēti, bet ne vienmēr publiski pieejami.

Kā galvenais iemesls programmā minēto uzdevumu neizpildīšanai ir minēts finansējuma trūkums, sevišķi 2007., 2008. un 2009. gada starpziņojumos. Tie pārsvarā apraksta aktivitātes, nesasaistot tās kopā ar programmas mērķa sasniegšanas pakāpi un darbības ietekmi plašākā mērogā. Starpziņojumos vairākkārt minētas funkciju dublēšanās un līdzekļu nelietderīga izlietošana, taču sīkāka analīze par problēmas būtību informatīvajos ziņojumos netiek sniegta.

Pamatojoties uz informatīvajā ziņojumā veikto politikas dokumentu analīzi tiek secināts, ka nav nepieciešams veidot atsevišķu organizētās noziedzības apkarošanas programmu, jo tās uzdevumi ir iekļauti citos politikas dokumentos. To var vērtēt kā soli uz institucionālās struktūras vienkāršošanu un administratīvo izmaksu samazināšanu, pildot konkrēto uzdevumu jau pastāvošajā politikas dokumentu ietvarā.

4.4. Izglītības un zinātnes ministrija

Izglītības un zinātnes ministrija ir izstrādājusi pamatnostādnes katrā no tās kompetencē esošajām jomām. To nav daudz, taču pārsvarā tās ir tēmu visaptverošas kā arī nodrošinājusi regulāru atskaitīšanos par pamatnostādņu izpildi. Konceptiju un programmu izstrādāšana vairāk bija raksturīga laika posmam līdz 2009. gadam. Vēlākajā laikā ministrija pārsvarā Ministru kabinetā ir iesniegusi informatīvos ziņojumus par iepriekš pieņemto politikas dokumentu izpildi, kā arī situācijas raksturojumus.

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013. gadam

Dokumentam ir izveidots pārskatāms situācijas apraksts un sasaiste ar izglītības attīstības koncepcijas izvērtēšanu. Balstīts uz dažādu identificētu datu avotu apgalvojumiem, tas iezīmē problēmas, kuru risināšanai nepieciešamas jaunradītās izglītības attīstības pamatnostādnes.

Pamatnostādnēs atrodami ietekmes izvērtējuma elementi, taču tas ir saistīts nevis ar paredzētajiem darbības virzieniem, bet gan ar iepriekšējās koncepcijas darbības izvērtēšanu. Tā kā pamatnostādnes

**„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums**

uzskatāms kā turpinājums iepriekš realizētajai izglītības attīstības koncepcijai, šāda veida pieeja šajā gadījumā ir atzīstama par pietiekamu.

Rezultatīvo rādītāju sadaļa ir pakārtota atbilstoši izvīzītajiem uzdevumiem un rezultatīvo rādītāju izteikšana kvantitatīvās vienībās netieši norāda politikas ieviešanas ietekmi uz problēmrisinājumiem.

Detalizēti ir izvērtēta politikas fiskālā ietekme, atsevišķi izdalot gan iepriekš piešķirto finansējumu un ES fondu līdzekļu apjomu, gan arī uzdevumu izpildei vēl nepieciešamo papildus finansējumu.

Pamatnostādnēs minētie darbības virzieni kalpo kā pamata dokuments nākotnē izstrādājamiem politikas dokumentiem, kā arī ietvars jau esošajai likumdošanas bāzei. To detalizācijas pakāpe ir atbilstoša pamatnostādņu būtībai, neietverot sevī plāna elementus. Pozitīva iezīme ilgajā pamatnostādņu tapšanas laikā ir sabiedrības viedokļa uzklauššana un mērķa grupu iesaiste politikas veidošanā.

Informatīvais ziņojums par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2007. – 2013. gadam īstenošanu 2007. gadā

Informatīvais ziņojums ir vienīgais pamatnostādņu ieviešanas starpnovērtējuma dokuments. Pētniekiem neizdevās noskaidrot, kāpēc pie tik labi izstrādātām pamatnostādnēm pēc pirmā gada atskaitīšanās tiek pārtraukts regulārais atskaitīšanās process. Kā vairums starpnovērtējuma ziņojumu, šis dokuments nekoncentrējas uz politikas vispārējo ietekmes novērtējumu vai darbības efektivitāti, bet gan atskaitās, kas paveikts konkrētā rīcības virziena ietvaros. Atskaitīšanās notiek atbilstoši pamatnostādnēs noteiktajiem darbības virzieniem un sasniedzamajiem rezultātiem. Atsevišķiem darbības virzieniem ir minēti situācijas raksturojuma pamatdati, kas vēlāk veidos salīdzinošo bāzi pamatnostādņu efektivitātes novērtēšanai.

Informācijas uztveramību traucē informatīvā ziņojuma formāta maiņa salīdzinājumā ar pamatnostādnēm. Pārskatāmāk būtu ievērot pamatnostādņu strukturējumu (uzdevumi, darbības rezultāti, rezultatīvie rādītāji), kas ļautu vērtēt ieviešanas progresu/kavēšanos salīdzinājumā ar plānoto un ievērojami samazinātu dokumenta apjomu.

Koncepcija „Valsts attīstībai atbilstošs augstākās izglītības studiju programmu un studiju vietu sadalījuma modelis”

Koncepcijas struktūra ir sadrumstalota, tajā grūti atrast problēmas apraksta un piedāvātā risinājuma sasaisti. Situācijas apraksts ir veidots, ņemot vērā iepriekšējo pētījumu datus un secinājumus, kas atzīmējama kā pozitīva prakse. Tajā pat laikā problēmas definējums ir izplūdis un pazudis daudzajos situācijas raksturojuma variantos. Esošā situācija un piedāvātās alternatīvas analizētas, izmantojot SVID analīzi.

Koncepcijā tiek apskatīts valsts budžeta finansēto augstākās izglītības studiju vietu sadalījuma plānošanas modeļa *status quo*, kā arī ministrijas piedāvātais centralizētais vai decentralizētais modelis. Katrai alternatīvai aprakstītas iespējas un draudi, neiedziļinoties piedāvāto alternatīvu atšķirībās: iespējas katram variantam ir minētas gandrīz tās pašas.

Šāda pieeja politikas izstrādātājiem varēja veidoties tā iemesla dēļ, ka piedāvātās alternatīvas tieši neietekmē problēmu - darbaspēka piedāvājuma neatbilstību pieprasījumam noteiktās nozarēs un profesijās. Atbilstību vairāk ietekmē precīzas nodarbinātības un ekonomiskās attīstības prognozes un konsultācijas ar darba devējiem, nevis lēmumu pieņemšanas decentralizācijas pakāpe.

Koncepcija piedāvā risinājumu alternatīvas, kas ir saistītas ar lēmumu pieņemšanas procedūru, līdz ar to alternatīvu ietekmes novērtējumam vajadzētu būt vērstam uz padziļinātu institūciju un to

funkciju analīzi katrā no piedāvātajiem gadījumiem, ieskaitot *status quo*. Tā kā Latvijā ir attīstīts reģionālo augstākās izglītības iestāžu tīkls, koncepcija varētu vērtēt piedāvāto risinājumu ietekmi arī no reģionālās attīstības skatu punkta.

Aprakstot nepieciešamo normatīvo aktu izstrādi, ministrija piemin, ka centralizētā modeļa nosacījumi jau ir iestrādāti Augstākās izglītības likumprojektā, kas ir iesniegts Saeimā, bet decentralizētā modeļa gadījumā šajā likumprojektā būs jāveic izmaiņas. Tādējādi šīs koncepcijas izstrādi var vērtēt kā politisko «vairogu» jau iepriekš pieņemtam lēmumam, kur sākotnējais ietekmes novērtējums nespēlē būtisku lomu politikas īstenošanā.

Starpposma informatīvais ziņojums par Nacionālās sporta attīstības programmas 2006. – 2012. gadam izpildi

Ziņojums ir veidots loģiskā un secīgā izklāstījumā atbilstoši Nacionālajā sporta programmā definētajiem mērķiem un darbības virzieniem. Atskaitīšanās veidota, aprakstot finanšu līdzekļu izlietojumu pa budžeta programmām un iestādēm. Ziņojumu papildina grafiki un tabulas no pieejamiem datu avotiem. Nepietiekamais finansējums tiek minēts kā galvenā problēma, kas kavē izpildīt uzdevumus.

Informatīvais ziņojums neanalizē, kādas atskaitīšanās periodā ir Nacionālajā sporta attīstības programmā definēto rezultātīvo rādītāju izmaiņas. Līdz ar to nav iespējams secināt, vai programmas uzdevumu izpilde palīdz sasniegt sporta politikas mērķus. Tajā pat laikā informatīvā ziņojuma veidotāji ir apkopojuši datus no dažādām organizācijām un izveidojuši papildus darbības rezultātus un salīdzinošo atskaiti pa gadiem.

Dokumenta pozitīvā iezīme ir uzdevumu analīze ierobežota budžeta apstākļos, atsakoties realizēt zemas prioritātes pasākumus.

4.5. Kultūras ministrija

Kultūras jomas attīstība parasti ir svārstīga un atkarīga no politiskās gribas šo nozari atbalstīt. Finansējuma apjoma svārstības labi atspoguļojas arī konkrētajā laikā tapušajos politikas dokumentos. Tā kā Kultūras ministrija ar ārējo ekspertu palīdzību savā laikā tika izstrādājusi institūcijas darbības stratēģiju, ministrijā ir pārmantota pieredze izprastu rezultātīvo rādītāju būtību, to iestrādājot arī politikas dokumentos.

Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006. – 2015. gadam

Kultūras ministrijas pieeja politikas dokumentu bāzes sakārtošanai ir strukturēta atbilstoši politikas dokumentu hierarhijai. Vadlīnijas, kuras pēc būtības atbilst pamatnostādņu formātam, ir secīgs Nacionālās programmas Kultūra (2000 – 2010) turpinājums.

Kultūrpolitikas vadlīnijas ir viens no retajiem politikas dokumentiem, kas kā dokumenta sastāvdaļu iekļauj globalizācijas procesa, jauno tehnoloģiju attīstības, Eiropas paplašināšanās un Latvijas sociālekonomiskās un politiskās vides ietekmi uz kultūras attīstību. Aprakstot šo faktoru ietekmi, politikas veidotāji vienlaikus definē arī kultūrpolitikas uzdevumus. Galveno ārējo faktoru ietekme uz konkrēto jomu, kur paredzēta valsts intervence, būtu vērā ņemama pieeja arī citu ministriju politikas veidotājiem.

Vadlīnijas satur daudzpusēju situācijas raksturojumu, norādot grūtības, ar kurām nācās saskarties, ieviešot iepriekšējo kultūrpolitiku gan no vēsturiskā, gan tiesiskā, gan arī finanšu un institucionālā viedokļa. Pašreizējā situācija kultūras jomā raksturota ar SVID analīzi, kuras vājās puses un iespējas tālāk iekļautas problēmu formulējumā atbilstoši katram no vadlīniju stratēģiskajiem mērķiem. Situācijas aprakstā netiek izmantoti statistikas dati vai norādītas atsauces uz iepriekš veiktajiem pētījumiem, tie tiek iekļauti atsevišķā programmas pielikumā. Kaut arī vadlīnijas raksturo rūpīgi plānoti un mērāmi politikas rezultāti, pielikumā minētie dati ar tiem nav tieši saistīti. Bez pamata datu noteikšanas vadlīniju izstrādāšanas posmā, vēlāka politikas ieviešanas indikatoru mērīšana nesniegs priekšstatu par ieviesto aktivitāšu ietekmi uz kultūrpolitikas attīstību.

Problēmu apraksts katrā no kultūras jomām ir viegli uztverams, veidots vienotā formātā visām vadlīnijas nodaļām, iekļaujot mērāmus politikas rezultātu indikatorus un prioritāros uzdevumus katram rīcības virzienam. Tajā pat laikā uzdevumu uzskaitīšana ilgtermiņa vadlīniju dokumentā to padara smagnēju un nepārskatāmu. Prioritāro uzdevumu apraksts ir garāks nekā vēlāk izstrādātajā rīcības plānā politikas pamatnostādņu «Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006. – 2015. gadam» īstenošanai 2008. - 2009. gadam.

Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas kopumā ir raksturojams kā labi strukturēts kultūras jomu, to stratēģisko mērķu, rīcības virzienu, sasniedzamo rezultātu un turpmākās rīcības plānojums. Šis ir gadījums, kad izstrādātais politikas dokuments tiešām kalpo par bāzi nākamo politikas dokumentu izstrādei, kad tā apspriešanā plaši tiek iesaistītas dažādas interešu grupas. Tajā pat laikā, dokumentam piemīt būtiski trūkumi, vērtējot to no politikas ietekmes novērtējuma aspekta – datu trūkums par pašreizējo situāciju, vērtējot pēc noteiktajiem politikas rezultātu indikatoriem un iecerēto izmaiņu ietekme uz mērķa sasniegšanu.

Informatīvais ziņojums par ilgtermiņa politikas pamatnostādņu "Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006. - 2015. gadam "Nacionāla valsts" īstenošanas gaitu

Informatīvajā ziņojumā ir sastopama normatīvās bāzes attīstības analīze kultūras jomā. Atbilstoši vadlīnijās plānotajam, turpmākās rīcībai normatīvo aktu izstrādes jomā, informatīvais ziņojums apraksta tā izstrādes procesu un progresu.

Informatīvais ziņojums, atšķirībā no pamatnostādņēm, satur datus par politikas rezultātu mērīšanai noteiktajiem indikatoriem, lai gan pārsvarā mainītiem un tikai par 2005. - 2006. gadu, t.i., par iepriekšējās kultūrpolitikas darbības laiku. Politikas rezultātu indikatoru dažām jomām (piemēram, kultūrai un ekonomikai, kultūrai un zināšanu sabiedrībai) ir atspoguļoti daļēji vai mainīti. Savukārt, tādām jomām kā kultūra un radošā daudzveidība, tie ir aprakstīti detalizētāk nekā vadlīnijās. Progress 2007. un 2008. gadā dažiem virzieniem ir atspoguļots tikai uzdevumu izpildes, nevis sasniegto politikas rezultātu līmenī.

Lai gan atskaitīšanās notiek pēc vadlīnijās izstrādātajiem rīcības virzieniem, finansējuma piešķiršana ne vienmēr notiek paredzēto uzdevumu ietvaros. Tā, piemēram, dotācijas palielināšana Latvijas Nacionālās operas darbībai, kas nav samērojama ar papildus līdzekļu piešķiršanu citiem rīcības virzieniem, nav pamatota nedz vadlīnijās, ne arī informatīvajā ziņojumā. Šis gadījums ilustrē politisko ietekmi valsts budžeta grozījumu pieņemšanas laikā, kad politikas dokumentos noteiktajiem uzdevumiem ne vienmēr ir primārā nozīme.

Informatīvā ziņojuma veidotāji piemin veiktos pētījumus kultūras jomās, taču neizmanto pētījumu secinājumus situācijas raksturojumā un politikas ieviešanas progresa analīzei.

Atskaitīšanās par Valsts kultūrpolitikas vadlīniju ieviešanos nenotiek regulāri pēc plānotā grafika. Informatīvais ziņojums ir sastādīts vienīgi par vadlīniju ieviešanu 2006 – 2007. gadā, ziņojums

iesniegts 2008. gadā. Kā viens no kavēšanās iemesliem varētu būt rīcības plānā un vadlīnijās minēto uzdevumu dublēšanās, kas ministrijas darbiniekiem rada nevajadzīgu administratīvo slogu.

4.6. Labklājības ministrija

Labklājības ministrija daudzos dokumentos izmanto esošo datu bāzu indikatorus un dažādu situāciju simulāciju. Pēdējos gados izstrādātie politikas dokumenti aptver tēmas ar nozīmīgu sociālo ietekmi, tādēļ pozitīvi vērtējami ministrijas centieni to pietiekami izanalizēt un aprakstīt. Galvenais darba apjoms pēdējo divu gadu laikā ir informatīvo ziņojumu izstrāde.

Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017. gadam

Pamatnostādņu struktūra ir loģiska, teksts viegli uztverams, situācijas apraksti un rīcības virzieni plānoti atbilstoši ģimenes dzīves cikla pieejai. Dokumentā izmantoti daudzveidīgi un publiski pieejami datu avoti.

Rezultatīvie rādītāji ir mērāmi un labi raksturo politikas rezultātu sasniegšanas pakāpi. Ģimenes valsts spolitikas pamatnostādnes var minēt kā piemēru labi strukturētām pamatnostādņēm, kas detaļas par katra uzdevuma izpildes termiņiem atstāj uz Rīcības plāna izstrādes brīdi. Pamatnostādņu pozitīvā iezīme ir pakārtot politikas īstenošanu reālajai nepietiekama finansējuma situācijai un realizēt pasākumus esošā budžeta ietvaros. Vērtējot pamatnostādnes no politikas ietekmes vērtēšanas aspekta, jāpiemin detalizētais status quo izvērtējums katrā no pamatnostādņu darbības jomām. Tiek izmantota scenāriju modelēšana un dažādu pētījumu dati, lai pierādītu pamatnostādņu izstrādes nepieciešamību. Rīcības virzieniem ietekme atsevišķi netiek analizēta, izņemot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglošanās likmes piemērošanu ģimenēm. Neskatoties uz formālo ietekmes novērtējuma iztrūkumu, katra rīcības virziena ietekmi var prognozēt, apskatot izvirzītos politikas indikatorus un to izmaiņas. Pozitīva pamatnostādņu iezīme ir pamatdatu sniegšana politikas indikatoriem pamatnostādņu pieņemšanas brīdī.

Apkopojot iepriekš teikto, šis politikas dokuments ir viens no pēdējā laikā pilnvērtīgākajiem situācijas un plānoto darbību atspoguļotājiem, lieki neapgrūtinot lasītāju ar plānam piederīgajām detaļām. Atskaitīšanās par izpildi ir paredzēta tikai pamatnostādņu ieviešanas vidū un beigās. Tas vieš cerību, ka tā notiks pēc būtības, analizējot politikas progresu, nevis aktivitāšu izpildi insitūciju līmenī.

Koncepcija par sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitāti ilgtermiņā

Tā kā koncepcija tika izstrādāta par ļoti aktuālu un sasāpējušu tematu, Labklājības ministrija tās izstrādes laikā veica plašu sadarbību ar sociālajiem partneriem, Latvijas Banku un ministriju darbiniekiem. Kā labas prakses piemērs ir minama ministrijas vēlme informēt Ministru Kabinētu par koncepcijas izstrādes gaitu, izstrādājot informatīvo ziņojumu par koncepcijas projektu.

Koncepcijā situācijas raksturojums ir sniegts, izmantojot atbilstošus un ticamus datu avotus, apraksts pārlicina par problēmas esamību. Tā kā sociālā apdrošināšana ir politikas joma, kurā ar minimālu novirzi var prognozēt mērķa grupas lielumu un esošās tendences, ministrija ar iepriekš izstrādāta mikrosimulāciju modeļa palīdzību varēja veikt gan prognozēšanu, kas uzskatāmi parāda gan esošās situācijas, gan piedāvāto risinājuma alternatīvu ietekmi uz mērķa grupām gan īstermiņā, gan ilgtermiņā.

Koncepcijā galvenais uzsvars ir likts uz alternatīvu fiskālo ietekmi, taču tā veiksmīgi savienota ar darbības virzienu sociālo, makroekonomisko novērtējumu, kā arī stipro un vājo pušu izvērtējumu.

Koncepcija kalpo kā labs piemērs kvalitatīvam, kodolīgam situācijas un piedāvāto risinājumu aprakstam. Senāriju plānošana, kā arī līdzsvarots pozitīvo un negatīvo pušu izvērtējums vērtējams kā pilnīgi atbilstošs «labam» ietekmes novērtējumam.

Informatīvais ziņojums par 2010. gada 3. ceturksnī īstenotajiem aktīvajiem nodarbinātības un preventīvajiem bezdarba samazināšanas pasākumiem.

Informatīvais ziņojums sniedz atskaiti par nosacītajā laika periodā izlieto to finansējumu un programmu dalībnieku skaitu, taču nesniedz atbildi uz ievadā izvirzītajiem jautājumiem par nodarbinātības politikas efektivitāti un programmu atbilstību darba tirgus situācijai. Iesaistot bezdarbniekus dažādos nodarbinātības pasākumos, kā primārās kalpo darba devēju intereses un vēlme šādus darbiniekus vēlāk pieņemt darbā, nevis bezdarbnieku pieprasījums pēc konkrētā nodarbinātības pakalpojuma. Ja bezdarbnieki redzēs, cik efektīvas ir nodarbinātības programmas darba atrašanai pēc to pabeigšanas, viņu vēlme pakārtosies tirgus iespējām un piedāvājumiem.

Tendenciozi ir informatīvā ziņojuma veidotāju apgalvojumi, ka «katrs trešais pašreiz reģistrētais bezdarbnieks nav spējis iekārtoties darbā ilgāk par gadu, kas liecina par nepietiekamu brīvo darba vietu skaitu tautsaimniecībā». Šādam apgalvojumam būtu pierādījumi, ja informatīvajā ziņojumā tiktu analizēts, cik ilgā laikā tiek aizpildītas vakances, ko Aģentūrai piedāvā darba devējs. Iztrūkstot šādu datu analīzei, pastāv varbūtība uzskatīt, ka ilgtermiņa bezdarbnieku skaits samazinātos, ja aģentūra vairāk pētītu darba devēju pieprasījumu. Tā, piemēram, informatīvajā ziņojumā nav dota situācijas izpēte, cik lielā mērā darba tirgū ir pieprasījums pēc nagu kopšanas speciālistiem, frizieriem un pavāriem. Bez pierādījumiem šīs profesijas tīri intuitīvi neliekas būtiskas Latvijas starptautiskās konkurētspējas palielināšanā, kas ir viena no ekonomiskās politikas prioritātēm.

Šis dokuments ir piemērs, kurā varētu būt apkopoti dati arī no politikas «zaudētāja» puses. Analizējot galvenos iemeslus, kāpēc ilgtermiņa bezdarbnieki nevar dabūt darbu, iespējams, atklātos iemesli, kurus ir iespējams ietekmēt, koriģējot politikas ieviešanas procesu.

Informatīvais ziņojums par Rīcības plāna Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005.-2015.gadam izpildi

Informatīvā ziņojuma struktūra ir pakārtota Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņēs definētajiem darbības virzieniem. Atskaitīšanās ir regulāra, bet galvenokārt vērsta uz aktivitāšu izpildes līmeni, nevis politikas novērtējumu pēc rīcības plānā definētajiem darbības un politikas rezultātiem.

Finansējuma trūkuma dēļ netiek veikta nozīmīga daļa plānoto aktivitāšu, taču informatīvais ziņojums problēmas un to iespējamo risinājumu apraksta ļoti vispārīgi vai vispār ignorē. Politikas dokuments ir sadrumstalots un grūti uztverams. Tā kā invaliditātes seku risināšanā ir iesaistītas vairākas ministrijas un patlaban jau tiek realizēti vairāki projekti gan par valsts pamatbudžeta, gan Eiropas Reģionālā attīstības, gan arī Eiropas Sociālā fonda līdzekļiem, situācijas un problēmu apraksts nedod ieskatu par kopējo stāvokli šajā jomā un kā realizētās aktivitātes ietekmē mērķu sasniegšanu.

Iespējams, ka plānojot politikas un darbības rezultātus jau pamatnostādņu, nevis rīcības plāna līmenī, būtu iespējams veikt ietekmes novērtējumu ar lielāku pievienoto vērtību. Ikgadējā atskaitīšanās par rīcības plānā iekļautajām aktivitātēm ļautu spriest par institūciju darbības lietderību un galvenajām problēmām, bet vidēja termiņa pamatnostādņu novērtēšana pēc definētajiem politikas rezultātu indikatoriem dotu sniegtu pārskatu par politikas ietekmi uz problēmas risināšanu.

Informatīvais ziņojums par Programmā dzimumu līdztiesības īstenošanai 2007.-2010. gadam iekļauto pasākumu īstenošanas gaitu 2007.-2008. gadā

Dzimumu līdztiesība ir horizontāla joma, tādēļ politikas ieviešanas izvērtējuma kvalitāte ir atkarīga no vairāku iesaistīto institūciju datu kvalitātes. Labklājības ministrija kā atbildīgā institūcija no savas puses paveikusi visu iespējamo, lai politikas dokuments būtu pārskatāms, viegli uztverams, saturētu novērtējumu pēc programmā noteiktajiem darbības rezultātiem un sniegtu ieteikumus turpmākajai rīcībai.

Informatīvā ziņojuma saturs bieži vien ir pakārtota struktūrai, kādā tika veidots saistošais politikas dokuments. Tā kā Programma dzimumu līdztiesības īstenošanai satur vispārīgi formulētus politikas rezultātus bez sākotnējās situācijas pamatdatiem, informatīvais ziņojums ir vērsts uz aktivitāšu izpildes/neizpildes uzskaitījumu. Lasot ziņojumu, nerodas izpratne, kā dzimumu līdztiesības politikas pasākumu ieviešana ietekmē iedzīvotājus, kāda ir tās ietekme uz sabiedrības attīstību ilgtermiņā. Gluži otrādi, rodas priekšstats, ka politika tiek īstenota kā obligāta Eiropas Savienības prasība un nav ilgtspējīga, ja tai netiek piešķirts ES finansējums.

Cerams, ka īstenojot programmā minēto pētījumu «Valsts īstenoto politiku ietekme uz dzimumu līdztiesības situāciju Latvijā» situācija kļūs skaidrāka un dos iespēju uzlabot dzimumu līdztiesības politikas ieviešanu.

4.7. Satiksmes ministrija

Satiksmes ministrijai ir raksturīgs liels politikas dokumentu apjoms, kas bieži vien pārklājas savā starpā. Vairums dokumentu ir veidoti laika posmā pirms ekonomiskās krīzes, tāpēc neobjektīvi atspoguļo situāciju. Vairums no tiem nav atjaunoti vai arī atjaunoti formāli. Ministrijā jaušama priekšrokas došana Eiropas Savienības finansēto programmu izvērtēšanai, atstājot novārtā nacionālās politikas un to sasaisti ar donoru finansējumu un sasniedzamajiem mērķiem.

Transporta attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013. gadam

Kaut arī pamatnostādnēs ir teikts, ka jauns politikas dokuments ir nepieciešams tādēļ, ka iepriekšējie nav pietiekami skaidri noteikuši politikas mērķus un sasniedzamos darbības rezultātus, dokumentā nav pietiekoši izskaidrots, kāpēc, izstrādājot jaunās pamatnostādnes, spēkā paliek 16 dažādi politikas dokumenti, kas šo jomu regulē.

Ņemot vērā, ka transporta attīstības pamatnostādnes uzskatāmas par nozares pamatdokumentu, situācijas apraksts visās jomās nav izvērts vienādā apjomā. Tā, piemēram, autoceļu un dzelzceļa jomas ir ļoti detalizētas, savukārt, sabiedriskā transporta attīstība ir aprakstīta formāli, neminot problēmas un datus par pašreizējo stāvokli.

SVID analīze ir it kā iestarpināta pa vidu, nav ieintegrēta tekstā un situācijas aprakstā. Dokumentā ir minēti tikai pāris datu avotu, iespējams, ka pārējā informācija ir SM apkopota, taču dokumentā tas nav atrunāts.

Politikas un darbības rezultāti ir izstrādāti detalizēti un atbilstoši darbības virzieniem, rezultātu rādītāji ir izmērāmi. Šīs korekcijas pamatnostādnēs tika veiktas ar 2010. gada 10. marta MK rīkojumu Nr. 140. Pirms tam iesniegtais informatīvais ziņojums par pamatnostādņu izpildi atskaiti par rezultātu izpildi veic pēc citiem indikatoriem, tomēr pieturoties pēc definētās struktūras un neieslīgstot aktivitāšu detaļās.

Rīcības virzieni politikas mērķu sasniegšanai ir minēti vispārīgi, tos pat nepaskaidrojot un neizvērtējot ietekmi uz politikas īstenošanu. Finansiālās ietekmes izvērtēšana aprobežojas ar valsts budžeta un ES finansējuma apjomu identificēšanu. Transporta politikas sociālā ietekme tiek ignorēta. Tā, piemēram, apskatot modernas un drošas dzelzceļa transporta sistēmas attīstību, galvenais uzsvars tiek norādīts uz dzelzceļa tirgus liberalizāciju, piemirstot analizēt nepieciešamību sadarboties pašvaldību līmenī, lai optimizētu pasažieru pārvadājumus, jo pašreizējā brīvā tirgus pieeja dzelzceļa līniju slēgšanai izraisa negatīvas sociālās sekas un depresīvu reģionu veidošanos.

Transporta attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013. gadam ir piemērs gadījums politikas izstrādē, kad būtu jāriko sabiedriskā apspriešana un jāapzin pašvaldību iedzīvotāju viedokļi. Diemžēl, aprakstus par sabiedrības iesaistīšanu lēmumu pieņemšanā dokuments nesatur. Sabiedriskā transporta attīstība, acīmredzot, ministrijai nav viena no augstākajām prioritātēm, it sevišķi ar 2010. gada 10. marta MK rīkojumu Nr. 140 atzīstot par spēkā neesošām Sabiedriskā transporta attīstības pamatnostādnes 2005. – 2014. gadam

Informatīvais ziņojums par transporta attīstības pamatnostādņu 2007. – 2013. gadam īstenošanas gaitu un aktualizēšanas nepieciešamību

Laika posmā no 2006. gada, kad tika pieņemtas transporta attīstības pamatnostādnes, līdz 2009. gadam, kad tiek sniegts informatīvais ziņojums par pamatnostādņu izpildi, Latvija līdz ar citām pasaules valstīm piedzīvoja dziļu ekonomisko krīzi. Tas, nenoliedzami, atstāja ietekmi uz visām transporta jomām, kā arī iedzīvotāju maksātspēju un pieprasījumu pēc sabiedriskā transporta pakalpojumiem. Politikas principu un politikas mērķu realizācija tiek aprakstīta divās formālās rindkopās. Nekādas atkāpes no plānotā nav novērotas. Informatīvais ziņojums kā vidusposma politikas izvērtējums būtu īstā vieta, kur izveidojušos situāciju atspoguļot un, ja nepieciešams, ierosināt izmaiņas politikas rīcības virzienos. Diemžēl, informatīvo ziņojumu var uzskatīt par kārtējo formālo atskaitīšanos pēc pamatdokumentā minētajiem, kaut arī labi izstrādātiem, indikatoriem. Tajā trūkst nodaļas par vispārējām tendencēm un problēmām, kas radās uzdevumu izpildes laikā. Atskaitīšanās par plānoto un faktisko finansējuma izlietošanu varētu būt izvērstāka, pamatojot, kāpēc notikušas atkāpes no plānotā.

Transporta attīstības politikas gadījumā iespējams atrast politikas «zaudētāju», piemēram, pašvaldības, kur slēgti sabiedriskā transporta maršruti, pamatojoties uz optimizācijas nepieciešamību, depresīvo reģionu iedzīvotāji, «neveiksmnieces» apdzīvotās vietas, kuras nevar sagaidīt savu rindu uz ceļu uzlabojumiem utt. Objektīvam situācijas raksturojumam būtu nepieciešams atspoguļot arī šo pušu viedokli.

Informatīvais ziņojums "Par eParaksta praktiskās ieviešanas reālo situāciju un problēmām tā ieviešanā"

Informatīvais ziņojums sniedz ieskatu e-paraksta attīstībā, konstatējot iepriekšējo lēmumu ieviešanas neveiksmes, taču neizsakot savu attieksmi pret tām. Tā kā elektroniskā paraksta ieviešanas politika septiņu gadu laikā ir mainījusi savu «saimnieku» un lielā mērā bijusi dažādu politisko izmaiņu ietekmēta, šāda nostāja no ministrijas darbinieku puses ir saprotama. Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāta 2005. gada iesniegtajā koncepcijā iztrūkst izvērsta izdevumu/ieguvumu analīzes abiem piedāvātajiem risinājuma variantiem, tādējādi rados negaidītus «pārsteigumus» attiecībā uz uzturēšanas izmaksām un iespējamo peļņu gan Latvijas pastam, gan vēlāk arī Latvijas Valsts radio un televīzijas centram.

Informatīvo ziņojumu var uzskatīt par kodolīgu pašreizējās situācijas un problēmu atspoguļojumu ietilgšanai un neatrisinātai problēmai. Dokumentā iezīmēti rīcības virzieni un pamatota darba grupas

izveidošanas nepieciešamība, kas izstrādātu priekšlikumus e-paraksta plašākas lietošanas nodrošināšanai. Tomēr, vērtējot no politikas ietekmes izvērtējuma aspekta, to nevar uzskatīt par starpposma novērtējumu e-paraksta politikas ieviešanai, jo tajā iztrūkst jebkādas, pat finansiālās iepriekšējās rīcības analīzes.

4.8. Tieslietu ministrija

Tieslietu ministrijas politikas dokumentos dominē koncepciju izstrāde. Programmu izstrāde politikas plānošanas praksē ieviesta tika, sākot no 2009. gada (ja neskaita sen aktualitāti zaudējušo, bet vēl spēkā esošās Sabiedrības integrācijas pamatnostādnes). Abas programmas pēc struktūras atgādina plānu un, pēc pētnieku domām, izstrādātas tikai tādēļ, lai iegūtu līdzfinansējumu donoru finansētajām palīdzības programmām. Kā pozitīvu iezīmi Tieslietu ministriju dokumentos jāatzīmē detalizētu rezultātīvo rādītāju izstrādi un indikatoru piemeklēšanu.

Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009. – 2015. gadam

Dokumenta izstrādāšanas nepieciešamību Tieslietu ministrija ir pamatojusi ar vienota redzējuma trūkumu uz sistēmu kopumā. Tajā pat laikā tiek atrunāts, ka tas « nav pamats līdz šim iesāktu politikas iniciatīvu apturēšanai vai izstrādāto tiesību aktu projektu atsaukšanai». Ieviešot sistēmā jaunus elementus bez vecās struktūras izmaiņām ne vienmēr rada gaidīto rezultātu. Lai gan pamatnostādņu izstrādāšanas nepieciešamība ir aprakstīta, politikas dokumentam trūkst tālākas rīcības plānošanas. Tā kā ministriju stratēģijas dokumenta iesniegšanas brīdī nebija aktualizētas, pamatnostādņēm vajadzēja ietvert nākamo soļu aprakstu vai nepieciešamību izstrādāt detalizētāku politikas dokumentu rīcības precizēšanai. Pozitīva iezīme ir dot ieskatu pamatnostādņu darba grupas locekļu viedokļos, tos sīkāk aprakstot.

Dokumenta stils ir plūstošs un struktūra - loģiska. Pamatnostādņēs ir atrodama institūciju darbības analīze, pašreizējā normatīvā regulējuma izvērtējums, kā arī sabiedrības attieksmes izvērtējums. Situācijas apraksti pārsvarā ir atbilstoši vēlāk izvirzītajām problēmām. Tomēr, ieviešot jaunus elementus tiesu iekārtas sistēmā, trūkst uz datiem pamatota vecās sistēmas izvērtējuma. Tā, piemēram, aprakstot Tieslietu padomes nepieciešamību nav sniegts politikas dokumenta izstrādātāju viedoklis par trūkumiem pastāvošajā situācijā, kā arī pierādījumu izpildvaras pārāk lielajai ietekmei uz tiesu varu.

Pamatnostādņēm ir labi izstrādāti politikas un darbības rezultāti ar mērāmiem kvantitatīviem un kvalitatīviem rezultativajiem rādītājiem. Šis politikas dokuments ir ierindojams labo piemēru sarakstā, kur politikas veidotāji ir atraduši uz rezultātu vērstu pieeju tik grūti izmērāmā jomā kā tieslietu sistēma.

4.9. Veselības ministrija

Veselības ministrija pēdējo divu gadu laikā piedzīvojusi ievērojamas strukturālas izmaiņas, kuras nav atspoguļotas tās politikas plānošanas dokumentos. Ka viens no ministrijas uzdevumiem, atjaunojot institūcijas darbības stratēģiju, ir politikas dokumentu pārskatīšana un aktualizācija atbilstoši šodienas prioritātēm un politikas realizēšanas iespējām.

Pamatnostādnes «e-veselība Latvijā»

Pamatnostādnes «e-veselība Latvijā» ir pieņemtas 2005. gadā un kopš tā laika nav aktualizētas. Līdz ar to tās nevar uzskatīt par nozares plānošanas pamata dokumentu, jo šajā laika posmā notikusi institūciju reorganizācija, un uzsākta e-veselības politikas ieviešana no ERAF līdzekļiem. Politikas dokumentu bāzes aktualizēšanai e-veselības jomā noderīgi ir veselības ministrijas pasūtītā ārējo ekspertu 2009. gadā izstrādātā «Pamatnostādņu e-veselība Latvijā īstenošanas plāna 2008. – 2010. gadam pasākumu rezultātīvo rādītāju novērtēšanas metodoloģija», kurā sniegti ieteikumi mērķu un rezultātīvo rādītāju precizēšanai, kā arī datu vākšanas ieteikumi katram no indikatoriem.

Pamatnostādņu pašreizējā redakcija vērtējama kā grūti uztverama un sadrumstalota. Mērķu formulējumi ir neprecīzi un pārāk vispārīgi, lai tiem definētu atbilstošus rezultātīvos rādītājus. Situācijas raksturojumā trūkst pamatdatu un iespējamo datu ieguves avotu identifikācija. Kaut arī rezultātīvo rādītāju nodaļā ir atrodamī kvantitatīvi rezultātīvo rādītāju definējumi, bez pamatsituācijas raksturojuma tie nevar kalpot par atskaites punktu politikas ieviešanas progresu izvērtējumā. Rezultāti precīzāk noformulēti divus gadus vēlāk pieņemtajā «Pamatnostādņu e-veselība Latvijā īstenošanas plānā 2008. – 2010. gadam», taču vēl aizvien bez sākotnējiem mērījumiem.

Pamatnostādņēm nav veikts ietekmes novērtējums, formāli dokumentā ir atrodamī fiskālās un tiesību normas analīzes elementi. Aktualizējot pamatnostādnes, ministrijai būtu ieteicams veikt sociālekonomisko ietekmes izvērtējumu, pierādot, ka e-sistēma uzlabos veselības aprūpes pakalpojumu efektivitāti (īsāks informācijas apstrādes laiks, produktīvāks ārsta laika izmantojums pacientiem), kvalitāti (sistēmās uzkrāti pamatdati, cita ārsta lēmuma iespējamība), pieejamību un pacientu informētību.

Dokumenta fiskālās ietekmes izvērtējums uz valsts budžetu ir nepilnīgs un nav samērīgs ar risinājumu ietekmi uz politikas rezultāta sasniegšanu. Tā, piemēram, veselības darbinieku izglītības līmeņa celšanai trijos gados tiek pieprasīts 300 000 latu, e-veselības attīstības koordinācijas vienības izveidei - 400 000 latu apjomā, viena darbinieka algām plānojot 100 000 latu gadā, pie kam darbības virzienos, kas vērsti uz standartu un vadlīniju izstrādi un kur atbildīgā būtu e-veselības koordinācijas atīstības vienība, papildus pieprasīts vēl 100 000 finansējums. Jāatzīmē, ka ietekmes izvērtējums uz valsts budžetu vēlāk izstrādātajā «Pamatnostādņu e-veselība Latvijā īstenošanas plānā 2008. – 2010. gadam» veiktie aprēķini ir reālāki, tā, piemēram, telemedicīnas ieviešanai 10 mlj. vietā plānojot 1 mlj. latu.

Atskaitīšanās par pamatnostādņu izpildi sākotnēji bija plānota reizi divos gados, taču ir notikusi tikai vienreiz- 2008. gadā, tādējādi uzskatāma par neregulāru.

Informatīvais ziņojums par pamatnostādņēm "e-Veselība Latvijā" un īstenošanas plāna 2008.-2010.gadam ieviešanu 2007.gadā

Kā iepriekš minēts, spēkā esošā politikas dokumentu bāze e-veselības jomā neatspoguļo reālo situāciju e-veselības ieviešanā. Atbilstoši MK rīkojuma Nr. 560 4. punktam jau pagājušajā gadā Veselības ministrijai bija nepieciešams sniegt kārtējo informatīvo ziņojumu par pamatnostādņu un plāna ieviešanas gaitu. Tas dotu iespēju arī apkopot informāciju par Veselības ekonomikas centra administrēto projektu progresu un aktualizēt nozares prioritātes nosakošos politikas dokumentus.

Informatīvais ziņojums nesatur politikas ietekmes novērtējuma elementus. Tā ir hronoloģiska atskaite par īstenošanas plānā minētajām aktivitātēm, neapskatot politikas ieviešanu plānā definēto politikas un darbības rezultātu izpildes līmenī.

Ambulatorās un stacionārās veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju attīstības programma

Politikas dokuments iezīmē darbības, kas ir nozīmīgas strukturālas reformas ar mērķi nodrošināt veselības aprūpes pakalpojumu efektivitāti. Lai gan dokuments tika apstiprināts 2004. gadā, tā izstrāde sākās trīs gadus iepriekš ar politisko gribu un Eiropas spiedienu mainīt situāciju veselības aprūpē. 2001. gadā Veselības ministrija pasūtīja ārējo pētījumu, kas veica pilnu apsekojumu visās veselības aprūpes iestādēs, izvērtējot nepieciešamos ieguldījumus. Investīciju novērtējums tika balstīts uz esošo veselības aprūpes resursu apzināšanas un esoša stāvokļa salīdzināšanu ar plānotiem sasniedzamajiem rādītājiem.

Analizējot programmas kā politikas dokumenta kvalitāti, jāatzīst, ka jau tā izstrādes posmā Veselības ministrija izmantoja novecojušus (sākot no 1999. gada) datus, kas precīzi neatspoguļoja tā laika situāciju un statistikas rādītājus (piemēram, iedzīvotāju skaitu reģionā, slimnieku skaitu veselības aprūpes iestādē utt). Programmas situācijas aprakstā nav iekļauti pētījuma laikā iegūtie dati un galvenie secinājumi.

Lai gan programmas mērķi ir skaidri noteikti un tiem piemeklēti mērāmi kvantitatīvie rezultātīvie rādītāji, politikas un darbības nav vērsti, lai mērītu, kā t.s. “veselības aprūpes iestāžu optimizācija” ir ietekmējusi sabiedrības veselības rādītājus.

Programma nesatur sociālas un ekonomiskās ietekmes novērtējumu. Dokumenta sastādītāji balstās uz priekšizpētes datiem, taču tie publiski nav pieejami. Līdz ar to nav iespējams izvērtēt, cik lielā mērā programmā izteiktajiem apgalvojumiem ir datu segums gan sociālo, gan fiskālo seku ietekmes mērījumos.

Programmas tapšanas laikā ir notikušas gan konsultācijas ar iesaistītajām pusēm, gan arī sabiedriskā apspriešana, Māsterplāns ir piemērs politikai, kur jānoskaidro arī politikas “zaudētāja” viedoklis (sekundārās aprūpes veselības pakalpojumu sniedzēji, kurus nolemts likvidēt vai apvienot) un jāizvērtē, vai izmaksas (sociālās un fiskālās) būs mazākas par ieguvumiem. Izvērtējot Māsterplānā minētos darbības rezultātus un salīdzinot slimnīcu un neatliekamās medicīniskās palīdzības pakalpojumu pārklājumu redzams, ka Gulbenes, Balvu, Alūksnes un daļa no Saldus rajona neatbilst rezultatīvo rādītāju uzstādījumiem attāluma un sasniegšanas laika ziņā. Tajā pat laikā, programmā netiek apskatīti iespējamie problēmas risinājumi.

Politikas dokumenta tekstā apgalvots, ka radīsies ietaupījums uz veselības aprūpes iestāžu uzturēšanas izmaksām, kuru varēs, savukārt, novirzīt veselības aprūpes darbinieku atalgojuma paaugstināšanai. Jāpiemin, ka šāda veida apgalvojumam nav reāla seguma, jo tas būtu iespējams tādā gadījumā, ja ietaupītā nauda tiktu iezīmēta speciālajos budžetos. Jāpiebilst, ka pašlaik Valsts sekretāru sanāksmē izskatītajā Veselības aprūpes sistēmas attīstības plāna projektā situācijas aprakstā ir norādīta ārstu algu samazināšanās tendence, kas sakrīt ar Māsterplāna ieviešanas laiku. Tas netieši norāda uz veselības iestāžu optimizācijas un ārsta algas apjoma vājo korelāciju.

Apstiprinot programmu, tika nolemts, ka, sākot ar 2005. gadu regulāri tiks iesniegta atskaite par Māsterplāna ieviešanu. Termins atskaites iesniegšanai tika pārcelts, pēc tam vienkārši ignorēts. Atskaite par izpildi tika iesniegta pēc programmas darbības laika beigām.

Informatīvais ziņojums par Ambulatorās un stacionārās veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju attīstības programmas un Ambulatorās un stacionārās veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju attīstības programmas ieviešanas plāna 2005.-2010.gadam īstenošanu 2005. – 2009.gadā

Reformu plānu interpretācijas un pamatojumi ir vienmēr bijusi politiski ļoti jūtīgi.

Iepriekšējo Māsterplānu politiķi ir atzinuši par kļūdu, tomēr norādot uz zināmu progresu veselības aprūpes optimizācijā. Tāda politiskā nostāja ir bijusi jau kopš 2004. gada, valdības opozīcijai vienmēr šīs darbības kritizējot.

Informatīvais ziņojums satur datus par aktivitātēm laika posmā no 2005. – 2009. gadam atbilstoši Māsterplānā definētajiem darbības virzieniem. Tā kā rezultatīvie rādītāji Māsterplānā tika definēti kvantitatīvā formā, nav iespējams izvērtēt Māsterplāna sociālo un ekonomisko ietekmi. Tā, piemēram, informatīvajā ziņojumā ir norādīts, ka pacientu skaits uz vienu ģimenes ārstu programmas ieviešanas laikā ir samazinājies, tajā pat laikā ignorējot faktu, ka arī Latvijas iedzīvotāju skaits ir samazinājies. Vizīšu skaita pie ārstiem samazinājums nav tieši saistīts ar sabiedrības veselības stāvokļa uzlabošanu, par iemeslu tam var kalpot naudas trūkums vai liegtā iespēja ārstu apmeklēt. Diemžēl, šādu faktoru iespējamība informatīvajā ziņojumā pat netiek pieminēta.

Kaut arī ziņojuma struktūra ir loģiski pakārtota programmā izvirzītajiem mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem, lasot to, rodas iespaids, ka visu veselības aprūpes pakalpojumu būtība ir vērsta uz kvantitatīvo rādītāju sasniegšanu un investīciju aprēķiniem, neņemot vērā ietekmi, kādu tā atstāj uz Latvijas jau tā nelabvēlīgajiem saslimstības un nabadzības rādītājiem.

4.10. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Vides ministrijai nav raksturīgs liels izstrādāto politikas dokumentu apjoms. Pārsvārā Ministru kabinetā tiek iesniegti informatīvie ziņojumi un plāni. Kā iepriekš aprakstīts, ministrijas, tajā skaitā arī Vides ministrija, kurām ir cieša saistība ar ES finansējumu, īpaši neizvērsis ietekmes izvērtējuma aprakstus valsts politikas plānošanas dokumentos. Kā pozitīvs piemērs pēdējos gados izstrādātajiem dokumentiem ir jāmin Vides politikas pamatnostādnes 2009. – 2015. gadam, kas strukturēti apskata visas ministrijas atbildīgās jomas, kaut arī tās dziļāk neanalizējot. Šī būtu iespēja nākotnē aktualizēt un savstarpēji sastrukturizēt spēkā esošo politikas dokumentu kopumu, ņemot vērā pieejamos ārvalstu resursus.

Atjaunojamo energoresursu izmantošanas pamatnostādnes 2006.-2013.gadam

Pamatnostādņēm ir pietiekami izvērstas situācijas apraksts, ka arī pamatojums, kāpēc šis dokuments ir nepieciešams, vairāk gan balstoties uz regulējumiem no āra. Pamatnostādņu teksts un izklāstītais materiāls nav plūstošs, tas ir grūti uztverams, sadrumstalots un neizvērstas.

Atjaunojamo energoresursu efektīvai izmantošanai dokumentā ir definēti četri prioritārie darbības virzieni, kas pamatā saskan ar problēmu formulējumu. Pamatnostādņēs nav pietiekami detalizēti izstrādāti rezultatīvie rādītāji. Kaut arī minēti politikas rezultāti un tos mērāmi indikatori, darbības rezultāti ir prioritāro darbības virzienu pārformulējums ciešamajā kārtā. Tā, piemēram, darbības virzienam “Pielietojamu zinātnisko pētījumu veikšana par jaunāko tehnoloģiju pārnesi un adaptāciju Latvijas apstākļiem, kā arī atbalsts inovatīvu AER izmantošanas iespēju pētījumiem” darbības rezultāts ir “ieviesti pilotprojekti jaunu AER tehnoloģiju demonstrēšanai Latvijā un veikta attiecīgo zināšanu pārnese”. Rezultātiem nav minētas pamatvērtības pamatnostādņu izstrādes laikā.

Finansiālā ietekme un saistība ar reģionālajiem plānošanas dokumentiem ir vienīgie ietekmes izvērtēšanas elementi, kas atrodami tekstā. Dokumentā ar tik nozīmīgu ietekmi uz reģionālo ekonomiku un sociālajiem procesiem būt nepieciešamāka detalizētāka pieeja plānoto darbību analizē. “Atjaunojamo energoresursu izmantošanas pieaugums saistīts ar ieguldījumiem dažādās tautsaimniecības nozarēs, kas aktivizē uzņēmējdarbību reģionos un rada pozitīvu ietekmi uz ekonomiku kopumā” izsaka formālu politikas dokumenta sastādītāju pieeju IA metodei un tās veikšanas nepieciešamībai.

Informatīvie ziņojumi par „Atjaunojamo energoresursu izmantošanas pamatnostādņu 2006. – 2013.gadam” izpildi

Pētījuma ietvaros tika aplūkoti abi ziņojumi par pamatnostādņu izpildi. Ir atbalstāma ministrijas atskaitīšanās par paveikto atbilstoši pamatnostādņēs definētajiem rīcības virzieniem. Struktūra ir loģiska un ar tabulām un grafikiem uzskatāmi parāda progresu attiecībā pret pamatnostādņēs minētajiem politikas rezultātu indikatoriem.

Pēc informatīvajos ziņojumos sniegtajiem datiem redzams, ka atjaunojamo energoresursu joma nevar žēloties par nepietiekamo finansējuma apjomu pētījumu programmu ieviešanai. Laika posmā no 2006. – 2008. gadam pētījumiem izlietoti 257 233.00 latu un pētījumu mērķis bija nodrošināt priekšnosacījumus jaunu tehnoloģiju izstrādāšanai, kas veicinātu atjaunojamo energoresursu plašāku pielietojumu. 2010. gadā MK apstiprināja jaunu valsts pētījumu programmu par 675 750.00 latiem, kuras uzdevums ir līdzīgs iepriekšējai pētījumu programmai. Līdz ar to kā trūkums 2011. gadā iesniegtajā informatīvajā ziņojumā ir jāatzīmē fakts, ka netiek pieminēts, kādā veidā pētījumu rezultāti palīdzēs sasniegt pamatnostādņēs izvirzītos mērķus. Informatīvie ziņojumi abas reizes norāda uz nepietiekamajiem apjomiem biodegvielas ražošanā, taču šī problēma netiek izvērstā un piedāvāti risinājumi rezultāta sasniegšanai.

Vērtējot informatīvos ziņojumus kopumā, rodas iespaids, ka pamatnostādnes tiek ieviestas tikai tāpēc, ka mums jāievēro starptautiskās prasības, jāizstrādā konkrēti normatīvie akti un jāapsaimnieko ES finansējums. Cilvēka faktors un politikas mērķis vides aizsardzības kontekstā šajos dokumentos ir skarts minimāli.

Info ziņojums par latvāņu izplatīšanas ierobežošanas programmu 2006. – 2012. gadam

Latvāņu ierobežošanas programma ir labs piemērs dokumentam ar izvērstu, uz pētījumiem un mērījumiem balstītu situācijas raksturojumu un labi noformulētiem un skaidrā formā pasniegtiem rezultatīvajiem rādītājiem. Ministrijām dotie uzdevumi ir pakārtoti rīcības virzieniem.

Citādi jāraksturo informatīvais ziņojums, kas iesniegts tikai 2008. gadā. Ziņojums ir diezgan īss un strukturāli neizveidots. Atskaitīšanās ir veikta nevis pa programmā definētajiem rīcības virzieniem, bet gan pa institūcijām, kas iesniegušas atskaiti par padarīto. Ziņojumā netiek apskatīta programmā definēto darbības rezultātu izpildes pakāpe, kaut arī tiek minēti iemesli, kas traucē programmas ieviešanu (motivācijas trūkums no pašvaldību un individuālo zemes īpašnieku puses). Informatīvajā ziņojumā nav norādīta turpmākās rīcības virzieni, lai stāvokli uzlabotu.

Atsaucoties uz iepriekš minēto, pētnieki secina, ka atskaitīšanās par programmas ieviešanu ir formāla, un kā vairums informatīvo ziņojumu, balstīta uz aktivitāšu uzskaitīšanu bez plašāka konteksta politikas mērķu sasniegšanā.

Info ziņojumi par biogāzes ražošanu un izmantošanu

Pētījuma ietvaros aplūkoti abi informatīvie ziņojumi par biogāzes ražošanas un izmantošanas attīstības programmas 2007. – 2011. gadam ieviešanu. Biogāzes ražošanas un izmantošanas attīstības programmas rezultatīvie rādītāji nav izstrādāti atbilstoši apskatāmajai tēmai, bet gan pārskatīti no Atjaunojamo energoresursu izmantošanas pamatnostādņem, kas, kā iepriekš minēts pie atjaunojamo energoresursu pamatnostādņu analīzes, nebija pietiekoši kvantificēti. Līdz ar to atskaite par biogāzes ražošanu notiek, sniedzot datus tikai par ražošanas izmaiņām. Politikas veidotāji informatīvajos ziņojumos ir formāli piegājuši atskaitīšanās būtībai, jo dokumentos nav iekļauts pārskats par to, cik lielā mērā programma risina tirgus, finansiālās un ekonomiskās barjeras biogāzes ieviešanai. Biogāzes ieviešanas jomā ES ir finansējusi pētījumus (BIG>East), kas politikas veidotājiem sniegtu neatkarīgu viedokli par iespējamajiem risinājumiem.

Pozitīva iezīme 2008. gada ziņojumā ir politikas sasaiste ar plānošanas reģioniem, informējot par to aktivitātēm. Neskaidra ir informācija par pētījumiem piešķirto finansējumu un pievienoto vērtību, ko tas ir devis programmas mērķu izpildes veicināšanai. Tā kā atjaunojamo energoresursu prioritāte ir dāsni finansēta no ES puses, pētniekiem rodas iespāids, ka visas ietekmes izvērtēšanas metodes tiek pielietotas atskaitēs donoriem, bet ar MK rīkojumu uzdotais uzdevums tiek izpildīts tikai formāli.

Informatīvais ziņojums par plānošanas reģionu likvidāciju un to funkciju sadali starp novadu pašvaldībām un attiecīgajām valsts pārvaldes iestādēm

Informatīvā ziņojuma kvalitātes analīzei pašreizējā statusā var būt tikai izglītojoša loma, jo ar 2011. gada 24. maija rīkojumu Nr.32 aktivitāte likvidēt plānošanas reģionus ir atcelta līdz Saeimas deleģējumam to atkal uzsākt. Dokumentu raksturo izvērsta tiesību aktu un starptautisko saistību analīze, kā arī piedāvāto risinājumu alternatīvu pozitīvo un negatīvo pušu apskats, kas ir balstīts uz apgalvojumiem, nevis izvērsti ietekmes izvērtējumiem. Dokumentā iztrūkst arī finansiālais pamatojums apgalvojumiem par valsts ietaupījumiem budžeta līdzekļiem. Tā kā informatīvā uzdevuma galvenais mērķis bija jautājumu virzīt uz tālāku izpēti, ekonomiski pamatojot plānošanas reģionu likvidācijas nepieciešamību, var uzskatīt, ka veikt detalizētu ietekmes izvērtēšanu nebija šī informatīvā ziņojuma uzdevums. Tajā pat laikā jāatzīst, ka bija nepieciešams vairāk atspoguļot darba grupas viedokli, pamatojot, kāpēc beigas tika izvēlēta tieši alternatīva plānošanas reģionus likvidēt.

4.11. Zemkopības ministrija

Ministrija dominē informatīvo ziņojumu un plānu izstrāde. Pēdējo divu gadu laikā atsākta arī koncepciju izstrāde. Ārvalstu donoru pieprasītās monitoringa atskaites tiek iesniegtas regulāri, tāpat pietiekoša uzmanība tiek veltīta arī Lauksaimniecības ilgtermiņa investīciju kreditēšanas programmai. Pēdējā laikā Zemkopības ministrija informatīvos ziņojumus izmanto ne tikai atskaitīšanās procesam, bet arī *ad hoc* problēmu risinājuma piedāvājumam.

Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes

Pamatnostādnes tika izstrādātas, Zemkopības ministrijas izveidotajai darba grupai sadarbojoties ar ANAP ekspertiem programmas “Meža nozares stratēģisko mērķu formulēšana un cilvēkresursu attīstība stratēģiskajā plānošanā” ietvaros. Līdz ar to dokumentu raksturo visaptverošs, svaigs skatījums uz esošo problēmu un situācijas definējumu. Interesanta pieeja ir attēlot attiecības starp

meža nozari un sabiedrību zīmējuma veidā. Tas dod iespēju noteikt rīcībpolitikā iesaistīto pušu savstarpējo ietekmi un vēlākā gaitā pēc nepieciešamības analizēt tās dziļāk.

Pamatnostādnēm ir izstrādāts detalizēts situācijas apraksts, problēmas analizētas ar SVID palīdzību. Pamatnostādnēm nav veikts finansiālās ietekmes novērtējums.

Rezultatīvie rādītāji ir vispārīgi un vērsts uz politisko mērķu un rezultātu formulējumu. Šādā formā tie nav izmērāmi. Turpmākās rīcības plānojums ir vērsts uz meža nozaru programmas izstrādi 2006. gadā, taču tāda programma POLSIS datu bāzē nebija atrodamā. netiek izpildīts arī pamatnostādnēs minētais uzdevums iesniegt ikkgadējos informatīvos ziņojumus par Meža programmas izpildi, jo tāda programma līdz šim nav izstrādāta.

Līdz ar to pamatnostādnes var ierindot to politikas dokumentu vidū, kuri tika izveidoti ārējās iniciatīvas ietekmē un projektam beidzoties, zaudēja savu dzīvotspēju. Gadījumā, ja dokumentā iekļautie mērķi tiek īstenoti citu politikas dokumentu ietvaros, Zemkopības ministrijai būtu nepieciešams aktualizēt savu politikas dokumentu bāzi un atzīt šo dokumentu par spēkā neesošu.

Informatīvais ziņojums par pamatnostādņu „Par lauksaimniecības attīstību Latvijas laukos 2003. – 2006.gadā” mērķu un rīcības virzienu īstenošanu

Informatīvā ziņojuma situācijas raksturojumā ir sniegts sasniegto rezultātu salīdzinājums ar iepriekšējiem gadiem. Atskaitīšanās notiek pa pamatnostādnēs definētajiem rīcības virzieniem, katra virziena apraksta beigās secinot, vai tie sasnieguši plānoto līmeni un kādi ir bijuši iespējamie iemesli, ja rādītājs sasniegts netika. Kaut arī informatīvais ziņojums daudz neatšķiras no pārējiem informatīvajiem ziņojumiem un sniedz atskaiti par katru no plānotajām aktivitātēm, šajā dokumentā jūtama autora vēlēšanās apskatīt pamatnostādņu ieviešanu plašākā kontekstā un izmantot papildinošus datu avotus. Ziņojums satur finansiālās ietekmes elementus salīdzinošā retrospektīvā skatījumā.

4.12. Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāts

Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2006. – 2013. gadam

Šim dokumentam ir zudusi vērtība, jo institūcija, kas to tika izstrādājusi, ir reorganizēta. Satiksmes ministrija š.g. aprīlī ir izstrādājusi LR elektronisko sakaru nozares politikas pamatnostādnes, taču tajā saistība ar apskatāmajām pamatnostādnēm nav minēta. Pamatnostādnes veidotas, zem katra rīcības virziena izvērtējot aktivitāšu sarakstu un apgalvojuma formā norādotšo aktivitāšu pozitīvo ietekmi uz sabiedrību. Apgalvojumi, iespējams, ir balstīti uz pieredzi un ārvalstu prakses izpēti, nevis izmantojot IA metodes. Pamatnostādnēm izstrādāts sīks indikatīvā finansējuma plānojums un atbildīgo institūciju saraksts par katru no uzdevumiem. Rezultatīvo rādītāju indikatoru vērtības ir prognozētas vairākiem gadiem. Nākotnē, plānojot pašreizējo aktuālo elektronisko sakaru nozares pamatnostādņu izvērtējumu, būtu interesanti salīdzināt, cik lielā mērā Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāta prognozes ir piepildījušās.

Informatīvais ziņojums par informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādņu 2006. – 2013. gadam īstenošanas gaitu

Informatīvais ziņojums ir izstrādāts tagad reorganizētajā Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariātā. Jāatzīmē, ka POLSIS datu bāzē atrodamie politikas dokumenti, kurus

izstrādājis sekretariāts, vēl aizvien tiek uzskatīti par aktuāliem, nenorādot, ka Satiksmes ministrija ir pārņēmusi šo funkciju. Tā kā Satiksmes ministrija šajā jomā ir izstrādājusi jaunus dokumentus, būtu ieteicams tai uzdot pārskatīt esošo politikas dokumentu datu bāzi, uzskatot par neaktuāliem tos dokumentus, kuru uzdevumi pārklājas ar Satiksmes ministrijas pārziņā esošajiem.

Informatīvais ziņojums ir veidots pārskatāmā formā, vispirms sniedzot situācijas raksturojumu Latvijā un ES un salīdzinot to ar pamatnostādņēs minētajiem rezultātīvajiem rādītājiem. Tālākajā pamatnostādņu tekstā sniegts aktivitāšu apraksts pa darbības virzieniem. Ziņojums nesatur ietekmes izvērtējuma elementus, nav analizēta pat finansiālā ietekme vai pieminētas problēmas, kas rodas pamatnostādņu ieviešanas gaitā.

5. Pašvaldību plānošanas dokumenti

Apskatītajiem pašvaldību politikas plānošanas dokumentiem ir raksturīga ietekmes izvērtēšana ar SVID palīdzību. Dokumentos ir aprakstītas sabiedriskās apspriešanas. Kā būtisks pašvaldību attīstības dokumentu trūkums ir jāatzīmē finansiālās ietekmes neatspoguļojums dokumentu tekstos, kas ir būtiska atšķirība, salīdzinot ministriju un pašvaldību izstrādātos politikas dokumentus. Daļēji tas izskaidrojams ar to, ka nav nepieciešams griezties pie lēmumu pieņēmēja ar budžeta pieprasījumu konkrētajam pasākumam, gaidot tā apstiprinājumu. Pašvaldības budžetā šim mērķim ir iedalīta zināma summa, un politikas veidotāji neizjūt nepieciešamību sīkāk to aprakstīt politikas dokumentos, jo gan lēmumu pieņēmēji, gan arī dokumenta izstrādātāji atrodas atrodas «tuvāk viens otram» un nav nepieciešamības komunicēt augstākā hierarhiskā līmenī, kā tas ir gadījumos ar ministriju ikgadējiem budžeta pieprasījumiem Ministru kabinetam.

Pētot mājas lapās publicētos datus par pašvaldību budžetiem, ir vērojama tendence pēdējos gados apsaimniekot ievērojamu ES Struktūrfondu finansējuma apjomu. Daudzi no attīstības dokumentos plānotajiem pasākumiem tiks veikti, izmantojot šo finansējumu, taču apskatītajos attīstības dokumentos informācija par šo pieejamo finansējuma veidu nav atrodama.

Kopumā pašvaldību mājas lapās atrodamā informācija nodrošina nepieciešamo informācijas apjomu atbilstoši likumdošanas prasībām, tomēr autori uzskata, ka šis komunikācijas veids nespēlē nozīmīgu lomu saziņas un politikas veidošanas procesā starp pašvaldību un iedzīvotājiem.

Rīgas pilsētas sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sistēmas attīstības stratēģija 2008. – 2013. gadam

Dokuments ir noformēts atbilstoši mērķa auditorijas uztverei, izvēloties piemērotu valodu un raitu stilu. Interesentiem ir iespējams iepazīties ar īsu sociālās palīdzības sistēmas attīstības vēsturi, galvenajiem normatīvajiem aktiem un izpildinstitūcijām. Stratēģijā minēti izmantotie datu avoti un tie ir publiski pieejami. Dokumenta izstrādes laikā ir notikušas konsultācijas ar iesaistītajām pusēm un veikta SVID analīze, kas ir vienīgā ietekmes izvērtēšanas metode, uz kuru balstīti stratēģijas darbības virzieni.

Dokumentā minēta saistība ar iepriekš izstrādātajām vadlīnijām «Sociālās sistēmas attīstība Rīgā 2001. – 2005. gadā», taču netiek parādīts, cik lielā mērā šo vadlīniju ieviešana ir īstenojusi sociālos stratēģiskos mērķus.

Lai gan darbības virzieniem ir definēts sasniedzamais rezultāts, nav skaidrs, kādā veidā tiks pārbaudīta šī rezultāta sasniegšana, jo situācijas raksturojumā trūkst pamatdatu, kas noderētu par darbības un politikas rezultātu indikatoriem. Stratēģijas pielikums satur izvērstu datu aprakstu, taču

lasītājam var rasties grūtības tos sasaistīt ar stratēģijas pamattekstu. Dokuments nesatur ietekmes izvērtējuma elementus, nav pieminēta arī paredzamā fiskālā ietekme uz pašvaldības budžetu.

Ventspils pilsētas attīstības programma 2007. – 2013. gadam

Dokumentam ir labi izvērstas situācijas apraksts. SVID ir vienīgā izmantotā ietekmes izvērtēšanas metode, kas detalizēti aprakstīta programmas stratēģiskajā daļā. Pozitīvi vērtējams SVID analīzes kopsavilkums, kas bieži politikas dokumentos iztrūkst. SVID analīze ir sadalīta pa jomām.

Programmā ir plaši aprakstīts konsultāciju process, kā arī sabiedrības iesaistīšana, plānojot ikgadējus iedzīvotāju apmierinātības pētījumus. Programmas autori uzskatāmi parāda sasaisti ar normatīvajiem aktiem un spēkā esošajiem politikas dokumentiem. Kaut arī programmā ir izvērsti un strukturēti stratēģiskie mērķi, darbības virzieni, kā arī uzdevumi, nav izstrādāti rezultatīvie rādītāji un norādīts to izpildes termiņš. Attīstības programmā nav norādīta fiskālā ietekme plānotajiem uzdevumiem. Kā stratēģijas atsevišķa daļa tiek pievienots investīciju plāns, taču rodas grūtības to sasaistīt ar stratēģijas daļu, jo tam nav pievienota informācija, kura uzdevuma izpildes ietvaros katrs no investīciju projektiem tiek virzīts.

Rēzeknes pilsētas sporta attīstības pamatnostādnes

Pamatnostādnēm izstrādāta detalizēta situācijas apraksta daļa, izmantoti dažādi datu avoti, materiāls aptver visas sporta nozares. Pamatnostādņu darbības virzieni daļēji noteikti ar sabiedriskās apspriešanas un SVID analīzes palīdzību, cita veida ietekmes novērtēšana nav veikta. Lai gan dokumenta izstrādes laikā ir iesaistīta sabiedrība, darbības virzienu formulējumā neapstrādātu sabiedrības nostāju vairāk attīstīt sporta pieejamību visiem.

Rīcībpolitikas mērķi un darbības virzieni izteikti vispārīgā formā. Atbilstoši pamatnostādņu darbības virzieniem ir izstrādāts pasākumu plāns, kurā pieminēti indikatoru veidi, ar kuru palīdzību tiks veikts regulāra plāna ieviešanas uzraudzība. Daži no indikatoriem nav piemērojami darbības rezultāta izvērtēšanai, jo ir pārāk nenoteikti (piemēram, pasākumu kvalitātes uzlabojums). Plāns nesatur indikatīvu finansējuma apjomu.

Balvu novada izglītības attīstības programma

Programmas sākumdaļā parādīta dokumenta saistība ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem, kā arī normatīvajiem aktiem. Programmai veikta vispārīga SVID analīze, taču izstrādāts detalizēts situācijas apraksts. Kaut arī katram darbības virzienam ir izstrādāts rīcības plāns, programmas vājā vieta ir rezultatīvo rādītāju noteikšana, kas nav kvantificēti. Programmas izstrādes gaitā nav veikta ietekmes izvērtēšana. Dokumentā nav identificēti datu avoti.

Kaut arī programma veidota pa izglītības jomām, atsevišķi apskatot problēmas un piedāvātās aktivitātes, dokumentā grūti atrast kopējo plūdumu un iepļānoto darbību hronoloģisko secību. Tā kā aktivitāšu apraksts ir diezgan detalizēts, pārsvarā kā izpildes termiņu norādot tikai gadu un neminot nepieciešamo finansējumu, nav iespējams izsekot, cik lielā mērā pašvaldībai iespējams sasniegt katru no iepļānotajiem mērķiem un vai tam ir nepieciešamais finansējums.

Zemgales plānošanas reģiona tūrisma attīstības programma 2008 – 2013

Programmu pēc Zemgales plānošanas reģiona administrācijas pasūtījuma ES projekta ietvaros ir izstrādājis NK konsultāciju birojs. Izpildītājs atbilstoši darba uzdevumam koncentrējās uz spēkā esošo plānošanas dokumentu un tūrisma nozari reglamentējošo tiesību aktu izpēti, tūrisma nozaru tendenču izpēti Latvijā un Eiropā, kā arī Zemgales reģiona pašreizējās situācijas izpēti tūrisma jomā. Dokuments piedāvā izvērstu tūrisma attīstības rīcības plānu, atbilstoši noteiktajām prioritātēm

uzdevuma ietvaros aprakstot plānotās aktivitātes, taču līdz ar to plānošanas dokumenta pievienotā vērtība arī izbeidzas.

Pētījuma autori pieņem, ka izvērstis finansējuma, atbildīgo institūciju un laika grafika plānojums tiek veikts attiecīgajos ES Struktūrfondu apsaimniekošanai nepieciešamajos projektu pieteikumos, taču būtu nepieciešams informēt sabiedrību par nākamajiem turpmākās rīcības soļiem un informāciju iekļaut papildinošās dokumenta nodaļās. Tā kā šāda informācija publiski nav pieejama, nav iespējams novērtēt, pēc cik ilga laika tiks veikts programmas izvērtējums un kādi indikatori tiks izmantoti mērķa sasniegšanas pakāpes izvērtēšanai.

Secinājumi

- Vairumā politikas dokumentu sniegta izsmeļoša situācijas analīze, kas balstīta uz pieejamiem datu avotiem. Reizēm raksturīga datu sniegšana, kas nav tieši saistīti ar problēmas aprakstu, kas padara dokumentus grūti uztveramus.
- Kopīgā tendence visu līdz šim apskatīto ministriju dokumentos ir uzsvars uz fiskālo ietekmi, kas, labākajā gadījumā, tiek papildināti ar kvantitatīvi izmērāmiem aktivitāšu rezultātiem, kopumā neapskatot politikas ieviešanas ietekmi uz politikas mērķu sasniegšanu. Līdz ar to, gandrīz neviens apskatītais ex-ante un ex-post novērtējums nav uzskatāms par pietiekami izvērstu.
- Atsevišķās ministrijās (piemēram, Iekšlietu un Labklājības) vērojama pēdējā laikā izstrādāto dokumentu kvalitātes uzlabošanās un ietekmes izvērtēšanas kā loģiskas spriestspējas ieviešana politikas plānošanā.
- Ietekmes izvērtēšanas procesā vērojama analīzes metožu vienveidība. Rīcībpolitiku analīzei visbiežāk tiek izmantota SVID analīze, piemirstot izmaksu – ieguvumu analīzi, kurai ne vienmēr jābūt kvantificētai un kas var tikt lietota arī kā loģiskas izvēles modelis.
- Informatīvie ziņojumi vairumā gadījumu nav uzskatāmi par soli politikas aktivitāšu efektīvākai koriģēšanai, bet gan kā formāla nepieciešamība pildīt MK noteikto uzdevumu. Bieži vien atskaitīšanās termiņi tiek novilcināti vai arī aizmirsti. Sevišķi šī tendence vērojama, sākot no 2008. gada.

6. Eventuālās mācību vajadzības politikas ietekmes izvērtējuma īstenojuma jautājumos un priekšlikumi rokasgrāmatas struktūrai

Viedoklis par eventuālajām mācību vajadzībām gan intervijās, gan diskusijās tika skaidrots netieši, vērtējot informantu personiskās pieredzes raksturojumus. Šajā netiešajā izpētē tika konstatēts, ka visvājākās ir zināšanas par:

- politikas ietekmes novērtējuma dažādu veidu specifisko metodoloģisko struktūru ;
- problēmas analīzes nozīmi un paņēmieniem ex-ante novērtējuma gadījumā;
- ex-ante metodoloģisko soļu iekšējo pēctecību, rezultatīvo rādītāju formulēšanu ex-ante ietvaros;
- starpposma novērtējuma attiecināmību uz politikas plānošanas dokumenta izmaiņām,
- datu ieguves iespējām ex-post analīzes ietvaros;
- sekundāro datu analīzes paņēmieni gan ex-ante, gan ex-post ietvaros.

„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums

Praktiski visiem informantiem ir priekšstats, kad jāīsteno kāds no novērtējuma veidiem, taču radikāli atšķiras informantu pieredzes par to, cik padziļināti to katrā gadījumā darīt. Īpaši tas attiecas uz anotāciju sagatavošanu (tiesību aktu sākotnējā izvērtējuma piemērojums), taču šī problēma tiek norādīta arī raksturojot informatīvo ziņojumu sagatavošanas gaitu (plānošanas dokumentu ex-post novērtējums).

Diskusiju dalībnieki izteica savus priekšlikumus, kas varētu būt apmācību auditorija plānotās politikas ietekmes novērtējuma mācību programmas ietvaros, norādot, kam, viņuprāt, būtu nepieciešama izglītojoša rakstura informācija par politikas ietekmes novērtējumu. Kā galvenā mērķauditorija tiek minēta ierēdņi ar nelielu darba stāžu un pavisam jaunie darbinieki.

Ir ļoti liela kadru mainība un tāpēc metodiskais materiāls arī ir svarīgs, jo atnāk jauns cilvēks un tad, lai viņu ātri noorientētu, mums vajag kaut ko iedot.. un arī tajā materiālā kaut vai ievadā tad arī būtu skaidri norādīts, kas ir plānošana, kas novērtēšana, tā maksimāli skaidri, ne tā ļoti teorētiski.(MD)

Citi dalībnieki norāda, ka šāds apmācību kurss būtu nepieciešams plašākai ierēdņu daļai.

Mums gluži otrādi, personu mainība ir samazinājusies, izņemot tos gadījumus, kad persona tiek atlaista, bet tā mainība ir samazinājusies. Un tas racionālais – lai nodrošinātu institucionālo atmiņu, pieredzes kaut kādu nodrošinājumu, tur noteikti būtu jāskatās no katras ministrijas struktūras uzbūves....Teiksim, manā skatījumā, būtu obligāti jābūt tā, ka vienas, tiesībaktu izstrādes funkcijas ir īstenotājiem, tur jābūt vismaz 3-4 darbiniekiem, kuri izietu kādu apmācību kursu, kas personālvadības maiņas gadījumā spētu nodot jaunajiem kolēģiem.. Svarīgākais ir tas, kā mēs saistām to pieredzi, tie, kas apmācīsies, no pārējiem, protams, būs kaut kādi izdales materiāli – tās ir tādas tehniskas lietas, kur īstenībā es no savas pieredzes varu teikt, ka es daudz ko esmu ieguvusi pašmācības ceļā. Apmeklējuši Administrācijas skolas kursus, bet lielākā daļa ir pašmācības ceļā un praktiskas pieredzes ceļā.(MD)

Tiek norādīts, arī, ka pašvaldību darbiniekus varētu interesēt šāds mācību kurss.

Analizējot Latvijas politikas veidošanā pastāvošās politikas novērtēšanas prakses, jāņem vērā būtiska Eiropas Savienības kopējo politiku veidošanas sistēmas ietekme uz Latvijas kā ES dalībvalsts novērtēšanas sistēmas attīstību. Tieši ES kopējo politiku programmu novērtēšanas prasības, kuras izvērta Eiropas Komisija kā ES institūcija, ir netiešā un tiešā veidā Latvijas valsts pārvaldē strādājošos gan izglītojušas, gan „likušas” attīstīt šo novērtējumā iesaistīto aktoru ES kopējo politiku vērtēšanas prasmes. Tas izpaužas izteikti atšķirīgajās pieredzēs to ministriju darbiniekiem, kuru politikas jomā ir izteikts ES kopējo politiku īpatsvars (Zemkopības ministrija, Ekonomikas ministrija). Tas liek rosināt attīstīt konsultatīvi-izglītojoša rakstura sadarbību starpministriju līmenī, lai sekmētu šo ministriju prakses multiplicēšanu citu nozaru ministriju darbā.

Jautājumā par novērtējuma nozīmi un attīstību strukturālo reformu kontekstā dominē viedoklis, ka strukturālo reformu īstenošana ir saistīta ar lēmumu pieņemšanu īsā laika posmā, kas apgrūtina novērtējuma veikšanu, tai pašā laikā, strukturālo reformu pamatā vajadzētu būt novērtējumā balstītai argumentācijai. Galvenā problēma – kā veikt novērtējumu maksimāli īsā laika posmā.

Tātad, Ir identificētas konkrētas mācību vajadzības, kuras apmierināmas, paplašināti šīs tēmas aplūkojot Rokasgrāmatā: novērtējuma īstenojuma konteksta analīze, politikas mērķa formulēšanas prakses dažādos politikas kontekstos; politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju definēšana, pētījuma izlases izveide, novērtējuma secinājumu veidošana (ex-post gadījumos), labāko politikas plānošanas dokumentu analīze – labās prakses piemēru iekļaušana.

Kā jau minēts, vairākas mācību vajadzības identificējamās netieši – analizējot esošās novērtējuma prakses: novērtējuma būtības, funkciju, pieeju, pamatprincipu raksturojums, ex-ante vajadzībām – problēmas analīzes paņēmieni, risinājumu modeļu/alternatīvu izstrāde, labākās alternatīvas argumentācija; vidusposma vajadzībām – par dokumenta korigēšanas iespējām, ja plānotie mērķi neatbilst izmainītajam ekonomiski-politiskās vides kontekstam; ex-post vajadzībām – kā nodrošināt novērtējuma veikšanu, kas pārsniedz formālā novērtējuma struktūru (ne tikai pārbaudīt, vai sasniegti plānotie rezultāti, bet pētīt, vai tie sasniegti tieši programmas darbības rezultātā un vai rezultātīvo rādītāju sasniegšana nodrošina arī programmas mērķu sasniegšanu, kā arī problēmas atrisinājumu).

Diskusijas gaitā dalībniekiem tika piedāvāts provizorisks Rokasgrāmatas ietvaros aplūkojamais tēmu loks:

1. Novērtējuma pieejas
2. Sekmīga novērtējuma priekšnosacījumi
3. Novērtējums kā pētījums *
4. Novērtējuma vieta politikas plānošanas ciklā
5. Latvijas politikas ietekmes novērtējuma normatīvais regulējums
6. Novērtējuma veidi
7. Ex-ante novērtējuma metodoloģijas raksturojums
8. Ex-post novērtējuma metodoloģijas raksturojums
9. Labās prakses analīze

* novērtējuma pētījuma metodoloģiskie soļi

No visiem piedāvātajiem tēmu lokiem visvairāk diskutētais bija 3., jo neskaidrību radīja jēdziens „novērtējuma pētījums”, kuru liela daļa informantu saprata kā pasūtītu pētījumu. Pētnieki ar 3. punktu saprata sadaļu, kurā tiek skaidrota novērtējuma vispārējā metodoloģija, kura ir īstenojama gan kā iekšējs, gan kā ārējs pētījums. Tika izteikts priekšlikums precizēt, kāda ir pasūtījuma pētījuma loma novērtējuma veikšanā, norādīt uz dažādu ceļu iespējamību

Tā arī vajag atspoguļot, ka ir divas pieejas – gribat vairāk, skaistāk, labāk – lūdzu pasūtiet pētījumu, savām vajadzībām jūs varat iztikt ar pieejamajiem datiem.

Pārējās eventuālās rokasgrāmatas sadaļas tika kopumā akceptētas, taču diskusiju dalībnieki sniedza vairākas rekomendācijas par atsevišķu aspektu akcentēšanu Rokasgrāmatas sagataves laikā. Dominēja ieteikumi radīt Rokasgrāmatu ar ļoti konkrētu rīcības stratēģiju aprakstu, t. i. tika rekomendēta Rokasgrāmata, kurai būtu instrukcijai līdzīga forma: kā kurā brīdī rīkoties, īstenojot politikas ietekmes novērtējuma konkrētas prakses.

(...) mums vajag skaidri saprast, ko rakstīt politikas plānošanas dokumentos kā ietekmes novērtējumu, un ka to var izdarīt vislabāk ar tādu un tādu metodi. Pārējās ārpakalpojumu iespējas – tur man liekas, ka izplūst nevajag, bet vairāk palīdzēt patiešām, ka man vajag atšķirt – ā, es varu izdarīt to un to.

Šo pieeju Rokasgrāmatas satura izstrādei, kur tiek akcentēts, ka vajag iekļaut tikai to informāciju, kura nepieciešama ierēdņiem – kas funkcionētu kā darba instrukcija, neatbalsta visu diskusiju dalībnieki, tomēr viedoklis ir skaidri definēts.

Lai saprot, kuru metodi izvēlēties, lai dabūtu to savu rezultātu. Jo mums galīgi neinteresē, vai tos

datu ministrs izmantos savā preses konferencē. Man ir viena interese – man ir jāuzraksta dokuments, vienalga vai plašāks vai mazāks. Vai man jāatrisina viena vai 50 problēmas ar vienu reizi -man ir tikai šāda interese šajā projektā. Mums nevajag to jūsu plašo jēgu..(MD)

Šeit vietā būtu norādīt pētnieku attieksmi pret šo ieteikumu. Rokasgrāmatas saturā detalizēti aprakstīt visus konkrētos politikas ietekmes novērtējuma gadījumus tehniski nav iespējams, jo, kā pierāda šī pētījuma dati, konteksta situācijas ministrijās pat attiecībā uz viena tipa attīstības plānošanas dokumentu sagatavošanu ir dažkārt pat radikāli atšķirīgas (piemēram, tas ieteikums, kas būs derīgs Veselības ministrijai, nebūs derīgs Ekonomikas ministrijai un otrādi). Politikas ietekmes novērtējuma prakse ir dinamiska un jebkurā gadījumā paredz aktīvu konkrētās situācijas analīzi un vajadzību pēc tās neatceļš pavārgrāmatai pielīdzinātas rokasgrāmatas radīšana. Neapšaubāmi akceptējama ir informantu prasība pēc normatīvajos aktos definēto normu precizējošas informācijas iekļaušanas Rokasgrāmatā.

Es nezinu par tām metodēm, jo tās metodes ir tūkstošiem. Varbūt vajag secīgi, lai es kā ierēdnis, kuram tas ir jāveic, secīgi pa posmiem, kā man sākt to darbu. Tas ir tāds skaidrojošs, un tās metodes – kā es piemēram analizēšu, vai tie MK noteikumi..bet tas tad paliek varbūt manā ziņā kā es to izvērtēju, jo tās metodes, kā es varēšu to izvērtēt ir arī ļoti daudzas, jo pētniecība ir tāda, ka tās metodes var daudz, daudz izmantot...(MD)

Kā īpaši nozīmīgs pašu informantu skatījumā jāuzskata ieteikums sagatavot Rokasgrāmatā precizējošu aprakstu tieši par ex-ante novērtējumu politikas plānošanas dokumentiem.

es jums iesaku ...ja var izveidot smuku veidlapu tiesību aktiem, kāpēc tādu nevar izveidot arī politikas plānošanas dokumentiem.Jums jau nav jāparāda, kādai viņai ir jāizskatās, bet vienkārši ieteikt, kā vajag...(MD)

Šie ieteikumi jāizvērtē kritiski un sagatavojot Rokasgrāmatu, jāņem vērā gan objektīvās politikas ietekmes vērtējuma problēmas, kuras atspoguļotas pētījuma kopsavilkumos, gan starptautiskā prakse šādu Rokasgrāmatu izstrādē.

Pētījuma ietvaros tika īstenota arī 5. fokusgrupu diskusija ar NVO un Sociālo partneru pārstāvjiem, kur diskusijas vadlīnijas tika specificētas šīs auditorijas interesēm. Diskusijas gaitā tika konstatēts, ka šī mērķauditorija specifiski izprot politikas ietekmes novērtējuma jēdzienu un akcentē novērtējuma dialoga funkciju. Kā novērtējuma būtiskākā daļa tiek skatīta problēmas skarto grupu iesaistīšana politikas plānošanā un līdzdalības sekmēšana. Dominējošā diskusijas tēma bija saistīta ar valsts pārvaldes darbinieku un politiķu kritiku. Tika norādīts, ka lielākajā daļā gadījumu ministriju pārstāvji konsultācijās īsteno formālu uzklaušanās procesu un neprot attīstīt diskusiju un dialogu, kurš sekmētu problēmas risinājuma modeļu identificēšanu un precizēšanu.

7. Secinājumi

1. Ministriju darbinieki atšķirīgi interpretē IA būtību un tiem ir diferencēti priekšstati par novērtējuma funkcijām.
2. Informantu pašvērtējums attiecībā uz savām zināšanām IA jomā ir kvalificējams kā augsts, jo praktiski visi informanti atsauca uz politikas ietekmes izvērtējumu regulējošajiem normatīvajiem dokumentiem un norāda uz prasībām, kas tajos fiksētas gan attiecībā uz attīstības plānošanas dokumentu izstrādi, gan arī uz tiesību aktu izstrādi.

1. nodevuma ziņojums

3. Ministriju personāls un politiķi reti novērtē izvērtēšanas nozīmīgo ietekmi uz rīcībpolitikas kvalitāti, tādējādi pietiekamā līmenī neizmantojot esošo pētījumu bāzi un nepasūtīt pētījumus jaunu politiku plānošanas priekšizpētei. Pārsvārā tādi pētījumi tiek pasūtīti, ja politikas īstenošanā tiek iesaistītas donoru finanses.
4. Ministriju darbinieki ne vienmēr izjūt gandarījumu par veikto pētījumu, jo politiķi bieži vien rezultātus neizmanto, vai izmanto savu mērķu argumentācijai pret/par konkrēto politiku.
5. Lielai daļai ministriju darbinieku ir neskaidrs priekšstats par politikas un darbības rezultātu formulēšanas procesu un galvenajām atšķirībām. To uzskatāmi parāda arī politikas dokumentu analīze.
6. ES Struktūrfondu prasības attiecībā uz obligāto ietekmes izvērtējumu veikšanu finansētajiem projektiem ir attīstījušas nevienmērīgu administratīvo kapacitāti Latvijas ierēdņu vidū. Ministrijas, kuras pārsvārā darbojas ar ES finansējumu, ietekmes izvērtēšanas metodes pārzina labāk, taču ne vienmēr saskata to kā noderīgu instrumentu nacionālās politikas plānošanā.
7. Sarežģītā ekonomiskā un politiskā situācija, kā arī Latvijas finansiālās saistības attiecībā pret ārvalstu aizdevējiem vēl jo vairāk pastiprina finansiālās ietekmes izvērtējumu dominēšanu politikas veidošanas procesā.
8. Ministrijas vērojama tendence bieži vien ignorēt programmu sociālās ietekmes izvērtēšanu. Sabiedrības viedoklis politikas dokumentos bieži vien netiek atspoguļots. Tā kā pamatnostādņu un programmu struktūra vairumā gadījumu ir līdzīga plānu struktūrai, informatīvie ziņojumi atgādina atskaites par paveikto, nevis izvērtējumu par politikas ieviešanas progresu.
9. Par būtisku uzskatāms MD - VK – pētnieku - politiķu savstarpējās uzticēšanās faktors un lēmuma pieņēmēju pozitīva ievirze vai aktīvs atbalsts vēlākajai rezultātu izmantošanai.
10. Informantu izteikumi ļauj secināt, ka lielu ietekmi uz informantu attieksmi pret ietekmes izvērtējumu veido viņu priekšstati par novērtējuma ietvaros veiktās analīzes lietderību un pielietojumu lēmumos. Ministrijās, kur politiskās vadības līmenī ir pieprasījums pēc detalizēta ietekmes izvērtējuma datiem, ir priekšstats, ka izvērtējumam jābūt padziļināti izstrādātam un izvērstam, kur tāds nav – izvērtējums ir virspusējāks visos līmeņos.
11. Rezumējot varam formulēt informantu identificētos novērtējuma un novērtējuma pētījuma sekmīgas veikšanas priekšnosacījumus. Sekmīga novērtējuma un novērtējuma pētījuma īstenošana Latvijas politikas veidošanas vidē ir iespējama, ja:
  - spēkā ir loģiska pēctecīga atbilstība starp politikas plānošanas dokumentos fiksēto un valsts budžeta lēmumiem, kur Valsts budžets darbojas kā instruments politikas plānošanas dokumentos fiksēto mērķu sasniegšanai;
  - pastāv atbilstība starp politikas plānošanas dokumentos formulētajiem darbības mērķiem/prioritātēm un lēmumu alternatīvu izvēli konkrētās rīcībpolitikas lēmumu pieņemšanas situācijās;
  - gan ministriju darbinieki ir ar pietiekamu darba pieredzi un atbilstošām prasmēm un zināšanām; gan pētnieki labi pārzina novērtējuma vajadzībām nepieciešamās datu vākšanas metodes;
  - novērtējumam tiek savlaicīgi ieplānoti finanšu resursi un tie ir pietiekami, lai iegūtu nepieciešamo datu apjomu un kvalitāti;

- novērtējums tiek iepļānots savlaicīgi un tam tiek paredzēts pietiekams laika daudzums;
- tiek attīstīta uz savstarpējo sapratni balstīta sadarbība starp novērtējuma īstenojumā iesaistītajām grupām: ministriju darbinieki, valsts kancelejas darbinieki, pētnieki, politiķi.

8. Ieteikumi

Attiecībā uz **ietekmes izvērtēšanas sistēmas pilnveidošanu** pētnieki iesaka izvērtēt šādu pasākumu iespējamību:

1. Ierosinām modificēt atskaitīšanās prasības par dažādu politikas dokumentu veidiem. Ikgadējo atskaitīšanos par plāniem nepieciešams koncentrēt uz darbības rezultātu līmeņa izpildi, kā arī institūciju iesaistes un izmantotā/nepieciešamā finansējuma aprakstu. Vidusposma un ex-post atskaitīšanās par programmām/pamatnostādnēm jāveic politikas rezultātu līmenī, analizējot progresu attiecībā pret izvēlētajiem politikas rezultātu indikatoriem un iespēju robežās piesaistos arī ārējos ekspertus vai maksimāli izmantojot esošos datu avotus.
2. Lai mazinātu finansiālās ietekmes dominēšanu politikas dokumentu ietekmes izvērtēšanā, ieteicams veicināt ekonomiskās un sociālās ietekmes iekļaušanu attiecīgās jomas politikas dokumentos. Tā kā patlaban normatīvās prasības programmās, pamatnostādnēs un koncepcijās ir iekļaut ietekmi uz valsts un pašvaldību budžetiem, ministrijas bieži vien aprobežojas ar izpildes minimumu. Papildus jāpiebilst, ka finansiālās ietekmes aprēķins pamatnostādņu ietvaros bieži vien tiek atrunāts kā neiespējams, it sevišķi, ja vēlāk seko programmas vai plāna izpilde.

Attiecībā uz **rokasgrāmatas struktūru un apmācību** kursā iekļaujamajām tēmām tiek ierosināti šādi ieteikumi:

1. Valsts pārvaldes darbinieku administratīvās kapacitātes stiprināšanai nepieciešams iekļaut rokasgrāmatā materiālu par IA metožu praktisko pielietojamību, kā arī parādīt ietekmes izvērtēšanas nozīmi plašākā kontekstā (tā būtības, funkciju, pieeju un pamatprincipu raksturojums).
2. Rokasgrāmatā atspoguļot rezultatīvo rādītāju formulēšanas procesu, īpaši uzsverot to atšķirības un nozīmi dažādos politikas plānošanas un ieviešanas posmos.
3. Rokasgrāmatā papildus iepriekš minētajam paplašināti aplūkot vēl šādas tēmas:
  - politikas mērķa formulēšanas prakses dažādos politikas kontekstos;
  - ex-ante vajadzībām - problēmas analīzes paņēmieni, risinājumu alternatīvu izstrāde, labākās alternatīvas argumentācija;
  - vidusposma vajadzībām – par dokumenta korigēšanas iespējām, ja plānotie mērķi neatbilst izmainītajam ekonomiski-politiskās vides kontekstam;
  - ex-post vajadzībām – kā nodrošināt novērtējuma veikšanu, lai pārbaudītu, vai plānotie rezultāti ir sasniegti tieši programmas iedarbības rezultātā, kā arī rezultatīvo rādītāju saistību ar politikas rezultātu izpildes pakāpi;
  - pētījuma izlases izveide;
  - novērtējuma secinājumu veidošana;

**„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums**

- labāko politikas plānošanas dokumentu analīze – labās prakses piemēru iekļaušana.
4. Rokasgrāmatas satura izvēlē jāņem vērā atbildīgo amatpersonu pieredze un pieprasījums, to sabalansējot ar šāda tipa metodisku materiālu satura un struktūras tradīciju, kā arī laba novērtējuma prakses un novērtējuma metodoloģijas specifikas zināšanām.

Pielikums Nr.1. Strukturēto padziļināto klātienes interviju informantu saraksts

Vārds, uzvārds	Amats	Kontakti	Intervijas norises laiks
Valerijs Stūris	Valsts Kanceleja; Stratēģiskās analīzes departaments, konsultants	67082933	Intervija notika Valsts kancelejā 20.04.2011
Kristaps Soms	Valsts Kanceleja; Stratēģiskās analīzes departaments, konsultants	67082988	Intervija notika Valsts kancelejā 20.04.2011

Ministrija/ pašvaldība	Vārds, uzvārds	Amats	Intervijas norises laiks
Aizsardzības ministrija	Aigars Mikiško	Aizsardzības plānošanas nodaļas vadītājs	Notika Valsts administrācijas skolā 28.04
Ārlietu ministrija	Daiga Krieva	Plānošanas grupas vadītāja	Notika 28.04 Ārlietu ministrijā
Ekonomikas ministrija	Ilze Lore		Notika 21.03. Ekonomikas ministrijā
Finanšu ministrija	Daina Robežniece	Nodokļu politikas departamenta direktore	Notika 23.03. Finanšu ministrijā
Iekšlietu ministrija	Jānis Bekmanis	Politikas ieviešanas nodaļa Nodaļas vadītājs	Notika 28.04. Iekšlietu ministrijā
Izglītības un zinātnes ministrija	Elīna Petrovska	Politikas koordinācijas departaments, Politikas plānošanas nodaļas vadītāja	Notika 27.04. Izglītības un zinātnes ministrijā
Kultūras ministrija	Jolanta Treile	Kultūrpolitikas plānošanas departaments, Departamenta direktore	Notika 24.03 Kultūras ministrijā
Labklājības ministrija	Ilze Zvidriņa	Darba departamenta darba tirgus politikas nodaļas vadītāja	Notika 21.03 Labklājības ministrijā
Satiksmes ministrija	Inta Rozenšteine Ingrīda Tauriņa	Nozaru koordinācijas un plānošanas nodaļa, Nodaļas vadītāja Sakaru nozares attīstības nodaļas vadītāja	Notika 26.04 Satiksmes ministrijā

**„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums**

Tieslietu ministrija	Ingrīda Viša Sanita Mertena Olga Zeile	Stratēģijas departaments, Departamenta direktore Valsts tiesību departamenta direktore Nozaru politikas departamenta direktore	Notika 28.04. Tieslietu ministrijā
Veselības ministrija	Inga Šmate	Veselības politikas plānošanas departaments, Veselības politikas plānošanas dokumentu izstrādes nodaļa, Nodaļas vadītāja	Notika 21.04 Veselības ministrijā
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	Everita Zaķe- Kļaviņa Ilona Raugze	Politikas koordinācijas departaments, Politikas plānošanas un kontroles nodaļa Reģionālās attīstības plānošanas nodaļas vadītāja	Notika 26.04. VARAM Notika 27.04. VARAM
Zemkopības ministrija	Jānis Šnakšis Elza Šusta	Stratēģijas analīzes nodaļas vadītājs Starptautisko lietu un stratēģijas analīzes departaments, Stratēģijas analīzes nodaļa	Notika 20.04. Zemkopības ministrijā
Ogres novads	Jana Briede	Ogres novada pašvaldības Attīstības nodaļas vadītāja	Notika 23.05.
Ludzas novads	Aivars Meikšāns	Ludzas novada pašvaldības Attīstības un nekustamā īpašuma nodaļas vadītājs	Notika 24.05
Ventspils pilsēta	Laimonis Strujevičs	Ventspils Dome, ekonomikas nodaļa	Notika 24.05
Rēzeknes pilsēta	Ināra Groce	Rēzeknes attīstības un plānošanas pārvaldes vadītāja	Notika 25.05
Balvu novads	Egons Salmanis	Balvu novada Izglītības, kultūras un sporta jautājumu komitejas vadītājs	Notika 25.05

Pielikums Nr.2. Strukturēto padziļināto klātienē interviju vadlīnijas

<p>Ievads</p>	<p>Iepazīstināšana ar intervētāju, dziļās intervijas mērķiem Informācija par sarunas gaitu, konfidencialitāti, pētījuma datu izmantošanas kārtību.</p>
<p>Informanta profesionālā pieredze un ietekmes novērtējuma kompetences</p>	<p>Lūdzu īsi raksturojiet kā Jūs savā līdzšinējā profesionālajā darbībā esiet bijis saistīts ar politikas, politikas dokumentu novērtējuma/ietekmes novērtējuma darbībām. Kāds ir bijis Jūsu iesaistes veids? Kāda tipa novērtējuma veikšanā esiet bijis/esiet pašreiz iesaistīts: sākotnējā (ex-ante), starpposma, gala ietekmes novērtējumā (ex-post)? <i>(Nosaukt tikai tad, ja respondents pats nemin šos novērtējuma veidus)</i> Pie kāda tipa politikas plānošanas dokumentiem esiet strādājis (pamatnostādnes, programma, koncepcija vai citiem dokumentiem), kur to izstrādes vai ieviešanas stadijā tikusi piemērota politikas vērtēšana? Ar kādām grūtībām esat sastapies šajā procesā?</p>
<p>Izpratne par novērtējuma tipiem, priekšstati un zināšanas par katra novērtējuma veida procedūras un metodiskajiem raksturojumiem</p>	<p>Kāda, Jūsprāt, ir politikas novērtējuma paņēmieni izmantošanas galvenā nozīme politikas veidošanā? Raksturojiet, lūdzu, precīzāk savu priekšstatu par katru Jums zināmo novērtējuma veidu. <i>(Informants runā par tiem novērtējuma veidiem, kas viņam zināmi)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • sākotnējais (ex-ante) novērtējumam • starpposma novērtējumam • gala ietekmes novērtējums (ex-post) • cits <i>(ja informants nosauc citu novērtējuma modeli, piem. ES politiku un programmu novērtēšanas elementu)</i> <p>Kādu politikas plānošanas vai citu dokumentu sagatavošanā šos novērtējuma elementus izmanto? Pastāstiet, lūdzu, kas, Jūsprāt, visvairāk raksturo ex-ante novērtējuma procedūru? Kādos gadījumos un kā to izmanto? Pastāstiet, lūdzu, kas, Jūsprāt, visvairāk raksturo starpposma novērtējuma procedūru? Kādos gadījumos un kā to izmanto? Pastāstiet, lūdzu, kas, Jūsprāt, visvairāk raksturo ex-post novērtējuma procedūru? Kādos gadījumos un kā to izmanto? Kādus citus novērtējuma veidus esiet iepazinis savā profesionālās darbības praksē? Lūdzu, raksturojiet tos .</p>
<p>Pieredze, zināšanas un viedoklis par novērtējuma izmantošanu informanta profesionālās darbības jomā; grūtību identificēšana</p>	<p>Īsi raksturojiet, kādi ir Jūsu un , cik Jums zināms, Jūsu kolēģu praksē izmantotie/ neizmantoti novērtējuma veidi? Kādi ir pēdējie trīs gadījumi, kur Jūs amata kompetenču ietvaros esiet bijis saistīts ar novērtējuma veikšanu? Vai šis novērtējums tika veikts kā „iekšējs” novērtējums vai tika īstenots “ārējais” jeb pasūtījuma novērtējums? Kādas problēmas raksturīgas katra novērtējuma veida piemērošanai? Kas tās , Jūsprāt, rada? Kā tās varētu atrisināt? Kuri novērtējuma veidi, Jūsprāt, pilda savas funkcijas, kuri nē? <i>(cenšamies noskaidrot, kāds ir kvalitātes pašnovērtējums, esošās prakses kopumā pašnovērtējums)</i> Vai un ja jā, tad kā novērtējuma izmantošanu ietekmē politikas veidošanas konteksts: tai skaitā politiskais, ekonomiskais u.c? Vai un kā politikas veidošana krīzes apstākļos ietekmē novērtējuma izmantošanu?</p>

„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums

<p>Priekšstati par sekmīga ietekmes novērtējuma īstenošanas priekšnosacījumiem</p>	<p>Kas, Jūsaprāt, ir galvenie sekmīga politikas novērtējuma īstenošanas priekšnosacījumi? Kāda nozīme tā īstenošanā ir sekojošiem faktoriem? Raksturojiet šo faktoru nodrošinājumu reālajā politikas vērtēšanas praksē:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pietiekami finansu resursi • Pietiekami laika resursi • Pietiekami cilvēkresursi • Atbildīgo ierēdņu/politiķu/pētnieku izpratne par novērtējuma jēgu un pamatprincipiem • Atbildīgo ierēdņu zināšanas un prasmes par novērtējuma procedūru un metodēm/citām ar novērtējumu saistītām zināšanām un prasmēm • Novērtējuma rezultātu izmantošana politikas veidošanā <p>Kas, Jūsaprāt, varētu sekmēt novērtējuma izmantošanu Jūsu profesionālās darbības ietvaros krīzes apstākļos? Pie kādiem nosacījumiem un kā novērtējums varētu sekmēt strukturālo reformu īstenojumu?</p>
<p>Viedoklis par eventuālajām mācību vajadzībām politikas ietekmes novērtējuma zināšanu un prasmes attīstībai</p>	<p>Kā jūs vērtējat pats savas zināšanas un prasmes jautājumos, kas saistīti ar politikas novērtējumu? Kuros jautājumos apskatāmajā tematikā Jūsu zināšanas un prasmes, Jūsaprāt, ir vislabākās? Kuros jautājumos apskatāmajā tematikā Jūsu zināšanas un prasmes Jūs pašu neapmierina? Kā Jūs vislabprātāk papildinātu savas zināšanas? (<i>zemāko intervētājs nosauc, ja informants nemin</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pašmācībā, ja būtu norādīti avoti • Apmeklētu klātienē mācību seminārus • Izmantotu e-apmācību <p>Novērtējiet, lūdzu savas zināšanas/ prasmes sekojošos novērtējuma norises jautājumos; raksturojiet šo novērtējuma elementu izpausmi Jūsu reālajā praksē</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vajadzība pēc novērtējuma • Novērtējuma pasūtījuma līgums(ja novērtējums tiek pasūtīts ārējam novērtētājam) • Novērtējuma pamatojums • Novērtējuma nosacījumi • Novērtējuma projekta metodiskais plānojums: datu vākšanas metožu izvēli, novērtējuma dizaina izstrādi, metožu un dizaina savstarpējās mijiedarbības koncepta izstrāde • Novērtējuma īstenošana: datu vākšanas metodes, to lietojums, instrumenti • Datu analīze-izvērtējums • Prezentācija un pārskata ziņojums • Rezultātu izplatīšana • Rezultātu izmantošana. • Novērtējuma izvērtēšana

Pielikums Nr.3. Fokusgrupu diskusiju sastāvs

Nr.	20.05.11. plkst.10.00	20.05.11. plkst.13.00
1.	Sanita Mertena ; Tieslietu ministrija	Inta Rozenšteine; Satiksmes ministrija
2.	Everita Zaķe Kļaviņa; Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrijas	Elīna Petrovska; Izglītības un zinātnes ministrija
3.	Zintis Hermansons; Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrijas	Elza Šusta; Zemkopības ministrija
4.	Jānis Bekmanis; Iekšlietu ministrija	Daiga Krieva; Ārlietu ministrija
5.	Zane Uzuliņa; Labklājības ministrija	Daina Robežniece; Finanšu ministrija
6.	Inga Birzniece; Veselības ministrija	Aigars Mikiško; Aizsardzības ministrija
7.	Ance Pētersone; Valsts kanceleja	Jānis Andžāns; Valsts kanceleja

Nr.	27.05.11.plkst.10.00	27.05.11.plkst.13.00
1.	Ingrīda Viša; Tieslietu ministrija	Ingrīda Tauriņa; Satiksmes ministrija
2.	Dace Grūberte; Finanšu ministrija	Airīna Dreimane; Labklājības ministrija
3.	Jolanta Treile; Kultūras ministrija	Jurijs Nikoļenko; Iekšlietu ministrija
4.	Ilze Lore, Ekonomikas ministrija	Jānis Šnakšis; Zemkopības ministrija
5.	Dainis Belmanis; Izglītības un zinātnes ministrija	Laura Anteina; Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrijas
6.	Sanda Terela; Veselības ministrija	Aivars Putniņš; Aizsardzības ministrija
7.	Zanda Ozola; Valsts kanceleja	Ieva Bloma; Valsts kanceleja

	31.05.11. plkst. 16.00	
1.	Tirdzniecības un rūpniecības kamera	Aija
2.	Latvijas pārtikas uzņēmumu federācija	Jānis
3.	Apeirons	Iveta
4.	Latvijas Pensionāru federācija	Aija
5.	Latvijas Zaļā kustība	Ivars
6.	Latvijas Kinematogrāfistu savienība	Pēteris
7.	Pieaugušo izglītības apvienība	Jeļena
8.	Providus	Arturs

Pielikums Nr.4. Fokusgrupu diskusiju vadlīnijas

Ievads	Iepazīstināšana ar moderatoru, fokusgrupu diskusijas mērķiem. Informācija par diskusijas gaitu, konfidencialitāti, pētījuma datu izmantošanas kārtību.
Informanta profesionālā pieredze un ietekmes novērtējuma kompetences	<ul style="list-style-type: none"> • Lūdzu īsi raksturojiet kā Jūs savā līdzšinējā profesionālajā darbībā esat bijis saistīts ar politikas, politikas dokumentu novērtējuma/ietekmes novērtējuma darbībām. • Nosauciet, lūdzu 3 pēdējos dokumentus, pie kuriem esat strādājis, kur to izstrādes vai ieviešanas stadijā tikusi piemērota politikas vērtēšana? • Ar kādām grūtībām esat sastapies šajā procesā?
Izpratne par novērtējuma tipiem, priekšstati un zināšanas par katra novērtējuma veida procedūras un metodiskajiem raksturojumiem	<ul style="list-style-type: none"> • Raksturojiet, lūdzu, precīzāk savu priekšstatu par katru Jums zināmo novērtējuma veidu. (<i>Informants runā par tiem novērtējuma veidiem, kas viņam zināmi</i>) <ul style="list-style-type: none"> ○ sākotnējais (ex-ante) novērtējumam ○ starpposma novērtējumam ○ gala ietekmes novērtējums (ex-post) ○ cits (<i>ja informants nosauc citu novērtējuma modeli, piem. ES politiku un programmu novērtēšanas elementu</i>). • Kādu politikas plānošanas vai citu dokumentu sagatavošanā šos novērtējuma elementus izmanto? • Pastāstiet, lūdzu, kas, Jūsuprāt, visvairāk raksturo ex-ante novērtējuma procedūru? Kādos gadījumos un kā to izmanto? • Pastāstiet, lūdzu, kas, Jūsuprāt, visvairāk raksturo starpposma novērtējuma procedūru? Kādos gadījumos un kā to izmanto? • Pastāstiet, lūdzu, kas, Jūsuprāt, visvairāk raksturo ex-post novērtējuma procedūru? Kādos gadījumos un kā to izmanto? • Kādus citus novērtējuma veidus esiet iepazinis savā profesionālās darbības praksē? Lūdzu, raksturojiet tos .
Viedoklis par eventuālajām mācību vajadzībām politikas ietekmes novērtējuma zināšanu un prasmes attīstībai	Kā jūs vērtējat savu kolēģu zināšanas un prasmes jautājumos, kas saistīti ar politikas novērtējumu? Kuros jautājumos apskatāmajā tematikā viņu zināšanas un prasmes, Jūsuprāt, ir vislabākās? Kuros - šīs zināšanas un prasmes vissliktākās?
Zināšanu papildināšanas iespējas	Kā Jūs vislabprātāk papildinātu savas zināšanas? (<i>zemāko intervētājs nosauc, ja informants nemin</i>) <ul style="list-style-type: none"> • Pašmācībā, ja būtu norādīti avoti • Apmeklētu klātienē mācību seminārus • Izmantotu e-apmācību

„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums

Rokasgrāmatas struktūra	<ol style="list-style-type: none"> 1. Novērtējuma pieejas 2. Sekmīga novērtējuma priekšnosacījumi 3. Novērtējums kā pētījums * 4. Novērtējuma vieta politikas plānošanas ciklā 5. Latvijas politikas ietekmes novērtējuma normatīvais regulējums 6. Novērtējuma veidi. 7. Ex-ante novērtējuma metodoloģijas raksturojums 8. Ex-post novērtējuma metodoloģijas raksturojums 9. Labās prakses analīze <p>* novērtējuma pētījuma metodoloģiskie soļi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vajadzība pēc novērtējuma • Novērtējuma pasūtījuma līgums(ja novērtējums tiek pasūtīts ārējam novērtētājam) • Novērtējuma pamatojums • Novērtējuma nosacījumi • Novērtējuma projekta metodiskais plānojums: datu vākšanas metožu izvēli, novērtējuma dizaina izstrādi, metožu un dizaina savstarpējās mijiedarbības koncepta izstrāde • Novērtējuma īstenošana: datu vākšanas metodes, to lietojums, instrumenti • Datu analīze-izvērtējums • Prezentācija un pārskata ziņojums • Rezultātu izplatīšana • Rezultātu izmantošana. • Novērtējuma izvērtēšana
-------------------------	--

Pielikums Nr.5. Politikas dokumentu izvērtēšanas kritēriji

Pamatnostādņu, programmu un koncepciju ietekmes novērtējumu salīdzināšanai tiks izmantoti šādi kritēriji:

P-1. Vai iecerētā politika ir esošo politikas dokumentu turpinājums, tiek balstīta uz iepriekšējo politiku izvērtējumiem vai pētījumiem? (Jā/nē)

P-2. Ja jā, kas veicis izvērtējumu (pārvalde / neatkarīgs eksperts)? Vai ir skaidri identificēti šo izvērtējumu rezultāti, vai tie ņemti vērā? (Jā/daļēji/ nē)

P-3. Cik lielā mērā un kādā veidā ir pamatota problēmas esamība un politikas dokumenta izstrādes nepieciešamība? (pēc būtības (izmantoti dati, fakti, aptaujas, sabiedrības viedoklis utt.) /formāli (balstoties uz pieņēmumu vai atsauce uz tiesību aktā dotu uzdevumu))

P-4. Vai situācijas aprakstam izmantotie dati ir tieši saistīti ar problēmu? (Jā/ daļēji/nē)

P-5. Vai situācijas (problēmas) aprakstam izmantotie dati ir publiski pieejami (t.sk. norādīti pašā politikas plānošanas dokumentā)? (Jā/nē)

P-6. Vai ietekmes izvērtējums ir veikts visiem rīcības virzieniem/alternatīvām (t.sk. „nulles alternatīvai”)? (Jā/nē/n/a)

P-7. Vai tas vienādā mērā ir objektīvs visiem virzieniem/alternatīvām (vai nav tendenciozitātes pazīmes attiecībā uz iecerēto tālāko rīcību)? (Jā (objektīvs)/nē (tendenciozs))

P-8. Kādi ietekmes izvērtējuma elementi atrodami politikas dokumentā? (EK – makroekonomiskā, S – sociālā, V- vides, FS- fiskālā, FJ – iestāžu funkcijas, T- tiesību normu sistēma, REG – teritoriju līdzsv. attīst.)

P-9. Kādi nepieciešamie ietekmes izvērtējuma elementi politikas dokumentā iztrūkst? (0 - ir visi, EK – makroekonomiskā, S – sociālā, V- vides, FS- fiskālā, FJ – iestāžu funkcijas, T- tiesību normu sistēma, REG – teritoriju līdzsv. attīst.)

P-10. Kādas metodes un paņēmieni tiek izmantoti ietekmes novērtēšanai?

P-11. Veiktā ietekmes izvērtējuma atbilstība *labam* ietekmes izvērtējumam: (atbilst pilnībā/ daļēji atbilst/neatbilst).

- Laba ex-ante ietekmes novērtējuma minimālais prasību kopums:
  - ietekme novērtēta visām galvenajām iesaistītajām pusēm
  - uz pierādījumiem balstīta objektīva ieguvumu/zaudējumu analīze gan īstermiņā, gan ilgtermiņā
  - skaidras izmantotās novērtējuma metodes un datu avoti
  - skaidri definēti un pamatoti riski gan *status quo*, gan politikas ieviešanas gadījumā

P-12. Vai politikas un darbības rezultāti ir definēti atbilstoši normatīvo aktu prasībām un atbilst risināmās problēmas un/vai izvirzīto mērķu būtībai? (Jā/daļēji/nē)

P-13. Vai dokumentā paredzēto pasākumu izmaksas un apmērs ir samērīgs ar identificētajām problēmām un iespējamo risinājumu ietekmi? (Jā/daļēji/nē)

P-14. Vai finansiālā ietekme ir izvērtēta un atspoguļota atbilstoši normatīvo aktu prasībām? (Jā/daļēji/nē)

P-15. Vai, sabiedrības iesaistīšanas gadījumā, šis process un līdzdalības rezultāti tiek aprakstīti politikas dokumentā? (Jā/daļēji/nē)

P-16. Vai turpmākās rīcības plānojums (atbalstītā alternatīva, ja tādas izstrādātas) pēc būtības risina identificētās problēmas un/vai balstās uz ietekmes izvērtējuma rezultātiem? (Jā/daļēji/nē). Ja daļēji vai nē, vai dokumentā skaidrots pamatojums, kāds?

„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums

Informatīvo ziņojumu analīzei tiks izmantoti šādi kritēriji:

I-1. Vai atskaitīšanās notiek, balstoties uz konkrētu politikas plānošanas dokumentu, vai arī ad hoc uzdevumā par šaurāku problēmu, tās identifikāciju, risināšanas nepieciešamību un situācijas aprakstu? (Jā (balstoties uz pol.dok.)/nē (ad hoc))

I-2. Ja jā, vai atskaitīšanās ir regulāri ieplānots starpposma novērtējums un notiek atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajiem termiņiem? (Jā/nē)

I-3. Kādā veidā analizēta problēmas esamība? (formāli (balstoties uz pieņemumu)/ pēc būtības (balstoties uz datiem un faktiem)/ daļēji pēc būtības)

I-4. Vai situācijas aprakstam izmantotie dati ir tieši saistīti ar problēmu? (Jā/ daļēji/nē)

I-5. Vai situācijas (problēmas) aprakstam izmantotie dati ir publiski pieejami (t.sk. norādīti pašā politikas plānošanas dokumentā)? (Jā/nē)

I-6. Vai atskaitīšanās notiek pēc politikas dokumentos iepriekš izvirzītajiem mērķiem un/vai identificētajiem rezultatīvajiem rādītājiem? (Jā/daļēji/nē)

I-7. Veiktā ietekmes izvērtējuma atbilstība labam ietekmes izvērtējumam: (atbilst pilnībā/ daļēji atbilst/neatbilst).

• Laba ex-post novērtējuma minimālais prasību kopums:

- novērtēts, cik lielā mērā politikas ieviešana atrisinājusi saistošajā politikas dokumentā konstatētās problēmas
- tiek novērtēta visu politikas ieviešanā iesaistīto institūciju darbība atbilstoši plānotajiem rezultātiem
- apzināts politikas mērķa grupu viedoklis par politikas sekmīgumu/novirzēm no mērķiem
- skaidras izmantotās novērtējuma metodes un datu avoti
- analizēti ārējās un iekšējās vides faktori, kas ietekmējuši politikas ieviešanas gaitu

I-8. Ja tas ir attiecināms, vai dati par konkrētās politikas ieviešanas ietekmi tiek vākti arī no politikas “zaudētāja” puses? (Jā/nē)

I-9. Vai informatīvajā ziņojumā tiek analizēta arī politikas dokumenta finansiālā ietekme konkrētajā laika periodā? (Jā/daļēji/nē)

I-10. Vai veiktajam novērtējumam ir pēctecība, (t.i., vai pēc tā pieņemšanas tiek ierosinātas izmaiņas politikas ieviešanas mehānismos vai arī piedāvāts izstrādāt izmaiņas normatīvajā bāzē? (Jā/nē)

I-11. Vai ir skaidrs, kā plānotā turpmākā rīcība ir saistīta ar/balstīta uz ietekmes izvērtējuma rezultātiem? (Jā/daļēji/nē)

I-12. Ja konstatēta ieviešanas „neveiksme”, vai tiek izskaidroti tās cēloņi un izstrādāti lēmumi, lai tos novērstu? (Jā/daļēji/nē)

I-13. Ja jā vai daļēji, kādi ir biežāk minētie cēloņi politikas neveiksmei?

„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums

Pielikums Nr.6. Politikas dokumentu analīze atbilstoši kritērijiem

Ministriju un dokumentu saīsinājums pamatnostādņu, programmu un koncepciju analīzē

Nr.	Institūcijas	Saīsin.	Kods	Dokumenti
1.	Ekonomikas ministrija	EM	EM / 1	Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2010.-2016. gadam
2.			EM / 2	Komerccarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programma 2007.-2013. gadam
3.			EM / 3	Koncepcija par mikrouzņēmumu atbalsta pasākumiem
4.	Finanšu ministrija	FM	FM / 1	Nodokļu un nodevu sistēmas attīstības pamatnostādņu projekts
5.			FM / 2	Sociālās drošības tīkla stratēģija
6.	Iekšlietu ministrija	IeM	IeM / 1	Narkotisko un psihotropo vielu un to atkarības izplatības ierobežošanas un kontroles pamatnostādnes 2010.-2016.gadam
7.			IeM / 2	Organizētās noziedzības novēršanas, apkarošanas un samazināšanas valsts programma 2006.-2010.gadam
8.	Izglītības un zinātnes ministrija	IZM	IZM / 1	Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. -2013. gadam
9.			IZM / 2	Koncepcija „Valsts attīstībai atbilstošs augstākās izglītības studiju programmu un studiju vietu sadalījuma modelis”
10.	Kultūras ministrija	KM	KM / 1	Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006. - 2015. gadam
11.	Labklājības ministrija	LM	LM / 1	Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. - 2017. gadam
12.			LM / 2	Koncepcija par sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitāti ilgtermiņā
13.	Satiksmes ministrija	SM	SM / 1	Transporta attīstības pamatnostādnes 2007. - 2013. gadam
14.	Tieslietu ministrija	TM	TM / 1	Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009. - 2015. gadam
15.	Veselības ministrija	VM	VM / 1	Pamatnostādnes "e-veselība Latvijā"
16.			VM / 2	Ambulatorās un stacionārās veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju attīstības programma (Struktūrplāns) 2005-2009. Gadam
17.	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	VAR	VAR / 1	Atjaunojamo energoresursu izmantošanas pamatnostādnes 2006.-2013.gadam
18.			VAR / 4	Ziņojums par plānošanas reģionu likvidāciju un to funkciju sadali starp novadu pašvaldībām un attiecīgajām valsts pārvaldes iestādēm
19.	Zemkopības ministrija	ZM	ZM / 1	Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes
20.	Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāts	ĪUM	ĪUM / 1	Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2006. – 2013. gadam
21.	Rīga		Rīga	Rīgas pilsētas sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sistēmas attīstības stratēģija 2008. – 2013. gadam
22.	Ventspils		Vent	Ventspils pilsētas attīstības programma 2007. -20013. Gadam
23.	Rēzekne		Rēze	Rēzeknes pilsētas sporta attīstības pamatnostādnes 2009. -2015. gadam
24.	Balvu novads		Balv	Balvu novada izglītības attīstības programma
25.	Zemgales novads		Zemg	Zemgales plānošanas reģiona tūrisma attīstības programma 2008.-2013. gadam

„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums

Pamatnostādņu, programmu un koncepciju analīze (1. daļa)

	EM / 1	EM / 2	EM / 3	FM / 1	FM / 2	leM / 1	leM / 2	IZM / 1	IZM / 2	KM / 1	LM / 1	LM / 2
P-1	Jā	Nē	Nē	Nē	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
P-2	Neatk. Eksp./ daļēji				pārv./statistika	pārvalde/ nevalstis kais sektors/ starptautiskie un vietējie ārējie pētījumi		pārvalde/ starptautiskie pētījumi	pārvalde	pārvalde/ jā	Neatkarīgi eksperti/ jā	pārvalde/ neatkarīgs eksperts/ jā
P-3	pēc būtības	formāli	formāli	formāli	pēc būtības	pēc būtības	formāli	pēc būtības	pēc būtības	formāli	pēc būtības	pēc būtības
P-4	Jā	daļēji	daļēji	daļēji	Jā	Nē	Nē	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā
P-5	Jā	daļēji	Nē	Jā	Nē	Jā	Nē	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
P-6	Nē	Nē	Nē	Jā	Nē	Jā	Nē	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā
P-7	n/a	n/a	Nē	Jā	n/a	Jā	n/a	Jā	Jā/ formāla pieeja	Jā	Jā	Jā
P-8	EK/FS/T	EK/FS	FS	FS	FS/T	FS	FS	EK/S/FS/ FJ/REG	EK/S/FS	S/FS/REG /FJ	EK/S/FS/ T	EK/S/FS
P-9	FJ	FJ/REG	EK/S/FJ/T /REG	EK/S	S	S/FJ/T	EK/FJ/T/S	0	FJ/T/REG	nav datu	0	0
P-10	atsauces uz iepriekšējiem pētījumiem	atsauces uz iepriekšējiem pētījumiem	nekādi	nekādi	nekādi	datu bāzu indikatoru analīze, atsauces uz iepriekšējiem pētījumiem	nekādi	datu bāzu indikatoru analīze, atsauces uz iepriekšējiem pētījumiem	Atsauces uz iepriekšējiem pētījumiem	nav datu	scenāriju veidošana	Mikrosimulāciju modelis, atsauces uz makroekonomiskajām prognozēm un demogrāfiskajiem pieņēmumiem
P-11	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	daļēji atbilst	neatbilst	daļēji atbilst	atbilst pilnībā	atbilst pilnībā
P-12	Nē	daļēji	Nē	Jā	Nē	Jā	Nē	Jā	nav definēti	Jā	Jā	nav definēti
P-13	Jā	daļēji	Jā	Jā	daļēji	Jā	daļēji	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
P-14	Nē	daļēji	daļēji	Jā	daļēji	Jā	Jā	Jā	Jā	daļēji	Jā	Jā
P-15	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	darba grupas, tikšanās, diskusijas ar ieinteresētajām pusēm	n/a	Jā/ sabiedriskā apspriešana pa reģioniem un kultūras nozaru padomēm	Jā/ pamatprojekta apspriešana NVO un dažādās padomēs	Jā/ tikšanās ar sociālajiem partneriem, LB, FM un EM pārstāvjiem
P-16	daļēji/ nav skaidrojuma	Jā	Nē	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā	nē, jo alternatīva neatrisina problēmu	Jā	0	Jā

**„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums**

Pamatnostādņu, programmu un koncepciju analīze (2. daļa)

turp	SM / 1	TM / 1	VM / 1	VM / 2	VAR / 1	ZM / 1	ĪUM / 1	Rīga	Vent	Rēze	Balv	Zemg
P-1	Nē	Nē	Nē	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā	Nē	Nē	Nē	Jā
P-2				neatkarīgs eksperts/jā	neatkarīgi eksperti	pārvalde/ neatkarīgi eksperti/ nē		pārvalde/ neatkarīgi eksperti/jā				Neatkarīgs eksperts/jā
P-3	formāli	formāli	formāli	formāli	pēc būtības	pēc būtības	pēc būtības	pēc būtības	pēc būtības	pēc būtības	Pēc būtības	pēc būtības
P-4	daļēji	Jā	daļēji	daļēji	Jā	Jā	Jā	daļēji	Jā	Jā	Jā	Jā
P-5	Nē	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā
P-6	Nē	Jā	Nē	Nē	n/a	n/a	n/a	Nē	n/a	n/a	n/a	n/a
P-7	n/a	Jā	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
P-8	EK/FS	FJ/T/S	FS/T	REG/FS	FS/REG	nekādi	FS	nekādi	nekādi	FJ/S/T	T/FJ/S/FS - situācijas raksturojumā	n/a
P-9	S/FJ/REG	0	S/FJ/REG	S/EK	S/EK	REG/FS/ FJ/T/EK	REG/	S/FS/FJ/T	S/FS/EK	FS/REG	FS/REG	n/a
P-10	SVID-formāli	Normatīvo aktu, funkciju analīze	nekādas	Atsauces uz iepriekšējiem pētījumiem, datu bāzu indikatoru analīze	Atsauces uz iepriekšējiem pētījumiem, datu bāzu indikatoru analīze	SVID	nekādas	SVID	SVID	SVID	SVID	n/a
P-11	neatbilst	daļēji atbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	n/a
P-12	Jā	Jā	daļēji	Jā	daļēji	daļēji	Jā	daļēji	Nē	daļēji	Nē	nav definēti
P-13	nav datu analīzei	plānots budžeta ietvaros	Nē	daļēji	Jā	n/a	Jā	n/a	n/a	n/a	n/a	nav izvērtētas
P-14	Nē	plānots budžeta ietvaros	Nē	Jā	Jā	n/a	Jā	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
P-15	Nē	Jā/darba grupas locekļu viedokļu apraksts	n/a	Jā	n/a	n/a	n/a	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
P-16	Daļēji/izvērtējuma nav	Jā	jā/izvērtējuma nav	Jā	Jā	n/a	Nē	daļēji/izvērtējuma nav	Jā	daļēji/izvērtējuma nav	Daļēji/uzstādījumi formulēti vispārīgi	rīcības plānojums nav izstrādāts

**„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums**

Ministriju un dokumentu saīsinājums informatīvo ziņojumu analizē

Nr.	Institūcijas	Saīsin.	Kods	Dokumenti
1.	Ekonomikas ministrija	EM	EM / 1	Informatīvais ziņojums par komercdarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programmas izpildi 2009. gadā
2.	Finanšu ministrija	FM	FM / 1	Informatīvie ziņojumi par sociālaš drošības tīkla stratēģijas ieviešanas gaitu
3.			FM / 2	Informatīvais ziņojums par Latvijas mazo un vidējo komersantu mikrokreditēšanas programmas izpildes rezultātiem
4.	Iekšlietu ministrija	IeM	IeM / 1	Informatīvais ziņojums par „Narkotisko un psihotropo vielu atkarības un izplatības ierobežošanas un kontroles valsts programmas 2005.–2008.gadam” īstenošanu
5.			IeM / 2	Informatīvais ziņojums „Par Organizētās noziedzības novēršanas, apkarošanas un samazināšanas valsts programmas 2006. - 2010.gadam” īstenošanu
6.	Izglītības un zinātnes ministrija	IZM	IZM / 1	Informatīvais ziņojums par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2007. – 2013. gadam īstenošanu 2007. gadā
7.			IZM / 2	Informatīvais ziņojums par Nacionālās sporta attīstības programmas izpildi
8.	Kultūras ministrija	KM	KM / 1	Informatīvais ziņojums par ilgtermiņa politikas pamatnostādņu "Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006. - 2015. gadam "Nacionāla valsts" īstenošanas gaitu
9.	Labklājības ministrija	LM	LM / 1	Par 2010.gada 3.ceturksnī īstenotajiem aktīvajiem nodarbinātības un preventīvajiem bezdarba samazināšanas pasākumiem
10.			LM / 2	Par rīcības plāna invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005. - 2015. gadam izpildi
11.			LM / 3	Informatīvais ziņojums par Programmā dzimumu līdztiesības īstenošanai 2007.-2010. gadam iekļauto pasākumu īstenošanas gaitu 2007.-2008. gadā
12.	Satiksmes ministrija	SM	SM / 1	Informatīvais ziņojums par transporta attīstības pamatnostādņu 2007. – 2013. gadam īstenošanas gaitu un aktualizēšanas nepieciešamību
13.			SM / 2	Informatīvais ziņojums par eParaksta praktiskās ieviešanas reālo situāciju un problēmām tā ieviešanā
14.	Veselības ministrija	VM	VM / 1	Informatīvais ziņojums par pamatnostādņēm "e-Veselība Latvijā" un īstenošanas plāna 2008.-2010.gadam ieviešanu 2007.gadā
15.			VM / 2	Informatīvais ziņojums par Māsterplāna ieviešanu
16.	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	VAR	VAR / 1	Informatīvie ziņojumi par „Atjaunojamo energoresursu izmantošanas pamatnostādņu 2006. – 2013.gadam” izpildi
17.			VAR / 2	Info ziņojums par latvāņu izplatīšanas ierobežošanas programmu 2006. – 2012. gadam
18.			VAR / 3	Info ziņojumi par biogāzes ražošanu un izmantošanu
19.	Zemkopības ministrija	ZM	ZM / 1	Informatīvais ziņojums par pamatnostādņu „Par lauksaimniecības attīstību Latvijas laukos 2003. – 2006.gadā” mērķu un rīcības virzienu īstenošanu
20.	Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāts	ĪUM	ĪUM / 1	Informatīvais ziņojums par informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādņu 2006. – 2013. gadam īstenošanas gaitu

„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums

Informatīvo ziņojumu analīze (1. daļa)

	EM / 1	FM / 1	FM / 2	leM / 1	leM / 2	IZM / 1	IZM / 2	KM / 1	LM / 1	LM / 2	LM / 3
I-1	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
I-2	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā	Nē	Jā	Jā	Jā
I-3	probl. nav analiz.	pēc būtības	probl. nav analiz.	pēc būtības	probl. nav analiz.	probl. nav analiz.	daļēji pēc būtības	daļēji pēc būtības	daļēji pēc būtības	probl. nav analiz.	formāli
I-4	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā	tikai fiskālai problēmai	Jā	daļēji	daļēji	situācijas aprakstam nav datu
I-5	Jā	Nē	Nē	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē	nav datu
I-6	Jā	Daļēji	Nē	Jā	Jā	Jā	Jā		daļēji	Nē	Jā
I-7	neatb.	daļēji atbilst	neatbilst	atbilst pilnībā	daļēji atbilst	daļēji	neatbilst	daļēji atbilst	daļēji atbilst	neatbilst	daļēji atbilst
I-8	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a/	n/a	n/a	n/a/	Nē	Nē	n/a
I-9	Jā	Ja	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
I-10	Nē	Jā	Nē	Jā	Jā	Nē	Jā	Nē	Nē	Nē	Nē
I-11	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā	Nē	Jā	Nē	Nē	Nē	Nē
I-12	Nē	Jā	Nē	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā	daļēji	daļēji	daļēji
I-13		Nepietiekama info, neatbilstoša norm. bāze		Nepietiekams finansējums, pētījumu trūkums, programmā netika noteikti rezultatīvie rādītāji	finansējuma trūkums, uzdevumu atspoguļojums citos politikas dokumentos		Nepietiekams finansējums	Nepietiekama starpnozaru sadarbība, datu trūkums	neveiksmīgi iepirkumi	finansējuma trūkums	finansējuma trūkums

**„Valsts pārvaldes analītisko spēju paaugstināšana strukturālo reformu ietekmes novērtējumu veikšanai”
1. nodevuma ziņojums**

Informatīvo ziņojumu analīze (2. daļa)

turp	SM / 1	SM / 2	VM / 1	VM / 2	VAR / 1	VAR / 2	VAR / 3	VAR / 4	ZM / 1	ĪUM / 1
I-1	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā
I-2	Jā	Nē	Nē	Nē	n/a	Nē	Jā		Nē	Jā
I-3	probl. nav analiz.	pēc būtības	probl. nav analiz.	pēc būtības	daļēji pēc būtības	probl.nav analiz.	pēc būtības	daļēji pēc būtības	pēc būtības	pēc būtības
I-4	datu nav	Jā	nav situācijas apraksta	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
I-5	Nē	Nē	nav datu	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā	Jā	Jā
I-6	Jā	Nē	Nē	Jā	n/a	Nē	daļēji	n/a	Jā	Jā
I-7	neatbilst	neatbilst	neatbilst	neatbilst	daļēji atbilst	neatbilst	neatbilst	daļēji	daļēji	neatbilst
I-8	Nē	n/a	n/a	Nē	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
I-9	daļēji	daļēji	Nē	Jā	Jā	Nē	daļēji	Jā	Jā	Nē
I-10	Jā	Jā	Nē	Nē	Jā	Nē	Nē	Jā	Nē	Nē
I-11	daļēji	Jā	Nē	Nē	Jā	Nē	Nē	Jā	Nē	Nē
I-12	n/a	Nē	n/a	Nē	n/a	Nē	n/a	n/a	daļēji	Nē
I-13	n/a		n/a		n/a		n/a	n/a	Nav aktivitāte, pārstrukturizēšanās	